การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ

ปริญญานิพนธ์

ของ

ธนธร เจริญราช

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
พฤษภาคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

371.95
ธ143ก
ร.3

การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ

28 ก.ค. 2546

บทคัดย่อ

ของ

ธนธร เจริญราช

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
พฤษภาคม 2546

ก 22466 ร.3

ธนธร เจริญราช. (2546). *การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ศรียา นิยมธรรม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ โพธิสาร.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือ 1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 12 คน โดยการเลือกโรงเรียนแบบเจาะจง แล้วใช้กระบวนการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบประเมินทักษะทางสังคม และแบบประเมินความเครียด แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ ระยะเวลาทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 20 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการทดสอบแบบ The Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2. ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

A STUDY ON SOCAIL SKILLS AND STRESS OF GIFTED CHILDREN IN PRATHOM SUKSA V BY ART ACTIVITY

AN ABSTRACT

BY

TANATORN CHAROENRAJ

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Master of Education degree in Special Education

at Srinakharinvirot University

May 2003

Tanatorn Charoenraj. (2003). *A study on social skills and stress of gifted children in Prathom Suksa V by art activity.* Master thesis, M.Ed (Special Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Prof. Sriya Niyomthum, Assist. Prof. Dr. Paitoon Potisan.

The purpose of this research was to compare the social skills and stress of the gifted children in Prathom Suksa V before and after using art activity.

The sample of this study was purposive sampling They were 12 gifted children from Prathom Suksa V, in the second semester of the academic year 2002, at Assumption school. The subjects were taught through art activity for 20 periods of 50 minutes, 5 times a week, for 4 weeks.

The one group pretest – posttest design applied in this study. The instruments were the social skills test, the test of stress, and art activity

The collected data were analyzed using Wilcoxon Matched Pairs Signed Rank Test.

The results were as follows:

1. The social skills of the gifted children in Prathom V after using art activity increased, significantly at .01 level.

2. The stress of the gifted children in Prathom V after art using activity decreased, significantly at .01 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ

ของ
นางสาวธนธร เจริญราช

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาภรณ์ หะวานนท์)
วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ศาสตราจารย์ ศรียา นิยมธรรม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ โพธิสาร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ นิลบล ทูรานุภาพ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดารณี ศักดิ์ศิริผล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม ที่ท่านกรุณารับเป็นประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อีกทั้งยังเป็นที่ปรึกษาในการทำปริญญานิพนธ์ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิสาร ที่กรุณารับเป็นกรรมการพร้อมทั้งให้คำปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของค่าสถิติ และให้ข้อเสนอแนะ คำอธิบายในเนื้อหาโดยละเอียดตลอดการทำปริญญานิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดารณี ศักดิ์ศิริผล อาจารย์นิลบล ทูรานุภาพที่ได้เสียสละเวลาร่วมเป็นกรรมการสอบปากเปล่า โดยกรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความชัดเจนและสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วงพักตร์ ภู่พันธ์ศรี รองศาสตราจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม และอาจารย์ กรวิภา สรรพกิจจำนง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการให้คำแนะนำและตรวจแก้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร อาจารย์ใหญ่ อาจารย์จิราวรรณ เกิดผล คณะครูและนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม) ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการทดลองเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษาพิเศษทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่ายิ่งแก่ผู้วิจัย จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆและน้องๆ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาการศึกษาพิเศษ เด็กปัญญาเลิศ ทุกท่านที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณอาจารย์อุษณีย์ บูรณะเชษฐกุล คุณปริญดา ยะวงศา ซึ่งเป็นพี่ที่ให้ความช่วยเหลือ และคำปรึกษาด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ อาจารย์อรทัย เกิดภิบาล คุณนารีนาท ภักดี ที่ช่วยเหลืองานด้านข้อมูลวิชาการการจัดพิมพ์และแก้ไขรูปเล่มปริญญานิพนธ์นี้ พร้อมทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ประจำหอสมุดทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาและแนะนำขั้นตอนในการทำปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสมนึก คุณแม่แข เจริญราช บิดามารดาของผู้วิจัยที่ให้ทุนทรัพย์และเป็นแรงบันดาลใจ กำลังใจที่สำคัญตลอดระยะเวลาในการศึกษา ขอขอบคุณ คุณชุติมา เจริญราชและคุณลุง คุณป้า ทุกๆท่านในครอบครัวเจริญราช ที่เป็นกำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่พระคุณบิดา มารดา ตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ธนธร เจริญราช

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	4
	ตัวแปรที่ศึกษา	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
	กรอบแนวคิดการวิจัย	5
	สมมติฐานการวิจัย	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม	9
	ความหมายของทักษะทางสังคม	9
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม	10
	ความสำคัญของทักษะทางสังคม	12
	องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	13
	การพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสังคม	14
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม	15
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด	17
	ความหมายของความเครียด	17
	ชนิดของความเครียด	18
	สาเหตุของความเครียด	18
	ผลของความเครียด	20
	การวัดและวิธีแก้ไขความเครียด	22
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด	23
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศิลปะ	25
	ความหมายของศิลปะ	26
	หลักสูตรศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย	26
	การพัฒนาและส่งเสริมศิลปะสำหรับเด็ก	30
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ	34
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	35
	ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	35
	ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	38

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	39
	ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	40
	โปรแกรมการจัดการศึกษา	41
	ลักษณะของครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	43
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสมารถพิเศษ	43
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์	44
	ความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	44
	หลักการสอนตามทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์	45
	รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	46
	ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	49
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์	50
3	วิธีการดำเนินการวิจัย	51
	การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	51
	การสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
	การดำเนินการทดลอง	54
	การวิเคราะห์ข้อมูล	55
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	63
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	63
	สมมติฐานของการวิจัย	63
	วิธีดำเนินการวิจัย	64
	สรุปผลการวิจัย	64
	อภิปรายผลการวิจัย	64
	ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย	65
	ข้อเสนอแนะ	66
	ข้อเสนอแนะทั่วไป	66
	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	67
บรรณานุกรม		68

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ หน้า

ภาคผนวก..... 78

ประวัติย่อผู้วิจัย..... 121

บัญชีตาราง

ตาราง หน้า

1 คะแนนมัธยฐาน ค่าเบี่ยงเบนควอไทล์ ของทักษะทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ 60

2 การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ 60

3 คะแนนมัธยฐาน ความเบี่ยงเบนควอไทล์ ของความเครียดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ 61

4 การเปรียบเทียบความเครียดก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ 62

5 คะแนนความเครียด ระดับความเครียด และคะแนนทักษะทางสังคม ระดับทักษะทางสังคมก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะ 119

6 คะแนนความเครียด ระดับความเครียด และคะแนนทักษะทางสังคม ระดับทักษะทางสังคมหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ 120

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ หน้า

1 ทฤษฎีสามห่วงของเรนซูรี่ 36

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันบุคคลจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต้องดำรงชีวิตที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มีการติดต่อสื่อสารกัน ทักษะทางสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันตั้งแต่สังคมเล็กๆ ในครอบครัวขยายออกไปเป็นสังคมห้องเรียนสังคมโรงเรียน สังคมในอาชีพการงานจนถึงสังคมชุมชน ประเทศ และโลกทุกกลุ่มสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกัน (สุขุมาล เกษมสุข. 2535 : 10)

การที่แต่ละคนมีทักษะทางสังคมเป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม และแสดงออกมาด้วยสีหน้าท่าทางที่สบายใจ การขาดทักษะทางสังคมไม่เข้าร่วมกลุ่มชอบที่จะอยู่คนเดียว จะมีความรู้สึกอึดอัดเมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม มีความยุ่งยากใจ รู้สึกไม่สบายใจในการตอบสนองต่อผู้คนในสังคม หรืออาจจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม ที่สำคัญการที่ไม่สามารถเข้ากับเพื่อนได้ ทำให้ขาดประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะทำให้การติดต่อสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างลำบาก (จรีวรรณ วัฒนจิตพงษ์. 2537 : 1–2 : 232 ; ศิริเพิ่ม เชาวน์ศิลป์. 2543 : 16–17) ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นการที่บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำมีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่น (วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี. 2542:40)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530 : 71) กล่าวว่า การปรับตัวในสังคมอาจมีสาเหตุแตกต่างกันไปสาเหตุบางประการอาจเนื่องมาจากบุคคลนั่นเอง หรือจากสภาพแวดล้อมและเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเผชิญปัญหาโดยทั่ว ๆ ไปบุคคลนั้นก็พยายามปรับตัวต่อสภาพที่เป็นปัญหาที่เขากำลังเผชิญนั้นเพื่อให้สภาวะของความกดดัน ความเครียด ความวุ่นวายใจ หรือความกังวลใจค่อยๆ คลายลง จนกระทั่งหมดไปในที่สุด อย่างไรก็ตามบุคคลบางคนไม่สามารถขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไปได้ ซึ่งก่อให้เกิดความแปรปรวนทางความรู้ ความคิดและพฤติกรรมได้ ลักษณะของบุคคลที่มีปัญหาการปรับตัว จะเป็นบุคคลที่มีลักษณะไม่กล้าแสดงออกเก็บตัวหรือถอยหนี เข้ากับเพื่อนไม่ได้ ทำงานกับเพื่อนไม่ได้ ไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่มเพื่อน ขาดทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นก่อให้เกิดความวิตกกังวล มีความเครียดและมักมีปัญหาด้านสุขภาพตามมา ซึ่งบารอน และ กรีนเบอร์ก (Baron and Greenberg. 1990) กล่าวว่า ความเครียดล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบุคคล เป็นปฏิกิริยาของร่างกายและจิตใจที่ตอบสนองต่อความกดดัน ทั้งภายในร่างกายและสภาพแวดล้อมภายนอก ขัดขวางต่อความต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้สภาวะความวุ่นวายใจหรือไม่เป็นสุขก็ยังคงมีอยู่ต่อไปและอาจมีผลกระทบให้บุคคลต้องสูญเสียความสมดุลในตนเองทั้งภาวะของร่างกายและจิตใจ ซึ่งความเครียดเป็นประสบการณ์ทางจิตประการหนึ่ง ที่คนเราทุกคนเคยพบมาในชีวิตส่วนตัว จะพบมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์และเหตุการณ์ที่เข้าไปมีส่วนร่วม สิ่งที่เกิดตามมาจากความเครียดคือความรู้สึกหรือประสบการณ์ทางอารมณ์ ซึ่งเป็นอารมณ์ที่ไม่มีความสุขดังกล่าวนี้จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่คนเราต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อความอยู่รอดและอยู่ร่วมในสังคม (ยืนยง ไทยใจดี. 2537 : 12)

การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงควรเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาประเทศจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 13) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นเด็กที่มีความต้องการ

และมีความสามารถที่แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป แม้ว่าจะมีความต้องการพื้นฐานที่ไม่แตกต่างกันมากนัก สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษอาจจะเข้าใจว่ามีลักษณะนิสัยในด้านบวกทั้งหมด ความเป็นจริงแล้วมีปัญหาด้านลบที่แฝงอยู่ด้วย เช่น เมื่อเด็กอ่านมากมีความรู้มากก็มักจะมีนิสัยโอ้อวด บรรยายความรู้ไม่รู้จักจบสิ้น เพื่อนร่วมชั้นเรียนก็มักจะไม่ชอบ เมื่อมีปัญหาหรือเกิดข้อสงสัยมีการซักถามก็เปรียบเหมือนการลองดีครูผู้สอน หรือเมื่อครูสอนสิ่งที่รู้แล้วก็มักจะแสดงอาการเบื่อหน่าย กลายเป็นคนเกียจคร้าน (ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. 2531 : 45) แม้ว่าจะมีระดับสติปัญญาที่ดีแต่ก็ยังเป็นเด็ก มีนิสัยบางอย่างเหมือนกับเด็กปกติทั่วๆไป หงุดหงิด เจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตนเอง เด็กกลุ่มนี้จึงมักที่จะไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะในขณะที่ครูทำกิจกรรมการเรียนการสอน เด็กก็จะไม่สนใจเรียนรู้และก่อกวนสร้างความวุ่นวายให้กับเพื่อนในชั้นเรียน หรือบางคนอาจแสดงอาการนิ่งเฉยไม่สนใจสิ่งที่อยู่รอบตัวพฤติกรรมดังกล่าวนี้จะเป็นการสกัดกั้นศักยภาพของเด็ก ทำให้เด็กเกิดปัญหาในการที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมและขาดโอกาสในการเรียนรู้ (กิติกร มีทรัพย์. 2541 : 3 – 4 ; ลิขิต กาญจนาพร. 2530 : 154)

เด็กที่มีความสามารถพิเศษส่วนใหญ่ถูกสอนให้มุ่งอยู่แต่วิชาการ สอบไล่ให้ได้คะแนนดีอยู่ในระดับเกียรตินิยม ให้ได้รับเหรียญตรารางวัลทางด้านการเรียน บทเรียนข้อสอบและวิธีเรียนส่วนใหญ่เน้นแต่เนื้อหาและข้อมูล ซึ่งต้องอาศัยการจำ ความเครียดของเด็กที่มีความสามารถพิเศษจึงอาจเกิดได้จากปัญหาการปรับตัวในการอยู่ร่วมกัน เพื่อน สภาพครอบครัว และที่สำคัญคือการศึกษาที่ถูกพ่อแม่เคี่ยวเข็ญให้เรียนเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สนามสอบแข่งขัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 14) สาเหตุอีกประการหนึ่งคือหากเด็กที่มีความสามารถพิเศษ แต่ไม่ต้องการที่จะมีความโดดเด่น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเด็กถูกตีตราว่ามีความสามารถเป็นเด็กอัจฉริยะ จึงไม่ต้องการพิสูจน์ระดับความสามารถที่สูงส่งของตนเอง หรือเป็นเพราะเด็กเลือกที่จะหลีกเลี่ยงความลำบากของการมุ่งสู่ความเป็นเลิศ และต้องการมีชีวิตที่ราบเรียบประสบความสำเร็จแค่เพียงระดับหนึ่งแต่อยู่อย่างมีความสุขมากกว่าการที่จะต้องดิ้นรนเพื่อความสำเร็จและเป้าหมายอันสูงสุดของคนรอบๆข้าง จึงอาจเป็นอีกสาเหตุทำให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษต้องเผชิญกับความเครียดและความกดดันอยู่เสมอ (สุนิสา กาญจนกุล. 2542 : 110) นอกจากนี้ระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ การเรียนวิชาการไม่ว่าจะเป็นวิชา ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือวิชาใดๆ ถ้าหากเด็กเกิดความสนใจ เด็กก็อยากจะเรียนรู้ แต่ถ้าเขารู้สึกว่าเขาถูกบังคับให้เรียน และไม่รู้ว่าสิ่งที่เรียนไปนั้นจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร ก็คงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสุข ในเด็กที่มีความสามารถพิเศษจึงมักจะมีความเครียดเกิดขึ้นเสมอ ความเครียดของเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้นอาจเกิดได้จากสภาพแวดล้อม รอบๆตัวของเด็ก (ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และคณะ. 2544 : 98) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียน มีโอกาสได้ฝึกและพัฒนาทักษะทางสังคม ปรับตัวและรู้จักการทำงานร่วมกลุ่มกับผู้อื่นเป็นสิ่งดี ทั้งนี้การศึกษายังเป็นกระบวนการการพัฒนาชีวิต เพิ่มพูนลักษณะนิสัยที่ดี และปรับเปลี่ยนลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กที่เกิดขึ้นอย่างไม่เหมาะสม (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 17 - 19)

กิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือกิจกรรมศิลปะ เพราะกิจกรรมศิลปะเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอก ความรู้สึกที่ตอบสนองความคิด อารมณ์ของผู้ทำ สร้างความรู้สึกนึกคิดภายในตลอดจนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้ถ่ายทอด เป็นความสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของมนุษย์ (สุธี ไม้จันทร์. 2544 : 1) ซึ่งกิจกรรมศิลปะมีบทบาทในการนำไปใช้ในการจัดการศึกษาพิเศษในการปรับพฤติกรรมและส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีส่วนช่วยในการบำบัดและแก้ไขปัญหาทักษะที่ต้องการจะสร้าง (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2543 : 24) เป็นการพัฒนาการรับรู้จากภายในของตัวเด็ก (Inner self – expression) เรียนรู้กระบวนการทำงาน (Process) เรียนรู้พัฒนาการจากการทำสิ่งต่าง ๆ ประสบการณ์ที่ได้รับนั้น ไม่ใช่ผลสำเร็จของงาน ผลสำเร็จของงานไม่ใช่หัวใจของการเรียนรู้

ศิลปะ การเรียนรู้ศิลปะเป็นแขนงวิชาที่มีคุณค่า ที่สามารถส่งผลถึงการใช้ภาษาเป็นสื่อบรรยาย การงานวิจารณ์ศิลปะ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีหลักเกณฑ์อย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์งานมีส่วนสำคัญยิ่งในงานศิลปะ การยอมรับถึงคำวิจารณ์และการแสดงความคิดเห็น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2533 : 5-7) ฝึกความคิด รู้จักแก้ปัญหา มีสุนทรียะในสิ่งที่พบเห็นมีความซาบซึ้ง (Appreciate) สร้างสรรค์งานต่างๆได้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กเป็นอย่างมากที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม และการรับรู้รวมถึงพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นในเด็กทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา เป็นช่วงสำคัญอีกช่วงหนึ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องดูแลเอาใจใส่ ส่งเสริมและพัฒนาให้พวกเขาเจริญเติบโตอย่างถูกทิศทางเป็นไปด้วยความสมบูรณ์แบบตามเอกัตภาพ เป็นเครื่องมือที่จะนำเด็กไปสู่เป้าหมายหรือเสริมสร้างให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526 : 49)

การจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กนั้นยังสามารถที่จะช่วยผ่อนคลายความเครียด ผ่อนคลายอารมณ์ (เกษร ธิตะจารี. 2543 : 3) การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จำเป็นต้องมีศิลปะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กิจกรรมทางศิลปะสามารถถ่ายทอดความรู้สึกการรับรู้ การรังสรรค์งานแนวคิดความเป็นอยู่สิ่งซึ่งต้องการแสดงออกให้รับรู้ความรู้สึกที่สื่อออกมาผ่านงานศิลปะ (แสงนาง ดีประชา. 2526 : 61) การแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่เป็นไปตามวุฒิภาวะ การจินตนาการช่วยลดความกดดัน การทำกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้ผ่อนคลายได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สิ่งเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ และยังส่งผลต่อการพัฒนาสติปัญญา (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2542 : 7)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การจัดกิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนได้แสดงออกทางอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย ลดความเครียด และสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมโดยเฉพาะในเด็กที่มีความสามารถพิเศษจะได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การที่จะปฏิบัติงานร่วมกัน การปรับตัว และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ลดความกดดันที่อาจเกิดขึ้นในการดำรงชีวิต ผ่อนคลายความเครียดที่อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ได้พบเจอ และพร้อมในการที่จะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและมีคุณภาพในการดำรงอยู่ในสังคมต่อไป ดังนั้นจึงทำการศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการใช้กิจกรรมศิลปะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

2. เพื่อเปรียบเทียบความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ช่วยให้ได้กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและช่วยลดความเครียดให้กับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งจะทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ใช้เป็นแนวทางในการนำไปพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับครูผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Acadamic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) และใช้คู่มือค้นหาแววอัจฉริยะ ในเด็กที่ความสามารถพิเศษ

ขั้นที่ 3 นำผลการเสนอชื่อที่ได้ มาให้คะแนนความสอดคล้อง จากนั้นนำรายชื่อเด็กที่ได้มาทำแบบประเมิน คัดเลือกนักเรียนที่มีความเครียดในระดับกลาง - ระดับสูง และนักเรียนที่มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ คัดเลือกนักเรียนไว้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน

2. กิจกรรมศิลปะ เป็นการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสร้างผลงานทางศิลปะทางด้าน การเขียนภาพระบายสี การปั้นและการแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นแจ้งจุดมุ่งหมาย

2.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.3 ขั้นสรุปผลงาน

โดยจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมทั้งสิ้น 20 แผน 20 คาบ ๆ ละ 50 นาที

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

3.1 ทักษะทางสังคม

3.2 ความเครียด

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการรู้จักความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักการปฏิบัติต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคม และสร้างประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ทักษะการคิดสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกที่ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่หลากหลาย ยืดหยุ่นและละเอียดลออ

1.2 ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการแสดงออกในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เข้าใจและยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น

1.3 ทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นความสามารถในการค้นหาความรู้ใหม่ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนางาน

1.4 ทักษะการสื่อสาร เป็นความสามารถในการพูด การแสดงออกทางภาษาในการสื่อสาร และสื่อความหมายกับบุคคลอื่น

1.5 ทักษะการแก้ปัญหา ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ยุทธวิธีในการแสวงหาทางออกของปัญหาให้หมดสิ้นไป

โดยจะวัดจากแบบประเมินที่สร้างขึ้น จำนวน 30 ข้อ

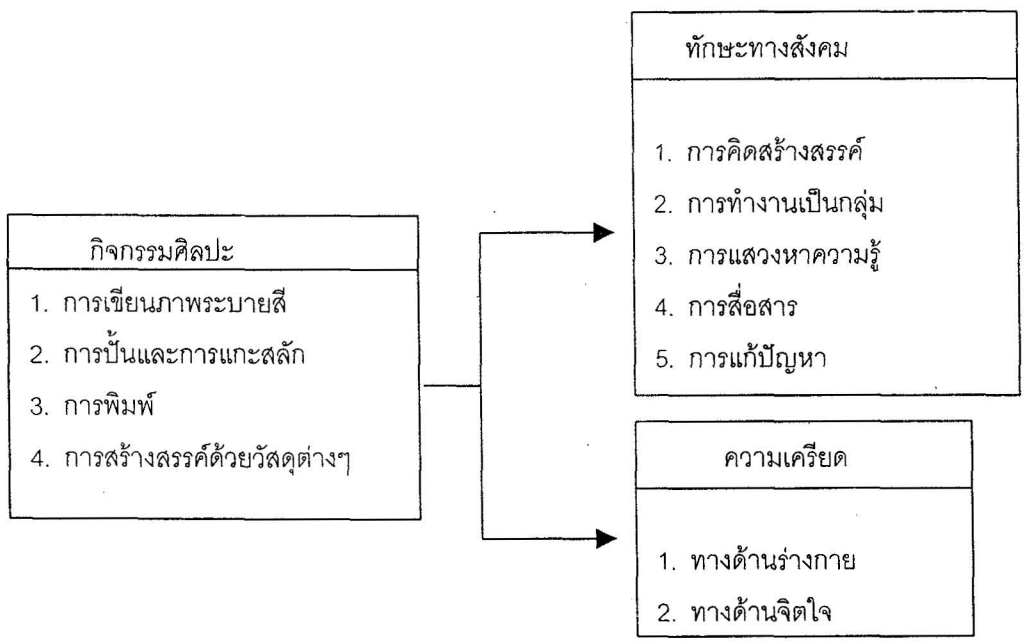
2. ความเครียด หมายถึง อาการและความรู้สึกต่างๆ ในด้านร่างกายและจิตใจของนักเรียน ที่ตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นภายในและภายนอกร่างกาย ทำให้ร่างกายและจิตใจขาดสมดุล ก่อให้เกิดอาการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ดังต่อไปนี้

2.1 ความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการทางด้านร่างกาย เป็นอาการหรือความรู้สึกต่อการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อสรีระทางกาย เช่น ปวดศีรษะ ไม่กระฉับกระเฉง อ่อนเพลีย เป็นต้น

2.2 ความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการทางด้านจิตใจ เป็นอาการหรือความรู้สึกต่อการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อสภาพด้านจิตใจ เช่น หงุดหงิด วิตกกังวล ไม่มีความสุข เป็นต้น

โดยจะวัดจากแบบประเมินที่สร้างขึ้น จำนวน 24 ข้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะสูงขึ้น

2. ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะลดลง

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัย นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
   - 1.1 ความหมายทักษะทางสังคม
   - 1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
   - 1.3 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
   - 1.4 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
   - 1.5 การพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสังคม
   - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด
   - 2.1 ความหมายของความเครียด
   - 2.2 ชนิดของความเครียด
   - 2.3 สาเหตุของความเครียด
   - 2.4 ผลของความเครียด
   - 2.5 การวัดความเครียด
   - 2.6 วิธีแก้ไขความเครียด
   - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ
   - 3.1 ความหมายของศิลปะ
   - 3.2 หลักสูตรศิลปะสำหรับเด็กประถมศึกษา
   - 3.3 การพัฒนาและส่งเสริมศิลปะสำหรับเด็ก
   - 3.4 ความสำคัญทางด้านการเรียนรู้และการแสดงออกทางศิลปะ
   - 3.5 ลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะ
   - 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.1 ความของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.2 ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.3 การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.4 ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.5 โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.6 ลักษณะของครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.7 ปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
   - 4.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

5.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

5.2 หลักการสอนตามทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

5.3 รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

5.4 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

ในสังคมยุคโลกาภิวัฒน์ต้องมีความสามารถในทางสังคมในการปรับตัวได้เป็นอย่างดี เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถอยู่ตามลำพังคนเดียวได้โดยไม่เกี่ยวข้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตลอดจนการเรียนรู้วิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมตามลำดับดังนี้

1.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม พบว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าทักษะทางสังคม ไว้ดังนี้คือ

ประนอม เดชชัย (2536 : 19) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ได้แก่ ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม (Social Living Skills) และทักษะทางกระบวนการกลุ่ม (Group Process Skills)

สมโภช เอี่ยมสุภาษิต (2540 : 2) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามประสิทธิภาพและความพึงพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตนสามารถบรรลุได้โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

วิลาศลักษณ์ ชัววัลลี (2542 : 40) ได้ให้ความหมายของการมีทักษะทางสังคมไว้ว่า คือความสามารถจัดการกับอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นได้ สามารถใช้ทักษะเหล่านี้ในการชักจูงและเป็นผู้นำในการประนีประนอมและยุติข้อโต้แย้งเพื่อการร่วมมือกันและการทำงานเป็นทีมได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 1) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมว่า หมายถึงการที่บุคคลมีในตั้งมั่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินอย่างฉลาด และร่วมลงมือทำจนเป็นผลดีต่อคนส่วนใหญ่อย่างเป็นนิสัยด้วยความภาคภูมิใจ

ความหมายทั่วไปของขอบเขตการพัฒนาทางสังคมนั้นจะเน้น 2 เรื่อง คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นวิธีการฝึกฝนและสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติในสิ่งที่ดี เช่น การพูดจาเหมาะสม การตกลงกันในเรื่องที่โต้แย้งกับผู้อื่น

2. ทักษะทางสังคมช่วยเพิ่มพูนให้เด็กมีพฤติกรรมและความสามารถในการสนองตอบและแสดงท่าทางที่เหมาะสม การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในอนาคต (Schloss and Smith. 1994 : 85)

แฟรนเคล (Fraenkel. 1980 : 142) กล่าวถึง ความหมายของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ทำให้เรามีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นทักษะที่มีขอบเขตที่กว้างกว่าทักษะทางวิชาการ จึงยากกว่าในการส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้เราเห็นความจริงและมีความรู้สึกว่า เป็นการยากที่เราจะเรียนทักษะทางสังคมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ แต่ทักษะทางสังคมจะเกิดขึ้นตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล

จากความหมายของทักษะทางสังคมสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมคือความสามารถในการปรับตัวของบุคคลให้เข้ากับสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข

1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

คาร์ดเลทจ (Cartledge. 1995 : 5) กล่าวว่า ระดับของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพสามารถใช้อธิบายการมีทักษะทางสังคมได้เหมือนกัน โดยนักทฤษฎีพัฒนาได้เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมมีดังต่อไปนี้

1.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการของบุคลิกภาพตามแนวคิดของซิกมันด์ ฟรอยด์

ทฤษฎีนี้อธิบายบุคลิกภาพในลักษณะของการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่วัยทารกไปจนโต ถือว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นในวัยแรกของชีวิตจะเป็นผลให้เกิดโครงสร้างบุคลิกภาพที่คงอยู่จะมีการเปลี่ยนแปลงได้น้อยและเปลี่ยนแปลงได้ยากในภายหลัง ลักษณะที่ปรากฏในเด็กย่อมเป็นลักษณะของผู้ใหญ่วันหน้าได้มาก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคลิกภาพของมนุษย์พัฒนาขึ้นเป็นขั้น ๆ ไป และการพัฒนาที่ราบรื่นไปตลอดทุกขั้นนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพที่เรียกว่า บรรลุถึงอัตลักษณ์แห่งตน (Identily)

ในการพัฒนาตามลำดับขั้นถ้าหากอุปสรรคเกิดขึ้นนับว่าเกิดภาวะวิกฤตขึ้นแล้วมีผลทำให้เกิดการชะงักงัน (Fixation) บุคคลไม่สามารถจะพัฒนาผ่านขั้นและบรรลุวุฒิภาวะในด้านใดด้านหนึ่งหรืออาจมีการหลงเหลือของขั้นติดอยู่ตนโตเป็นบางส่วน เช่น คนที่มิได้รับความสมปรารถนาใดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อโตขึ้นก็มักจะมีอาการย้ำทำในสิ่งนั้น บุคคลที่ขาดรักในวัยเด็กครั้นเติบโตก็มักจะมีจิตใจหลงงมงายซ้ำซากอยู่กับเรื่องรักจนเกินขนาด อย่างไรก็ตามการชะงักนี้เกิดเป็นเรื่อง ๆ เท่านั้น ในด้านอื่น ๆ บุคคลก็งอกงามตามปกติ

ลักษณะทฤษฎีพัฒนาการของฟรอยด์ (สถิต วงศ์สวรรค์. 2539 : 35 – 42 ; อ้างอิงจาก Freud. 1794) เชื่อว่ามีลักษณะของบุคลิกภาพด้านนิสัยที่ฝังติดตั้งแต่เด็กจนกระทั่งผู้ใหญ่ แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. บุคลิกภาพแบบย้ำคิดย้ำทำ (Compulsive Personality) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบย้ำคิดย้ำทำจะได้รับอิทธิพลตั้งแต่วัยเด็กซึ่งมีศูนย์ความพอใจอยู่ที่ส่วนต่าง ๆ ตามขั้นพัฒนาการซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ มี 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่

1.1 ขั้นแสวงหาความสุขจากปาก (Oral Stage) ช่วงนี้อายุโดยประมาณตั้งแต่ตลอดจนถึง 18 เดือน ทารกมีความสุขในชีวิตโดยทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยปาก เช่น การดูด เคี้ยว กัด เล่น ด้วยเสียง ผู้ที่มีพัฒนาการขั้นนี้ไม่สมบูรณ์ในช่วงวัยเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็ยังคงชอบแสวงหาความสุขด้วยปากอยู่อีก เช่น ชอบกินจุบจิบ ชอบพูดคุย ชอบเคี้ยวหมากฝรั่ง ฯลฯ

1.2 ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะทวารหนัก (Anal Stage) ช่วงนี้อายุโดยประมาณตั้งแต่ 18 เดือนถึง 3 ปี เป็นช่วงที่ทารกหาความสุขโดยการทำกิจกรรมที่ใช้ทวารหนัก หากช่วงเวลานี้มีพัฒนาการไม่สมบูรณ์ทารกนั้นจะโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพเป็นคนเจ้าระเบียบ จู้จี้พิถีพิถัน รักความสะอาดอย่างมาก

1.3 ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะเพศปฐมภูมิ (Phallic Stage) ช่วงนี้อยู่อายุโดยประมาณตั้งแต่ 3 ถึง 6 ปี เด็กมีความพึงใจทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยอวัยวะเพศ เช่นเล่นกับอวัยวะเพศของตน กิจกรรมนี้อาจทำให้พ่อแม่ตกใจ ควรทำความเข้าใจเสียว่าเป็นการเล่นขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่ออายุผ่านพ้นไปแล้วเด็กก็เลิกเล่น การเล่นอวัยวะเพศมีผลต่อพัฒนาการด้านอื่น ได้แก่ การสำนึกรู้ถึงเพศของตนอย่างลึกซึ้งว่าตนเป็นหญิงหรือชาย ต่อไปก็เลียนแบบบทบาททางเพศ คือเด็กเลียนแบบผู้ใหญ่เพศเดียวกันกับตนหรือใกล้ชิดกับตน ถ้าตัวแบบนั้นเป็นพ่อแม่ของตนจะเป็นยุคเด็กชาย "ติดแม่" และ "เอาอย่างพ่อ" เป็นพิเศษ ในเพศกลับกันเด็กหญิง "ติดพ่อ" และ "เอาอย่างแม่" เป็นพิเศษ เช่นเดียวกัน ช่วงเวลานี้ ฟรอยด์เชื่อว่าเป็นช่วงเวลาวิกฤต (Critical Period) สำหรับเลียนบทบาททางเพศให้คล้อยตามเพศของตนเอง เด็กหญิงเด็กชายที่ละเลยการเลียนแบบให้ถูกแนวในระยะนี้จะโตขึ้นเป็นหญิงสาวชายหนุ่มที่นิยมแบบ

บทบาททางเพศตรงข้ามกับเพศทางกายจริงของตน ฟรอยด์ยังเชื่อว่าการรู้จักผูกรักกับเพศตรงข้ามมีต้นกำเนิดในช่วงเวลานี้เช่นกัน

1.4 ขั้นแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Latency Stage) ช่วงนี้อยู่ระหว่างอายุ 6 – 11 ปี พัฒนาการช่วงนี้จะเป็นไปได้ช้าเมื่อเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา ระยะเวลานี้เด็กเริ่มพัฒนาชีวิตนอกครอบครัว ดังนั้นจึงแสวงหาความพึงพอใจจากการติดต่อกับผู้คนรอบตัวและเพื่อนร่วมวัย และเพื่อนสนิทเป็นคนเพศเดียวกันมากกว่าคนต่างเพศ ทั้งนี้เป็นการสืบเนื่องจากการเลียนแบบ

1.5 ขั้นแสวงหาความสุขจากแรงกระตุ้นทุติยภูมิทางเพศ (Senital Stage) อายุ 12 – 20 ปี ย่างเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ บรรลุนิติภาวะทำงานได้อย่างเต็มที่ เด็กทั้งสองเพศมีความพึงพอใจคบหาสมาคมรักใคร่กับเพื่อนต่างเพศ ขณะเดียวกันก็พฤติตนให้สมบทบาททางเพศ โดยเลียนแบบคนที่ตนนิยมระยะนี้มักเห็นแจ่มแจ้งว่าคนใดแสดงบทบาททางเพศผิดปกติ

2. บุคลิกภาพแบบชอบแสดงอำนาจเผด็จการ (Authoritarian Personality) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแสดงอำนาจชอบเยาะเย้ยถากถางคนอื่น ชอบทำลายล้าง ลักษณะฝังติดอยู่ เคยถูกเลี้ยงแบบบีบบังคับ ควบคุมและมีความไม่พอใจมาก เก็บกดมาตั้งแต่เด็ก จะแสดงออกเมื่อตนเองเป็นอิสระจากพ่อแม่แล้ว

1.2.2 ทฤษฎีพัฒนาการของบุคลิกภาพตามแนวคิดของอีริคสัน

อีริคสัน (Erik H. Erikson) บุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะบวกกับการเรียนรู้ ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และบุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นอย่างไรขึ้นกับการพัฒนาการตามขั้นตอน 8 ขั้นต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ทารกแรกเกิด ถึง 18 เดือน เป็นพัฒนาการเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจ และไม่ไว้วางใจ ระยะนี้ถ้าความต้องการของเด็กได้รับการตอบสนองด้วยดี ได้รับความเมตตา กรุณา ความอบอุ่น ความสนใจจากผู้ใหญ่เขาจะมองสิ่งแวดล้อมในแง่ดี ไว้วางใจผู้อื่น และจะติดไปจนโต แต่ถ้าเด็กถูกเลี้ยงดูแบบตรงข้ามเด็กจะกลายเป็นคนมองโลกแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจใคร เป็นคนเห็นแก่ตัว ทำอะไรก็เพื่อตนเอง

ขั้นที่ 2 ขวบครึ่งถึง 3 ขวบ เป็นการพัฒนาการด้านความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ในการเลี้ยงดูถ้าหากผู้ใหญ่ให้อิสระผ่อนปรนให้เขาช่วยตนเองบ้างในบางเรื่อง การกินอยู่ แต่งตัว เขาได้ทำอะไรบ้างเองนิด ๆ หน่อย ๆ เขาจะรู้สึกมั่นใจตัวเอง ภูมิใจ แต่ถ้าเขาถูกบังคับให้อยู่ในกรอบกฎเกณฑ์เคร่งระเบียบมากเกินไป ดุด่า ว่ากล่าว อยู่เป็นประจำเด็กจะรู้สึกท้อแท้มองตนเองว่าไม่มีความสามารถ ไร้คุณค่าเกิดความไม่มั่นใจในตนเอง

ขั้นที่ 3 อายุ 3 – 5 ขวบ อยู่ในช่วงอยากรู้อยากเห็น ช่างซัก ช่างถาม ช่างคิด บางครั้งก็คิดและถามเกินเลยไป ผู้ใหญ่เห็นเป็นสิ่งไม่สมควร ก็ดุว่า ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนผิดต่อไปจึงไม่กล้าคิด ไม่กล้าถาม เลยกลายเป็นคนไม่มีความคิดริเริ่ม แต่ถ้าผู้ใหญ่ยอมสนองความอยากรู้ อยากเห็นของเด็กบ้าง พูดจาตอบคำถาม อธิบายถ้อยคำง่าย ๆ อย่างมีเหตุผลว่าสิ่งใดควร ไม่ควรระวัง ก็จะช่วยพัฒนาสติปัญญาและความคิดของเด็กได้มาก

ขั้นที่ 4 อายุ 6 – 12 ปี ระยะนี้ชอบประเมินผลการกระทำของตนเอง ถ้าทำอะไรได้ผลดีก็จะภูมิใจมาก ถ้าผิดหวังก็จะเกิดความรู้สึกด้อย อาจจมองตนเองต่ำกว่าความเป็นจริง

ขั้นที่ 5 อายุ 13 – 17 ปี เป็นช่วงระยะวัยรุ่น สนใจตนเองมากเป็นพิเศษ ถ้าเลี้ยงดูดีก็จะรู้บทบาทหน้าที่ของตน ถ้าเลี้ยงดูไม่ดีอาจมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

ขั้นที่ 6 อายุ 18 – 21 ปี พัฒนาการวัยนี้ขึ้นอยู่กับวัยต้น ๆ ด้วย ถ้าพัฒนามาดีก็มองสิ่งแวดล้อมในแง่ดีปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี แต่ตรงกันข้ามถ้าพัฒนามาไม่ดี ก็จะแยกตัวออกจากสังคม แยกตัวจากเพื่อน

ขั้นที่ 7 อายุ 22 – 40 ปี เป็นระยะมีความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่เป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับพัฒนาการในตอนต้น ๆ ด้วย

ขั้นที่ 8 อายุ 40 ปีขึ้นไป ถ้าช่วงต้นพัฒนามาดี ก็จะมีความรับผิดชอบสูงมองโลกด้วยสายตาที่เป็นจริง

1.1.3 ทฤษฎีสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์ (Communication Theory ; Interaction) แนวคิดของทฤษฎีนี้มาจากแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาสังคมพื้นฐานที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือ (Balance Congruity และ Cognitive Dissonance Theories) ซึ่งในทฤษฎีสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์นี้ได้ให้แนวคิดว่า การสื่อสารหรือปัจจัยทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างปฏิกิริยา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาข่าวสารกับบุคคล ปฏิกิริยาแสดงออกมาทางพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้นพฤติกรรมทั้งหลายจึงเกิดจากพฤติกรรมทางการสื่อสารทั้งสิ้น

ในการสื่อสารจะมีปัจจัยหรือตัวแปรได้แก่ บุคลิกภาพ ความน่าเชื่อถือ เจตคติ ความคิด อิทธิพล ข่าวสาร อิทธิพลของสังคม และลักษณะของเนื้อหาข่าวสาร

การปฏิสัมพันธ์เป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างผู้รับและผู้ส่งสาร ตามทฤษฎีนี้พฤติกรรมใด ๆ ก็ตามมีอิทธิพลต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์เสมอ อากัปกิริยา เช่นอากัปกิริยา พื้นอารมณ์ แรงขับ ทัศนคติ ความขัดแย้ง ระยะทางระหว่างบุคคลหรือความใกล้ชิดระหว่างบุคคล กลุ่มอิทธิพล ความไว้วางใจ ตลอดจนบทบาททัศนคติที่มีต่อปฏิสัมพันธ์

1.3 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อมนุษย์เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ ต้องมีเพื่อนมีกลุ่มสังคมต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมครอบครัวขยายออกไปเป็นสังคมใหญ่ ทุกกลุ่มสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน จะต้องอาศัยทักษะทางสังคมทั้งสิ้น ทักษะทางสังคมมีความสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญส่วนบุคคล ช่วยให้บุคคลมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก ทักษะทางสังคมยิ่งมีความจำเป็นมากเท่านั้น บุคคลต้องสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สื่อความหมายทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญทางสังคม สังคมใดมีสมาชิกเป็นผู้มีทักษะทางสังคมดี รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมใดมีลักษณะตรงกันข้ามสมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหาไม่สงบสุข และมีความเสื่อม (สุขุมาล เกษมสุข. 2535 : 10 – 11)

ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคลและสังคมต่อบุคคลได้แก่ การที่ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนนำไปแสวงหาความรู้ใหม่ด้วย ต่อสังคมได้แก่ การที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น (ปัทมาวดี บุณยสวัสดิ์. 2535 : 19)

ทักษะทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กอย่างมาก และส่งผลต่อตัวเด็กทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว และสุขภาพจิตของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขและพัฒนาทักษะทางสังคมโดยที่ครูร่วมมือกับบุคลากรที่พัฒนาเด็กทุกฝ่าย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2537 : 220)

สรุปได้ว่าทักษะทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ที่ต้องอยู่ร่วมกับบุคลอื่นและต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะเด็กที่มีความสามารถพิเศษจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะทางสังคมแต่เนิ่น ๆ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้ต้องเป็นผู้นำ หรือผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานต่อไปในอนาคต

1.4 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายอย่าง แต่ก็มีหลายท่านที่กล่าวไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

นาตยา ภัทรแสงไทย (2525 : 199) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมว่าประกอบด้วย

1. การวางแผนร่วมกับผู้อื่น เช่น จะแบ่งงานกันทำในกลุ่มอย่างไร

2. การมีส่วนร่วมในโครงงานต่าง ๆ เช่น ความพยายามของคณะกรรมการชุดหนึ่งที่จะศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือการทำงานกลุ่มย่อย

3. การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม ด้วยการพัฒนาความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลอื่นที่เสนอความคิดเห็น และข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ

4. การสนองตอบอย่างมีมารยาทต่อคำถามผู้อื่น ด้วยการเรียนรู้ที่จะรับฟังเมื่อผู้อื่นพูด

5. การเป็นผู้นำการอภิปราย ด้วยการเรียนรู้ว่า จะถามให้เหมาะสมได้อย่างไรเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีปฏิกิริยาต่อคำถามนั้น จะสนับสนุนให้สมาชิกพูดได้อย่างไร

6. การแสดงความรับผิดชอบ ด้วยการประมาณการว่า จะมีอะไรเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น และจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำเหล่านั้นอย่างไร

7. การช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสะดวกขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

นอกจากนี้ถ้าจะแบ่งทักษะทางสังคมออกเป็นด้านใหญ่ ๆ ก็จะแบ่งได้ 2 ด้าน คือ ทักษะทางด้านคุณธรรม และทักษะทางด้านความสามารถ (วารี ถิระจิตร. 2530) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ทักษะทางด้านคุณธรรม ได้แก่

1.1 ไม่เห็นแก่ตน รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1.2 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเบียดเบียนผู้อื่นไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่สิ่งของหรือกระกระทำอย่างเดียว ควรให้นักเรียนมองเห็นว่า การเบียดเบียนเวลาของผู้อื่นก็เป็นสิ่งไม่ควรกระทำ

1.3 การรู้จักเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมในโรงเรียน

1.4 มีความสามัคคี มีเหตุผล รู้จักแพ้ รู้จักชนะ และรู้จักให้อภัย

1.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น ใฝ่รู้อยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังมีทักษะอื่นที่ควรปลูกฝังอีก เช่น ทักษะทางด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองต่อสังคม ความซื่อสัตย์ รักษาสัจจะ ความกล้าหาญ เป็นต้น

2. ทักษะทางด้านความสามารถ ได้แก่

2.1 รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 รู้จักอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ดีงามของท้องถิ่นและของชาติ

2.3 รู้จักแก้ปัญหา

2.4 รู้จักติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 สามารถหาเลี้ยงดำรงชีพของตนเองและครอบครัว

2.6 สามารถขจัดปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นพิษต่อสังคม

2.7 รู้จักค่าของเวลา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2.8 รู้จักและปฏิบัติตนได้ตามเกณฑ์ของสังคมที่ตนอยู่

นอกจากนี้ยังมีทักษะอื่นที่ควรปลูกฝัง เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี รู้จักเลือกและตัดสินใจ การแสดงมารยาทเหมาะสมกับสภาพของตนและสังคม รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

นอกจากนักการศึกษาของไทยแล้วยังมีนักการศึกษาต่างประเทศที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ที่จะกล่าวถึงดังนี้คือ

ทาบา (ปาริชาติ โชคพิพัฒน์. 2538 : 34 ; อ้างอิงจาก Taba. 1967) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคมเน้นในเรื่อง

1. การทำงานกลุ่ม
2. ความสามารถในการร่วมกันอภิปราย
3. ความสามารถในการพัฒนาความคิดในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ
4. ความสามารถในการร่วมมือกันวางแผน

จาโรลิเมค (Jarolimek. 1977 : 10 – 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

1. การใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ
3. การเคารพต่อข้อตกลง
4. การรู้จักใช้โอกาสให้เหมาะสม
5. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. การตระหนักถึงการสร้างสังคม

จากองค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็น เด็กทุกคนควรได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้มักจะมีทักษะทางสังคมไม่ค่อยดี เข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนไม่ค่อยได้ จึงควรปลูกฝังให้ดีก่อนที่จะไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมใหญ่ ๆ ต่อไป

1.5 การพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสังคม

ในการพัฒนาทักษะทางสังคมนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ตลอดจนรวมถึงวิธีการต่าง ๆ ดังมีผู้ที่กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

วารี ถิระจิตร (2530 : 90) กล่าวถึง การพัฒนาทักษะทางสังคมว่า ในการสอนให้เกิดทักษะทางสังคมนั้นผู้สอนควรระลึกถึงเสมอว่าสังคมของเราเป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังนั้นควรจัดให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ โดยจัดให้สอดคล้องกับวิธีการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้ได้มากที่สุดผู้สอนและผู้เรียนควรจะนำไปปฏิบัติกระทำ ฝึกฝนและแก้ปัญหาร่วมกัน

ส่วนในด้านการส่งเสริมทักษะทางสังคมสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. การฝึกโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ วิธีนี้เป็นการฝึกพร้อม ๆ กับการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรปกติ ครูสามารถนำไปบูรณาการกับการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ เนื้อหาวิชาเหมือนเดิม จะเน้นกระบวนการเรียนการสอนและเทคนิควิธีที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมไปด้วยขณะที่เรียน หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมทักษะทางสังคมได้คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2533 : 28)

1.1 การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้โดยลงมือปฏิบัติจริง

1.2 การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการแก้ปัญหา การทำงาน การหาความรู้ การวิเคราะห์ ฯลฯ รวมทั้งสถานการณ์ให้ชีวิตจริงด้วย

2. การจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง โดยการใช้กิจกรรมฝึกต่างหากแยกจากการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามปกติ เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียน เช่น

2.1 การฝึกประชาธิปไตยในโรงเรียน

2.2 การให้นักเรียนได้รับผิดชอบทำงานส่วนรวมของชั้นเรียนหรือโรงเรียน

2.3 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2.4 การพานักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ การอยู่ค่ายพักแรม

2.5 การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ

นอกจากนี้ทักษะทางสังคมมีขั้นตอนในการฝึก เพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการฝึกและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถปฏิบัติการฝึกอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นทักษะมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นจูงใจ การจูงใจจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่า มีความต้องการที่จะฝึกและฝึกให้ดี ครูควรแสดงให้นักเรียนเห็นว่าทักษะนั้น ๆ มีคุณค่า มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างไร

2. ขั้นฝึก

2.1 นักเรียนต้องฝึกทักษะด้วยตนเอง ด้วยการกระทำจริง จึงจะเกิดการเรียนรู้ทักษะนั้น ๆ

2.2 นักเรียนต้องเรียนรู้ทักษะอย่างถูกวิธีและถูกขั้นตอน

2.3 นักเรียนต้องฝึกฝนเป็นระยะเวลานานพอสมควร จึงจะพัฒนาได้เป็นขั้น ๆ

2.4 นักเรียนต้องฝึกทักษะในสถานที่จำเป็นและต้องใช้บ่อย ๆ หลาย ๆ สถานการณ์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3. ขั้นประเมินผล การประเมินผลจะช่วยพัฒนาทักษะให้ได้ผลดี จึงควรประเมินผลบ่อย ๆ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตนเอง ได้ทราบผลการฝึกของตนเอง เพื่อปรับปรุงให้การฝึกได้ผลดียิ่งขึ้น (สุขุมาล เกษมสุข. 2535 : 16 – 25)

สรุปได้ว่าครูสามารถฝึกทักษะทางสังคมให้แก่นักเรียนทั้งในเวลาเรียนตามเนื้อหาวิชาตามตารางสอนและเวลาอื่น ๆ ที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน การปกครองชั้น การสัมพันธ์กับนักเรียนในชีวิตประจำวัน และการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ บ้าง

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

เคโกะ (Keiko. 1990 : 415) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของผลการใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม และโปรแกรมทักษะการแก้ปัญหาที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนและพฤติกรรมการแก้ปัญหาของนักเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคม โดยนักเรียนที่ได้ฝึกตามโปรแกรมทักษะการแก้ปัญหา และนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติมีสัมพันภาพกับเพื่อนและพฤติกรรมการแก้ปัญหาแตกต่างจากก่อนได้รับการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ไวท์เท็นเบอร์ก (Whittenberg. 1995 : 1884) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองกับการฝึกทักษะทางสังคมที่มีต่อความกังวลในการเข้าสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 14 คน หญิง 22 คน ซึ่งทำการประเมินก่อนและหลังการทดลอง มีการติดตามผล 12 สัปดาห์ หลังจากการฝึกตามโปรแกรม ซึ่ง SASC (Social Anxiety Scale of Children) มาใช้วัดความวิตกกังวล CPSIS (Self Efficacy of Peer Interaction Scale of Children) วัดความสามารถในและการมีปฏิสัมพันธ์และ BBRS (Burks Behavior Rating Scale) พบว่า ทั้งการฝึกทักษะทางสังคม และการควบคุมตนเองมีผลต่อความกังวลในการเข้าสังคม

โอ ฮอลโลแรน (O' Halloran. 1996 : Abstract) ได้ศึกษาการเสริมทักษะทางสังคมในสภาพการณ์เข้าแคมป์ภาคฤดูร้อนสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ โดยการคัดเลือกเด็กและวัยรุ่นที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จำนวน 94 คน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะกระบวนการสื่อสารทางสังคมของผู้ที่มีการรับรู้ได้ดีจะสูงขึ้นกว่าผู้ที่มีการรับรู้ด้วยตนเองไม่ดี และเด็กอายุ 8 –13 ปีมีการรับรู้ด้วยตนเองในทักษะกระบวรการสื่อสารได้ช้าและไม่ได้นำทักษะทางสังคมมาใช้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต สรุปว่าโครงสร้างทางธรรมชาติที่ดีจะสนับสนุนให้เกิดการรู้สึกและการรับรู้ได้อย่างแท้จริง จะต้องเกิดขึ้นก่อนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้

เลชทเวส (Leichtweis. 1996 : Abstract) ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคมในการเห็นคุณค่าของตนเองของนักเรียนที่ถูกรบกวนทางอารมณ์อย่างรุนแรง ซึ่งจะสำรวจประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่มีปัญหาทางอารมณ์ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน โดยทำการทดลองโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในช่วงฤดูร้อนใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์ ซึ่งนักเรียนที่มีปัญหาทางอารมณ์จะได้รับการสอนทักษะทางสังคมประจำวันจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้หลักสูตรทักษะทางสังคมของวอล์กเกอร์ (Walker) ในโปรแกรมจะมีการบำบัด แก้ไขปัญหาของเด็กทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองและความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

งานวิจัยในประเทศ

ปัทมาวดี บุณย์สวัสดิ์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านของไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนทักษะทางสังคมในด้านการเคารพตนเองต่อระเบียบของตนเองและกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม การแสดงออกและการแก้ปัญหาในกลุ่มไม่แตกต่างกัน นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนทักษะทางสังคมในด้านการมีมารยาทในสังคม การแสดงความรับผิดชอบและมีลักษณะความเป็นผู้นำ การช่วยเหลือผู้อื่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีสังคมมิติสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จรีวรรณ วัฒนจิตพงษ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มกับการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไร่พัฒนา อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 มีทักษะทางสังคมดีขึ้นภายหลังได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 มีทักษะทางสังคมดีขึ้นภายหลังใช้สถานการณ์จำลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 2 มีทักษะทางสังคมไม่แตกต่างกัน

ปาริชาติ โชคพิพัฒน์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ฝึกโดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคม ฝึกตามโครงการ และฝึกตามคู่มือครู พบว่าทักษะทางสังคมด้านความสามารถในการทำงานกลุ่มของทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งการฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมกับการฝึกตามโครงการ การฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมกับการฝึกตามคู่มือครู และการฝึกตามโครงการกับการฝึกตามคู่มือครูทำให้ทักษะทางสังคมด้านความสามารถในการทำงานกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งพบว่าการฝึกโดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมกับการฝึกตามโครงการและฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมกับการฝึกตามคู่มือครูทำให้ทักษะทางสังคมด้านความมีเหตุผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการฝึกตามโครงการกับการฝึกตามคู่มือครูมีทักษะทางสังคมด้านความมีเหตุผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

หรรษา แก้วพูลปกรณ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวในระยะสิ้นสุดการทดลองน้อยกว่าในระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวจากการตอบแบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าวในระยะสิ้นสุดการทดลองน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยร้อยละของจำนวนช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในระยะทดลองและระยะติดตามผลน้อยกว่าในระยะเส้นฐาน ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยร้อยละของจำนวนช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมในระยะทดลอง และระยะติดตามผลน้อยกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าทักษะทางสังเป็นทักษะที่ฝึกฝนได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการฝึกทักษะทางสังคมโดยตรงหรือการฝึกทักษะทางสังคมโดยอ้อมคือการฝึกผ่านกิจกรรมในชั้นเรียนหรือกิจกรรมในโรงเรียน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด

ผู้ที่ประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางอารมณ์และเกิดในช่วงเวลาที่ยังไม่สามารถจะจัดการแก้ไขหรือหาวิถีทางที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหายังไม่ได้นั้น ส่วนใหญ่มักจะมีความรู้สึกเจ็บปวดและทุกข์ทรมานอย่างมาก ผลจากความรู้สึกนี้ก่อให้เกิดอาการที่เรียกว่า ความเครียด ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเครียดไว้ตามลำดับต่อไปนี้

2.1 ความหมายของความเครียด

สำหรับความหมายของความเครียดนั้นมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

ความเครียด (Stress) ในภาษาลาตินมาจากคำว่า Strictus ซึ่งหมายถึงสภาวะที่บุคคลรู้สึกแน่น อึดอัด (Tight) หรือถูกจำกัด (Narrow) ในเรื่องในเรื่องหนึ่ง เช่น ความคิดหรือสถานที่ ทำให้เกิดความรู้สึกที่อึดอัด กล้ามเนื้อหดตัวและในศตวรรษที่ 18 ได้มีการนำ Stress ไปใช้ในทางกลศาสตร์ ซึ่งหมายถึงปริมาณแรงที่กระทำต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ เช่น ปอนด์/ตารางนิ้วในทางการแพทย์ ความเครียดหมายถึงร่างกายที่ได้รับความกดดันหรือการท้าทาย (Neufeld. 1989 : 10)

เซลยี (เพ็ญศรี วรสัมปติ. 2537 : 15 ; อ้างอิงจาก Selye. 1956) ซึ่งเป็นแพทย์ชาวออสเตรีย บิดาแห่งการศึกษาเรื่องความเครียดได้ให้ความหมายว่า ความเครียดเป็นกลุ่มอาการที่ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มาคุกคาม อันเป็นผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย เกี่ยวกับโครงสร้างและเคมีเพื่อต่อต้านการคุกคามนั้น หรือหมายถึงผลกระทบทั่วไป ทั้งหมดที่เกิดแก่อินทรีย์ เมื่อมีสิ่งรบกวนและสิ่งที่สำคัญ คือ ร่างกายจะต้องมีการปรับตัว ความเครียดเป็นสิ่งที่มาคุกคาม หรือพยายามทำลายบุคคล เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประสบความไม่พึงพอใจในสิ่งที่ต้องการ เป็นสิ่งที่ขัดขวางพัฒนาการด้านร่างกาย และจิตใจของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่คุกคามทำให้สภาวะของร่างกายและจิตใจขาดสมดุล

ซิมริง (Zimring. 1981 : 145) ให้ความหมายของความเครียดว่าผลของการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสภาพแวดล้อม หากผลการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นไม่พอเหมาะกับความต้องการของบุคคลหรือการตอบสนองที่ไม่เพียงพอของสภาพแวดล้อม จะทำให้บุคคลเกิดความเครียด

ลาซารัสและโฟลค์แมน (Lazarus and Folkman. 1984 : 21) มองความเครียดว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่บุคคลจะประเมินว่าเป็นสิ่งที่มาคุกคาม

หรือละเมิดชีวิตความเป็นอยู่ (Well – Being) ของเขาให้ตกอยู่ในอันตราย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ของชีวิต และมนุษย์แต่ละคน ก็จะมีวิธีการตอบสนองที่แตกต่างกันไป

บารอนและกรีนเบิร์ก (Baron and Greenberg. 1990 : 226) กล่าวว่าความเครียดคือผลของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตของบุคคลต่อสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

พิมผกา สุขกุล (2535 : 12) กล่าวว่า ความเครียด หมายถึง ภาวะที่ร่างกายมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่มีคุกคาม เพื่อปรับภาวะสมดุลในร่างกาย ซึ่งมีการปรับตัวหรือการตอบสนองทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม

รวิวรรณ นิวาตพันธ์ (2538 : 19) กล่าวว่า ความเครียดเป็นอาการความรู้สึกที่ร่างกายหรือจิตใจได้รับความกระทบกระเทือน ทำให้มีปฏิกิริยาแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าแก้ไขได้ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่ถ้าแก้ไขไม่ได้ก็จะเป็นความเครียดที่ออกมาทางกาย อารมณ์ และพฤติกรรม

จากความหมายที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความเครียดเป็นภาวะของร่างกายหรือจิตใจที่เกิดความเสียสมดุล จากปัญหา ความกดดัน สิ่งที่มากระตุ้นหรือขัดขวางการทำงานของร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดการปรับตัว โดยแสดงออกในรูปของความวิตกกังวล ความกลัว ความไม่สบายใจ ไม่พอใจ เบื่อหน่าย เป็นต้น

2.2 ชนิดของความเครียด

มีผู้แบ่งชนิดของความเครียดไว้ดังนี้

มิลเลอร์ และคีน (ปิยะวรรณ เลิศพานิช. 2542 : 24 ; อ้างอิงจาก Miller and Keane. 1972) แบ่งความเครียดออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ความเครียดทางร่างกาย (Physical Stress) ตามปฏิกิริยาการตอบสนอง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 ความเครียดชนิดฉับพลัน (Emergency Stress) เป็นสิ่งที่คุกคามชีวิตที่เกิดขึ้นทันทีทันใด เช่น ได้รับบาดเจ็บ อุบัติเหตุหรืออยู่ในสถานการณ์ที่น่ากลัว

1.2 ความเครียดชนิดต่อเนื่อง (Constinuing Stress) เป็นสิ่งที่คุกคามชีวิตที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในวัยต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงของร่างกายในบางโอกาส เช่น การเจ็บป่วยเรื้อรัง การตั้งครรภ์

2. ความเครียดด้านจิตใจ (Psychological Stress) เป็นการตอบสนองของร่างกายเมื่อคิดว่าจะมีอันตราย อาจเกิดจากคำบอกเล่าของผู้อื่นประสบการณ์ในอดีต การชมภาพยนตร์ หรืออ่านหนังสือที่ตื่นเต้นน่ากลัว ทำให้เกิดความเครียดของกล้ามเนื้อหัวใจ จนหัวใจเต้นเร็วและแรง

ฮาเฟนและแฟรนด์เซน (Hafen and Frandsen. 1995 : 13) ได้แบ่งความเครียดตามความสามารถในการป้องกันการเกิดดังนี้

1. ความเครียดที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Avoidable Stress) เช่น ไม่ชอบสถานที่ที่มีผู้คนแออัด ไม่ชอบอากาศร้อนอบอ้าว เป็นต้น

2. ความเครียดที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Unavoidable Stress) เช่น ความเครียดที่เกิดจากการมีอาการ เจ็บป่วยหรือความตาย เป็นต้น

2.3 สาเหตุของความเครียด

มีผู้กล่าวถึงสาเหตุความเครียดไว้หลายคน บางคนกล่าวเน้นในแง่การทำงาน บางคนกล่าวในแง่หลักวิชาการอย่างกลาง ๆ แต่ผู้ที่กล่าวถึงสาเหตุของความเครียดที่ครอบคลุมสาเหตุไว้ทุก ๆ ด้านที่น่าสนใจ ได้แก่

เอนเจิล (พสุ เดชะรินทร์. 2538 : 35 ; อ้างอิงจาก Engle. 1962 : 288 – 300) สรุปสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดทางจิตใจไว้ 3 ประการ คือ

1. การสูญเสียหรือเกรงว่าจะสูญเสียสิ่งที่มีค่า สิ่งที่รัก สิ่งที่มีความสำคัญกับตน ได้แก่ การสูญเสียหรือเกรงว่าจะสูญเสียอวัยวะ บทบาทในสังคม อาชีพการงาน หรือสัตว์เลี้ยง

2. การได้รับอันตรายหรือเกรงว่าจะได้รับอันตราย เช่น การที่จะต้องอยู่ในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย การพลัดพรากจากบุคคลที่ใกล้ชิด การเปลี่ยนหน้าที่ความรับผิดชอบ การสอบ การโต้แย้ง การแข่งขัน การพบเหตุการณ์ที่น่าตกใจหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกระทันหันโดยไม่คาดคิดมาก่อน

3. ความคับข้องใจ เมื่อบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

วอลเลซ (Wallace. 1978 : 457 – 458) แบ่งสาเหตุความเครียดออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. สาเหตุจากภายนอก (Exogenous Stress) เป็นความเครียดที่มักเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งแยกออกเป็น

1.1 สาเหตุจากครอบครัว เช่นความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ลูก คู่สมรส

1.2 สาเหตุจากที่ทำงาน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ขวัญและกำลังใจ ความล้มเหลวของธุรกิจ

1.3 สาเหตุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน

2. สาเหตุภายใน (Endogenous Stress) ได้แก่ ความเจ็บปวด ความจำ ความรู้สึก ความฝัน ความคาดหวัง เป็นต้น

ดูบริน (Dubrin. 1990 : 173 – 174) ได้แบ่งความเครียดออกเป็น 2 ชนิด คือ

2.1 ความเครียดที่เกิดจากสิ่งที่ดี (Positive Thing Stress) หรือเรียกว่า ความสุข (Eustress) เป็นความเครียดที่ผู้ได้รับเกิดความสุข ความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น จะเพลิดเพลินอิ่มเอิบไปด้วยความปิติยินดี ได้แก่ การแต่งงาน การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

2.2 ความเครียดที่เกิดจากสิ่งที่ไม่ดี (Negative Thing Stress) หรือ เรียกว่าความทุกข์ (Distress) เป็นความเครียดที่ทำให้ผู้รับเกิดความไม่สบายใจ โดยทั่วไปเมื่อบุคคลเผชิญเหตุการณ์บางอย่าง ก็จะเข้าใจทันทีว่าเกิดความทุกข์ ได้แก่ การหย่าร้าง การเจ็บป่วย การสอบไม่ผ่าน เป็นต้น

เบอร์นาร์ดและครูปัต (ปิยะวรรณ เลิศพานิช. 2542 : 24 ; อ้างอิงจาก Bernard and Kruput. 1966) ได้สรุปว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดนั้นมาจาก 3 สาเหตุคือ สาเหตุภายนอก (External Components) สาเหตุภายนอก (Internal Components) และสาเหตุที่เกิดจากการประสานของสาเหตุภายนอกและสาเหตุภายใน (An Interaction of Both)

1. สาเหตุภายนอก หมายถึง เหตุหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวที่มากระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วทำให้เกิดความเครียด เช่น การเกิดวินาศภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในชีวิต (เช่นตกงาน สอบแข่งขัน) ภาวะที่ทำให้บีบคั้นจิตใจเป็นเวลานาน (เช่นอยู่ในที่แออัด ยากจนเรื้อรัง)

2. สาเหตุภายใน หมายถึง สภาพร่างกายหรือจิตใจของบุคคลเองที่ทำให้เกิดความเครียดเช่น มีจิตใจผิดปกติ จิตใจอ่อนไหวง่าย หงุดหงิดง่าย เจ็บป่วย มีโรคประจำตัวซึ่งเป็นโรคเรื้อรังหรือร้ายแรง

3. สาเหตุที่เกิดจากการประสานกันของสาเหตุภายนอกและภายใน หมายถึง เมื่อมีสาเหตุภายนอกมากระทบ ถ้าบุคคลมีสาเหตุภายในสนับสนุน เช่น เป็นคนจิตใจอ่อนไหว คล้อยตามคนง่าย จะเกิดความเครียดได้ง่ายและรุนแรง เช่น บุคคลอยู่ในชุมชนแออัดยัดเยียด บางคนมีสภาพภายในที่ไม่ตอบสนองต่อความเครียดได้ง่าย เช่น ทำใจได้ ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ง่าย เช่นนี้ก็ไม่เกิดความเครียด แต่ถ้าบุคคลนั้นมีสภาพจิตใจและอารมณ์ที่รับไม่ได้กับสภาพแออัดก็จะรู้สึกอึดอัด หงุดหงิด เกิดความเครียดได้รุนแรง

สำหรับนักการศึกษาของไทยก็มีผู้กล่าวถึงสาเหตุของความเครียดไว้เช่นกัน ดังนี้

วิทยา นาควัชระ (2533 : 32 – 34) กล่าวว่า สาเหตุของความเครียดน่าจะมาจาก

1. มีความอายมาก ต้องการทำสิ่งใดแล้วไม่กล้าทำเพราะอายการเก็บความต้องการที่จะทำไว้ อาจจะก่อให้เกิดความเครียดในจิตใจได้ บุคคลประเภทนี้จะไม่กล้าเปิดเผยตนเองและไม่กล้าแสดงออก

2. ใจแคบ บุคคลประเภทนี้มักจะขีดเส้นล้อมกรอบตนเองไว้ไม่ทำสิ่งใดนอกเส้นที่ขีดไว้ และคาดว่าบุคคลอื่นจะต้องเหมือนตนเอง มักจะรู้สึกหงุดหงิดกับพฤติกรรมของบุคคลอื่นทั่วไป ไม่พอใจที่บุคคลอื่นทำสิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากที่ตนเองคาดคิด มักจะประนามบุคคลอื่นว่าผิดปกติและพยายามพูดหาเหตุผลมาโจมตีบุคคลอื่น

3. เป็นบุคคลที่หวังผลตอบแทนมากในชีวิต เมื่อไม่ได้ผลตอบแทนตามที่คาดหวังเลยรู้สึกผิดหวังและเครียดมาก

4. มีความเสี่ยงในชีวิตน้อยมาก ได้แก่ ไม่เคยคิดทำสิ่งใหม่ ๆ เลย มีความคิดริเริ่มน้อย มีความกลัวที่จะทำสิ่งใหม่ๆ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตน้อยมาก

5. มักมองชีวิตเป็นเพียงบางจุดเท่านั้น ไม่เข้าใจชีวิตและคิดว่าชีวิตจะต้องมีลักษณะเป็นจุด ๆ เดียว ถ้าผิดไปจากจุดนั้นแล้วก็ไม่ถูกต้องและมักมีประสบการณ์น้อย

6. จริงจังมากชีวิตเต็มไปด้วยเหตุผล ขาดอารมณ์ขัน ขาดการให้อภัย ขาดการยืดหยุ่นและยอมแพ้ไม่เป็น

จากสาเหตุของความเครียดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การเกิดความเครียดมีสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการคือ

1. สาเหตุจากตัวบุคคล ซึ่งได้แก่ ประสบการณ์ในชีวิต บุคลิกภาพ ความคับข้องใจ ความรู้สึกสูญเสียและรู้สึกผิด ความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะของปัจเจกบุคคล

2. สาเหตุจากภายนอกตัวบุคคล เป็นเรื่องของปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ปัญหาจากอาชีพการงาน ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาความยากจนและสภาพของสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงในชีวิต ความรับผิดชอบ ตำแหน่งหน้าที่การงานและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแวดล้อมอยู่รอบๆตัวบุคคลนั้นๆอยู่

2.4 ผลของความเครียด

เมื่อบุคคลมีความเครียดเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะรุนแรงมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นปรับตัวได้ดีหรือไม่ในสภาวะการณ์นั้น ๆ ซึ่งจะอธิบายผลของความเครียดไว้ดังนี้

ฟาร์เมอร์ และคนอื่น ๆ (Farmer and others. 1984 : 24) กล่าวว่าผลของความเครียดโดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรืออารมณ์ เช่น ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล ความหงุดหงิดฉุนเฉียว รวมทั้งมีผลทางสรีระ เช่น ปวดศีรษะ ปั่นป่วนท้อง ซึ่งผลของความเครียดนี้เป็นปฏิกิริยาของร่างกายที่มีต่อสาเหตุของความเครียดในสถานการณ์นั้น ๆ

พสุ เดชะรินทร์ (2536 : 87 – 88) กล่าวว่า ผลของความเครียดนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีของความเครียดนั้นจะช่วยเพิ่มความกระตือรือร้นในการทำงาน แต่คนส่วนใหญ่เมื่อนึกถึงความเครียดแล้ว จะนึกถึงแต่ในทางที่ไม่ดีมากกว่า ความเครียดนั้นสามารถก่อให้เกิดปัญหากับบุคคลที่เกิดความเครียดนั้น และกับองค์การที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ด้วย ดังนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคล

1.1 ด้านพฤติกรรม ความเครียดอาจก่อให้เกิดความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมโดยมีการแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่ผิดแปลกไปจากธรรมดา ซึ่งอาจจะมีผลต่อตนเองและบุคคลรอบข้างด้วย เช่น ทำให้ดื่มเหล้าสูบบุหรี่ หรือถึงขั้นการทำร้ายตนเองและผู้อื่น ตามที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ

1.2 ด้านจิตวิทยา ความเครียดนอกจากจะมีผลต่อพฤติกรรมแล้ว ยังมีผลต่อสุขภาพจิตของบุคคลต่าง ๆ ด้วย ยกตัวอย่างเช่น อาการนอนไม่หลับ ความแปรปรวนทางอารมณ์ หรือปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

1.3 ด้านสุขภาพ ผลกระทบของความเครียดที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ ในด้านสุขภาพของผู้อื่น ปัญหาเรื่องโรคหัวใจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดกับความเครียด โดยผู้ที่มีอาการของโรคหัวใจ ส่วนใหญ่จะมีความเครียดชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นประกอบด้วย นอกจากนี้แล้ว ความเครียดยังสามารถนำไปสู่อาการเส้นโลหิตฝอยสมองแตก หรืออาการธรรมดาต่าง ๆ เช่น ปวดหัว ปวดท้อง หรือการเจ็บไข้ได้ป่วย

2. ผลกระทบต่อองค์การ

2.1 ประสิทธิภาพในการทำงานลดน้อยลง สำหรับพนักงานทั่วไปแล้วความเครียดอาจทำให้ ประสิทธิภาพในการทำงานลดน้อยลง สำหรับในระดับบริหารแล้วความเครียดอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาด หรือมีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

2.2 เกิดความท้อถอย หรือยอมแพ้ต่อความเครียดที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การลางานบ่อยครั้งขึ้น หรือแม้กระทั่งการลาออกจากงาน หรือการทำงานไม่สำเร็จตามกำหนดที่ตั้งไว้

2.3 ความเครียดสามารถก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดี อาจจะต่อองค์การที่ทำงานอยู่หรือผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานหรือลูกน้อง ความพอใจในการทำงาน และความภักดีที่มีต่อองค์การก็จะลดน้อยลง

ชูทิตย์ ปานปรีชา (2532 : 491 – 494) กล่าวถึงผลของความเครียด ที่มีต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยกล่าวว่าธรรมชาติของคนมีการปรับตัว มีความสามารถควบคุมและคงทนต่อความเครียดได้ระดับหนึ่ง โดยทำให้จิตใจอยู่ในสมดุล (Psychological Equlibrium) หรือเป็นปกติเหมือนคนทั่วไป แต่ถ้าความเครียดนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และปล่อยให้มีอยู่นานต่อไป เกินความสามารถที่จะปรับตัว ควบคุม หรือคงทนต่อไปได้ จะเกิดผลเสียต่อร่างกาย จิตใจ และชีวิตความเป็นอยู่ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลเสียต่อร่างกาย ความเครียดทำให้ร่างกายเกิดความแปรปรวน และผิดปกติได้หลายชนิดดังนี้

1.1 ทำให้ร่างกายอยู่ในสภาพเหมือนทำงานหนัก อ่อนเพลีย อ่อนแอ แม้จะไม่ได้ออกแรงทำงานเลยก็ตาม ความอ่อนแอของร่างกายทำให้ภูมิคุ้มกันในตัวต่ำลง มีโอกาสติดเชื้อโรคได้ง่าย คนที่เครียดมักจะเป็นหวัด ป่วยเป็นโน่นเป็นนี้เล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่เสมอ เป็นแล้วหายยาก

1.2 เกิดโรคต่าง ๆ ในกลุ่มที่เรียกว่า ความผิดปกติทางสรีรวิทยา เนื่องจากสาเหตุทางจิต โรคที่พบบ่อยได้แก่ โรคปวดศีรษะ ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดตีบตัน เป็นต้น

1.3 สิว ความเครียดทำให้ผิวหนังผลิตเคราติน (Keratin) เพิ่มมากขึ้น เคราตินเป็นต้นเหตุทำให้เกิดสิวบนใบหน้า นอกจากนี้ความเครียดทำให้คนชอบเกาชอบแกะหรือแคะสิวเล่น ทำให้สิวเพิ่มมากขึ้น

1.4 ผมหงอกเร็วขึ้น ผมร่วงมากขึ้น ความเครียดทำให้เส้นเลือดที่มาเลี้ยงผิวหนัง

1.5 การใช้สารอาหารของร่างกายเปลี่ยนแปลงไป ความเครียดทำให้ร่างกายใช้น้ำตาลเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ทำให้ร่างกายใช้แร่ธาตุต่างเพิ่มมากขึ้นด้วย

1.6 ต่อมหมวกไต (Adrenal Gland) ผลิตโฮร์โมนอะดีนาลีน และคอร์ติโซนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีอาการใจสั่น ชีพจรเต้นเร็ว

1.7 แก่เร็ว แก่ก่อนวัย อายุสั้น

2. ผลเสียต่อจิตใจและความเป็นอยู่ ความเครียดทำให้จิตใจและชีวิตความเป็นอยู่แปรปรวน และเกิดความผิดปกติได้หลายชนิดเช่น ชีวิตไม่มีความสุข นอนไม่หลับ เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท เกิดความกลัว ติดสุรา อุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย ครอบครัวไม่มีความสุข เป็นต้น

จากการศึกษาผลของความเครียดแต่ละคนจะมีไม่เท่ากัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า

h 2547 bb 5.3

1. ถ้าความเครียดอยู่ในระดับต่ำ ๆ ก็จะเป็นพลังผลักดันให้คนทำงานได้ดีขึ้น เพราะเขาจะไม่เกียจคร้าน ไม่นิ่งดูดาย เพื่อหวังผลในการขจัดความเครียดต่ำ ๆ นี้ให้หมดไป

2. ถ้าความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตประจำวันได้ เช่น ทำให้นอนไม่หลับ เกิดอาการกินมากกว่าปกติ ติดยาเสพติด

3. ถ้าความเครียดอยู่ในระดับรุนแรงบุคคลอาจมีพฤติกรรมก้าวร้าวซึมเศร้าหรือคลุ้มคลั่ง เพราะหมดอำนาจในการควบคุมตนเอง

4. ถ้าความเครียดมีระยะเวลายาวนาน จะทำให้เกิดโรคทางกาย เช่น โรคหัวใจ โรคกระเพาะ และเป็นเหตุให้บุคคลที่เครียดนั้นแก่เร็วกว่าที่ควรและอายุสั้นด้วย (จตุพร เพ็งชัย. 2535 : 62)

2.5 การวัดความเครียด

ความเครียดสามารถวัดได้หลายวิธีดังที่ชูฑิตย์ ปานปรีชา (ประพันธ์ แฟ้มคลองขอม. 2540 : 58 ; อ้างอิงจาก ชูฑิตย์ ปานปรีชา. 2529) กล่าวว่าจะทราบได้ว่าบุคคลใดมีความเครียดหรือไม่และมากน้อยเพียงใดนั้น มี 2 วิธีดังนี้

วิธีแรก จากการสังเกตสิ่งที่ปรากฏออกมาในตัว ทั้งทางด้านอารมณ์ คำบอกเล่าพฤติกรรมรวมทั้งอาการต่าง ๆ เช่น มีอารมณ์หงุดหงิด โกรธง่าย ขาดความอดทน ยับยั้ง ควบคุมอารมณ์ไม่อยู่ บ่นถึงปัญหาที่มีแสดงอาการเหน็ดเหนื่อย ถอนหายใจ สั่นหน้า กระสับกระส่ายตลอดทั้งการแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากเดิมหรือมีความแปรปรวนทางร่างกาย เช่น เบื่ออาหาร น้ำหนักลด อ่อนเพลีย สำหรับสาเหตุของความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้แก่ การมีงานที่ต้องรับผิดชอบ การมีปัญหามาก และการแก้ปัญหาไม่ตก เป็นต้น

วิธีที่สอง จากการใช้แบบทดสอบที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อตรวจหาความเครียด โดยสามารถคำนวณออกมาเป็นตัวเลขเปรียบเทียบกับคะแนนมาตรฐานของแบบทดสอบนั้น ๆ ทำให้บอกได้ว่ามีความเครียดหรือไม่และมากน้อยเพียงใด แบบทดสอบความเครียดที่ใช้กันได้แก่ Health Opinion Survey (HOS) . Symptom Checklist 90 (SCL – 90) และ Cornell Medical Index (CMI)

ดังนั้นวิธีการที่วัดว่าบุคคลใดมีความเครียดหรือไม่และมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถพิจารณาได้จากปฏิกิริยาที่บุคคลนั้นแสดงออก และจากแบบทดสอบซึ่งแบบทดสอบเกี่ยวกับความเครียดที่ใช้กันได้แก่ HOS SCL-90 และ CMI

2.6 วิธีแก้ไขความเครียด

ความเครียดสามารถแก้ไขได้หลายวิธีดังที่ จตุพร เพ็งชัย (2534 : 60) กล่าวไว้ดังนี้

1. รักษาสุขภาพสม่ำเสมอ เพราะหากสุขภาพดี ได้รับอาหารดี ออกกำลังกาย นอนพักผ่อนให้เพียงพอ ก็จะมีความพร้อมที่จะเผชิญความเครียดได้

2. หางานอดิเรกทำเป็นประโยชน์ ทำในยามว่าง เป็นการดึงความสนใจไปจากสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ทำให้ผ่อยคลายความเครียดลง เช่น การปลูกต้นไม้ การวาดภาพ การคุยถึงเรื่องสัพเพเหระกับเพื่อน ๆที่เคยมีประสบการณ์คล้ายคลึงกันเพื่อเป็นการเพิ่มกำลังใจ สู้ปัญหาและเรียนรู้วิธีการแก้ไข ซึ่งอาจมาใช้กับปัญหาของตนได้บ้าง

3. ละทิ้งปัญหาชั่วคราวโดยการพักผ่อน หาเรื่องสนุกสนานทำ เมื่ออารมณ์ดีขึ้นค่อยสู้ปัญหาใหม่

4. รู้จักสร้างความสำนึกให้เกิดขึ้นเมื่อมีความเครียดว่าเหตุการณ์หรือปัญหาที่หนักนี้จะต้องผ่านไปเมื่อถึงกาลเวลา

5. เปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิตใหม่ หากยังแก้ความเครียดไม่ได้ต้องหาผู้เชี่ยวชาญทางจิตแก้ไขบำบัดต่อไป

6. หัดมองในสิ่งที่ดีในตัวผู้อื่น และเลิกสนใจข้อโต้แย้งที่ไม่อาจยุติได้

7. ต้องทำใจให้รู้จักแพ้ – ชนะ และคิดเสมอว่าไม่มีใครได้รับชัยชนะตลอดชีวิต

8. ฝึกผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพื่อความตึงเครียดจะลดลง

9. ฝึกตนเองให้พร้อมที่จะรับเหตุการณ์ ทั้งดีและไม่ดีด้วยจิตใจที่สงบ

สุรพงศ์ อำพันวงษ์ (2539 : 5) ได้กล่าวถึงวิธีคลายความเครียดว่าได้มีผู้เชี่ยวชาญแนะนำไว้หลายทฤษฎีและหลายวิธี ได้แก่

1. การรู้จักและยอมรับความเครียด รู้ว่ามีปัญหาอะไร และพยายามหาสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดความเครียดได้ ถ้าเป็นความเจ็บป่วยทางกายก็ให้เร่งตรวจรักษา ถ้าตรวจแล้วไม่พบสิ่งผิดปกติจะต้องเชื่อว่าอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมีความเกี่ยวพันกันอยู่กับความเครียด ถ้าเป็นภาวะความขัดแย้งทางจิตใจ ภาวะที่ไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ได้ หรือภาวะที่มีปัญหาที่แก้ไขไม่ตกหรือไม่พ้น ก็จะต้องยอมรับว่าเราตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเรื่องราวเหล่านั้น

2. การออกกำลังกายจะเบี่ยงเบนความคิดไปเสียจากเรื่องราวที่เป็นปัญหาชั่วคราว เป็นการลืมทุกข์ลืมปัญหา และทิ้งความเครียดไปชั่วคราวประกอบกับการทำให้ระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ทำงานได้ดีขึ้น

3. การใช้กลไกทางพุทธศาสนา คือ การใช้อริยสัจ 4 วิเคราะห์หาสาเหตุและวิเคราะห์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น วิเคราะห์จุดมุ่งหมายและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาแก้หรือผ่อนคลายปัญหา รู้จักตนเองว่าเป็นเช่นไร ความรู้ความสามารถเท่าใด และปรับตนเอง ปรับบทบาทของตนเอง รู้จักประมาณตนให้เหมาะสม รู้จักใช้เวลาให้ถูกต้องและใช้เป็นเงื่อนไขในการแก้ปัญหา รู้จักบุคคลหรือชมคนรอบข้างเพื่อเชื่อมโยงเพื่อช่วยเหลือหรือเพื่อขอความช่วยเหลือ หลักศาสนาอีกประการหนึ่งคือ รู้จักประมาณและหยุดยั้งความคิดที่เกินเหตุ

4. รู้จักหยุดความคิดของตนเอง หันเหความสนใจของตนไปทำในสิ่งที่ชอบไม่ว่าจะเป็นการฟังดนตรี เล่นกีฬา ฝึกสมาธิ ประกอบงานศิลปะ พบปะสังสรรค์เพื่อนฝูง การปรึกษาเล่าหรือระบายความทุกข์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับฟัง

5. การประนีประนอมผ่อนสั้นผ่อนยาวให้ผู้อื่น รู้จักที่จะกระจายความรัก ความสนใจ การให้อภัย และมองผู้อื่นบ้าง

6. การยอมรับคำติชมของผู้อื่น เมื่อผิดก็ยอมรับผิดและรู้จักแก้ไขความผิดด้วยตนเอง ไม่ดื้อรั้น ไม่ดันทุรัง และรู้จักมีอารมณ์ขัน

7. สร้างบรรยากาศในการทำงานให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุ ด้านบุคคล จนเกิดความรู้สึกอยากทำงาน

8. การมีน้ำใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการให้ การแบ่งปัน และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

9. การปรึกษาแพทย์หรือบุคลากรทางสาธารณสุขและจิตวิทยา เพื่อช่วยเหลือไม่ให้ต้องทนทุกข์ทรมาน ไปจนกระทั่งถึงการก่ออาชญากรรม

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียด

งานวิจัยต่างประเทศ

ฟอร์ซิส, ลอรี่ แอลเลน (Forsyth, Laura Ellen. 1997 : Abstract) ได้ศึกษาถึงสภาพของปัจจัยที่กล่าวถึงการแก้ตัวและการสำนึกผิดทางกามารมณ์ ได้ทดสอบทฤษฎีการแก้ตัวโดยใช้กลุ่มตัวอย่างชาย 80 คน และหญิง 1 คน โดยใช้การเห็นคุณค่าในตนเอง สภาพแวดล้อม และส่วนประกอบอื่นๆเป็นตัวศึกษา ความเครียดที่มีเพิ่มมากขึ้นซึ่งงานวิจัยนี้สอดคล้องกับการแก้ตัวไม่ยอมรับความผิด จากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมซึ่งในกิจกรรมนี้จะเป็นการที่ทำให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เด็กมีข้อแก้ตัวน้อยลงและยอมรับความผิด และการสำนึกผิดทางกามารมณ์ จากงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปกปิดไม่เปิดเผยและพยายามหาข้อแก้ตัวได้สร้างแบบทดสอบและจัดกิจกรรมเพื่อลดความเครียดจากการแก้ตัว ผลการ

วิจัยพบว่าโปรแกรมการบำบัดนี้ ทำให้เด็กในกลุ่มทดลองมีความเครียดลดลงและกล้าที่จะยอมรับความจริงเพิ่มสูงขึ้น

คลิกแมน, เกล ไกซิน (Glicksman, Gail Gaisin. 1997 : Abstract) ได้วิเคราะห์แหล่งข้อมูลปฐมภูมิในการตรวจสอบความสำคัญของความเครียดเด็ก ซึ่งมาจากสิ่งพิมพ์ต่างๆ บอร์ดรายงานนักเรียน และงานเขียนด้านการรักษา จากงานวิจัยพบว่าความเครียดของเด็กเป็นที่ยอมรับว่าเป็นปัญหาที่มีมานานและยังมีอยู่ในปัจจุบัน เด็กหญิงจะมีความเครียดรุนแรงมากกว่าเด็กชาย เกิดการฆ่าตัวตาย ซึ่งความเครียดที่รุนแรงนี้มีผลต่อสังคมในอเมริกัน จึงได้ทำการลดเวลาเรียน ปรับเปลี่ยนระเบียบโรงเรียน ลดจำนวนการบ้านของเด็ก ทำให้อัตราการเครียดลดน้อยลง

กิล, มอลล่า ราโมน่า (Gil, Marla Romona. 1997 : Abstract) ทำการศึกษาพัฒนาการเด็กจากผลของความผิดปกติทางเพศ โดยกล่าวถึงการแปรปวนทางความเครียดของเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ ในเด็กอายุ 9 ปี เป็นการรักษาส่วนบุคคลใช้เวลา 2 วันต่อสัปดาห์ โดยมีเป้าหมายคือ

1. การสร้างสัมพันธภาพทางอายุรเวท
2. การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง
3. การเพิ่มขึ้นของความเข้มแข็งตัวเอง
4. การลดความโกรธและความก้าวร้าว
5. การเพิ่มขึ้นของความรู้สึกสนุกและเพลิดเพลิน
6. พัฒนาความสามารถด้านความเชื่อถือ
7. ลดอาการ PTSD
8. พัฒนาขอบเขตความชัดเจนกับคนอื่น
9. พัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น
10. เริ่มต้นที่จะแสดงความรู้สึก ความผิดของตน

ผลการทดลองพบว่า การที่เด็กได้รับการอธิบาย การทำให้กระจ่าง การเผชิญหน้ากับปัญหาและการรักษา เด็กต้องให้ความเคารพและมีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกกับผู้อื่น เพื่อแสดงถึงความโกรธ ความเศร้า และสภาพที่ไม่คงทนกับความผิดในอดีต เด็กได้รับการสนับสนุนโดยการใช้วิธีการลดความรู้สึกรุนแรงจากศิลปะภาพยนตร์และสัญลักษณ์

มัลดูน, ออร่า แดเซ่ (Muldoon, Orla Therese. 1997 : Abstract) ทดสอบการรับรู้ของเด็กและการตอบสนองต่อการเผชิญหน้ากับสิ่งไม่ดี ได้ทำการศึกษา 2 วิธีคือ การศึกษาด้านปริมาณ ทดสอบจิตวิทยา สังคม และสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ของเด็กในเหตุการณ์ที่ไม่ดี ลดความรุนแรงโดย เพศของเด็ก สถานะทางสังคม การรู้คุณค่าของตน อีกวิธีหนึ่งคือ การศึกษาด้านคุณลักษณะ ทดสอบเกี่ยวกับความหมายในเด็กที่เผชิญกับเหตุการณ์ที่ประสบมาและเป็นเหตุการณ์ที่เลวร้าย ผลการทดลองพบว่า การตอบสนองของเด็กสัมพันธ์กับการรู้คุณค่าในตนเองและการเข้าใจสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ ปัจจัยนี้ลดความรุนแรงในความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์และการรับรู้ในเหตุการณ์ที่เลวร้าย โดยการสนับสนุนให้เด็กได้ประเมินผลและการลงมือปฏิบัติ

ฮับบาร์ด, จอน เจ (Hubbard, Jon jay. 1998 : Abstract) ศึกษาการทดสอบผู้ป่วยเด็กเนื่องจากความผิดปกติทางอารมณ์ โดยใช้แบบสอบถามและการรักษาทางจิต ประเมินจากการศึกษาทางสังคม งาน วัฒนธรรม จากการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบผสมระหว่าง 2 วัฒนธรรม การปรับตัวไม่ได้ทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดความเครียดของเหล่าผู้ป่วยเด็ก เมื่อเกิดเด็กเกิดปัญหาก็ไม่รู้วิธีแก้เพราะไม่เข้าใจในระบบสังคมและ

วัฒนธรรม จึงได้สร้างแบบทดสอบ และจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ลดความเครียดโดยให้มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบเหมาะสมและสัมพันธ์กับความสามารถของตนเอง

แกลิเออร์, เทอรี่ อัลเลน (Gaier, Terri Allen. 1998 : Abstract) ได้ทำการศึกษาค้นคว้างานเขียนที่มีชื่อเสียงและงานด้านวิชาการที่เกี่ยวกับความเครียด ซึ่งส่วนใหญ่มีผลมาจากผู้ใหญ่ทำให้เด็กเกิดความเครียดและการเรียนความกดดันของครูในห้องเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคัดเลือกเด็กที่มีความเครียดจากปัจจัยการรับรู้ของเด็กแต่ละคนและประสบการณ์ด้านความเครียดปัญหาที่โรงเรียนจากการกระตุ้นและพฤติกรรมที่ท้าทายจากบุคคลรอบข้างและสภาพแวดล้อมได้เด็ก 263 คนจากเด็กทั้งหมด 428 คน ผู้วิจัยได้ทำแบบฝึกแบบวัดและแบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดและอาการของพฤติกรรม ผลการทดลองพบว่า หลังจัดกิจกรรมเด็กมีความเครียดลดลงและการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ก้าวร้าวลดความรุนแรงลง

งานวิจัยในประเทศ

ปิติพงศ์ ประเสริฐผล (2535 : 63 – 64) การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทางการเรียน และความคาดหวังในชีวิตกับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร ความมุ่งหมายของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคาดหวังในชีวิตกับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 345 คน โดยจำแนกตามแผนการเรียนเป็นนักเรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์และแผนการเรียนศิลป์ภาษา พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพ็ญศรี วรสัมปติ (2537 : 73) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด สติปัญญา และการสนับสนุนทางสังคม กับพฤติกรรมการเผชิญความความเครียดในวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับฐานะเศรษฐกิจในวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ระดับความเครียดในวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ระดับสติปัญญาในวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่มีสติปัญญาปานกลาง ระดับการสนับสนุนทางสังคมในวัยรุ่นตอนต้น พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการสนับสนุนทางสังคมปานกลางค่อนข้างสูง ระดับพฤติกรรมการเผชิญความเครียดในวัยรุ่นตอนต้นส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการเผชิญความเครียดปานกลางค่อนข้างต่ำ

ปิยะวรรณ เลิศพานิช (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาความเครียด สาเหตุของความเครียด และวิธีเผชิญความเครียดทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนกลางโดยจำแนกตาม ระดับชั้นเรียน แผนการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนระดับชั้นเรียนต่างกันมีระดับความเครียดทางการเรียน มีวิธีเผชิญความเครียดทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนแผนการเรียนต่างกันมีระดับความเครียดทางการเรียน มีวิธีเผชิญความเครียดทางการเรียนด้านพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ

การจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาในช่วงที่ผ่านมามุ่งเน้นกิจกรรมประเภทศิลปะปฏิบัติเป็นหลัก ส่วนสุนทรียภาพซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่แขนงวิชามุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียนนั้นยังมิได้มีการวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพียงเป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะเป็นผลพลอยได้จากการเรียนศิลปะปฏิบัติเท่านั้น กระบวนการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาจะเน้นการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการแสดงออกเฉพาะตัว เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย และด้านสังคมเป็นสำคัญ งานวิจัยในครั้งนี้มุ่งหวังให้กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะทางสังคมให้กับ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษและให้เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพด้านศิลปะได้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ความหมายของศิลปะ

ศิลปะเป็นคำที่มีนิยามอย่างกว้างขวางและน่าสนใจมากมาย แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงหาข้อสรุปเป็นคำจำกัดความแน่นอนตายตัวไม่ได้ เนื่องจากศิลปะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ศิลปินพยายามให้แนวคิดและรูปแบบที่แปลกแตกต่างไปจากเดิมตลอดเวลา

เพลโต้ (ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์. 2542 : 62 ; อ้างอิงจาก Plato) ให้นิยามคำว่าศิลปะว่า หมายถึง การจำลองแบบ (Art as Imitation) จากธรรมชาติโดยมีความเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ล้วนเป็นการเลียนแบบและการรับรู้สิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ เป็นเพียงความเชื่อซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับความจริงนั้นมีอยู่เพียงในอุดมคติเท่านั้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2493 กำหนดว่าศิลปะเป็นคำนาม หมายถึงฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างน่าพึงชมและเกิดอารมณ์สะเทือนใจ สำหรับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2530 อธิบายไว้ว่า ศิลปะคือผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจหรือความสะเทือนอารมณ์ตามอัจฉริยะภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา (ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์. 2542 : 61)

เกษร ธิตะจารี (2543 : 5) กล่าวว่าศิลปะคือการสร้างสรรค์ด้วยการใช้ทักษะทางมือและความคิดให้มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้ได้ผลงานตามที่วางไว้ โดยมีกระบวนการทำงานอย่างมีระบบและมีจุดมุ่งหมาย ผลงานที่ได้จะก่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในการทำงานครั้งต่อ ๆ ไป

จรูญ โกมุทรัตนานนท์ (2539 : 11) กล่าวว่าในการตอบคำถามว่าศิลปะคืออะไร ให้สมบูรณ์ที่สุดนั้น คำตอบนั้นจะต้องสามารถอธิบายและครอบคลุมไปถึงศิลปะทุกแขนงที่ได้การยอมรับว่าเป็นศิลปะ แต่ศิลปะมีความหลากหลายแตกต่างกัน จึงมีการจัดประเภทต่าง ๆ ของศิลปะเพื่อง่ายแก่การศึกษา จัดการจัดประเภทศิลปะมีด้วยกันหลายวิธี แต่ที่นิยมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางคือการจัดแบ่งตามจุดมุ่งหมายของการสร้าง ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภทคือ อรรถศิลป์ (Useful Arts) และวิจิตรศิลป์ (Fine Arts)

สรุปได้ว่า ศิลปะหมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด โดยถ่ายทอดออกมาเป็นผลงาน โดยเกิดจากจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มีข้อกำหนดตายตัว

3.2 หลักสูตรศิลปศึกษาสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา

ศิลปศึกษา จัดไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นวิชาสามัญ ที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความคิดและการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ การสอนศิลปศึกษา ครูผู้สอนจะต้องศึกษาจุดประสงค์เฉพาะ จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดและหลักการ พร้อมทั้งเนื้อหาวิชาเสียก่อนจะได้ทำการสอนสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้ครูสอนศิลปศึกษาเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร จึงขอรายละเอียดของหลักสูตรมาเสนอไว้ดังนี้

หลักสูตรศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6

จุดประสงค์เฉพาะ

1. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้สนใจและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน
3. ให้มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
4. ให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ให้รู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทดลองกิจกรรมศิลปะกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จึงขอนำเสนอหลักสูตรศิลปะของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เขียนเส้น รูปแบบ สี และความสมดุลของภาพได้
2. มีความมั่นใจในการแสดงออก
3. นำศิลปศึกษาไปใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้
4. นำวัสดุต่าง ๆ มาแกะสลักในทางศิลปะได้
5. มีใจกว้าง ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ รับฟังความคิดเห็น และยอมรับการแสดงออกของผู้อื่น
6. อธิบายความสัมพันธ์ของงานศิลปะประเภทต่าง ๆ ได้

ความคิดรวบยอดและหลักการ

1. ศิลปะเป็นผลงานทางความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. ศิลปะเป็นสื่อความเข้าใจระหว่างมนุษย์
3. ทุกคนสามารถเรียนศิลปศึกษาได้
4. ศิลปะช่วยผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์
5. การเรียนศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. ศิลปะเป็นความสมดุลและความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
7. การเคลื่อนไหวของวัสดุต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นศิลปะ
8. วัสดุที่อยู่รอบตัวเรานำมาพิมพ์เป็นภาพในทางศิลปะได้
9. วัสดุต่าง ๆ นำมาประดับเป็นศิลปะได้

เนื้อหาวิชา

1. การเขียนภาพระบายสี

1.1 การลากเส้นเป็นรูปแบบไทยและสากล

1.2 การลากเส้นด้วยวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความยากขึ้นโดยคำนึงถึงความกลมกลืนและตัดกัน

1.3 การผสมกลมกลืนกันของรูปกับพื้น การผสมกลมกลืนกันของรูปร่างกับรูปทรง

1.4 การทดลองด้วยสีและและเทคนิคต่าง ๆ

1.5 แสงสว่างและความแตกต่างของน้ำหนักกับเงากับสี

1.6 ความสมดุลของการออกแบบ

1.7 การถ่ายทอดจากประสบการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

1.8 การนำศิลปศึกษาไปสัมพันธ์กับกลุ่มวิชาอื่น

2. การปั้นและแกะสลัก การปั้นและแกะสลักเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และพัฒนากล้ามเนื้อมือให้ประสานกับสายตาได้อย่างดี การสอนปั้นและแกะสลัก โดยทั่วไปครูผู้สอนมักหวังผลสัมฤทธิ์มาก โดยตั้งความหวังว่าเด็กจะต้องปั้นได้ดี สวยงามเหมือนจริง ความจริงแล้วการปั้นและการแกะสลักเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่ต้องการใช้กระบวนการเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์และพัฒนากล้ามเนื้อมือให้ประสานกับสายตาเท่านั้น ครูผู้สอนไม่ควรยึดติดกับผลผลิตมากกว่ากระบวนการการ ซึ่งกิจกรรมการปั้น ได้แก่

2.1 การขึ้นรูป การปั้น การแกะสลัก วัสดุในท้องถิ่นเป็นของเล่น ของใช้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ตัวอย่างกิจกรรมการปั้น เช่นการปั้นเป็นเส้น การปั้นรูปทรงเรขาคณิต การปั้นลวดลาย การปั้นเป็นเรื่องราว การปั้นตามจินตนาการ

2.2 การพับผ้าเป็นรูปทรงต่าง ๆ

3. การพิมพ์ภาพ ปัจจุบันภาพพิมพ์ได้ถูกจัดให้เป็นศิลปะแขนงหนึ่งในวิชาทัศนศิลป์ ความงามของศิลปะประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับการนำเอาพื้นผิวของวัสดุต่าง ๆ มาพิมพ์เป็นภาพ ซึ่งพื้นผิวนั้นอาจมีทั้งหยาบหรือเรียบขึ้นอยู่กับวัสดุ เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ อิฐ หิน กรวด ฯลฯ วัสดุสังเคราะห์ เช่น เชือก ด้าย พลาสติก กระดาษ ซึ่งกิจกรรมการพิมพ์ภาพได้แก่

3.1 การพิมพ์จากธรรมชาติ

3.2 การพิมพ์ด้วยมือ

3.3 การพิมพ์ภาพจากพืช

3.4 การพิมพ์ด้วยกระดาษ

3.5 การพิมพ์ด้วยกระจก

3.6 การพิมพ์ภาพแกะไม้

4. การออกแบบสร้างสรรค์จากเศษวัสดุต่าง ๆ การสอนงานสร้างสรรค์จากเศษวัสดุนั้น มีจุดประสงค์เพื่อฝึกให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยการประยุกต์ ดัดแปลง แต่งเติม เพื่อนำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตัวอย่างกิจกรรมได้แก่

4.1 การประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นภาพจากธรรมชาติ

4.2 การปะ ติดภาพด้วยเศษผ้า

4.3 การประดิษฐ์เศษวัสดุจากกล่อง

4.4 การประดิษฐ์เศษวัสดุสังเคราะห์

สำหรับหลักสูตรศิลปะนั้นความจริงแล้วต้องการให้ได้ใช้กระบวนการ (Process) ของการทำงานเพื่อพัฒนาการทางกล้ามเนื้อมือ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผลผลิตเป็นเพียงผลพลอยได้ของการทำงานเท่านั้น เมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ครูคิดไว้ ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และประสบการณ์เดิมของเด็ก และผลงานของเด็กก็ควรจะให้เกิดจากจินตนาการของเด็กเอง (ชวลิต ดาบแก้ว และ สุดาวดี เหมทานนท์. 2525 : 13 – 17)

นิรมล ตีรณสาร (2525 : 185 – 193) ได้แบ่งกิจกรรมศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา เป็น 4 ประเภท คือ

1. กิจกรรมการสร้างภาพ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆดังนี้

1.1 การใช้กระดาษกับอุปกรณ์ต่างๆเช่นกระดาษกับสีเทียน สีชอล์ค สีถ่าน สีโปสเตอร์ สีน้ำ สีเมจิก การใช้กระดาษทราย กระดาษเปียกชื้น

1.2 การสร้างภาพด้วยการละเลงสีกับวัสดุต่างๆ เช่น แป้งเปียก สีน้ำ (หยดสี เป่าสี) การเช็ดสี พับสี พ่นสี

1.3 การสร้างภาพชนิดต่างๆ เช่น ภาพคน ภาพท่าทาง ภาพเฉพาะเค้าโครงรอบนอก ภาพบรรยายเรื่องราว ภาพทิวทัศน์ ภาพผนัง ภาพโฆษณา ภาพที่ใช้เครื่องมือช่วย

1.4 การสเก็ตช์ภาพ โดยใช้กระดาษและดินสอดำหรือปากกา หรือดินสอถ่าน เป็นการเขียนภาพอย่างเร็วๆ เน้นเฉพาะส่วนที่สำคัญ ซึ่งต้องการจะสื่อความหมายให้ผู้ดูเข้าใจ

1.5 การพิมพ์ภาพโดยใช้แม่พิมพ์

1.5.1 ธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกหอย ก้อนหิน

1.5.2 เศษวัสดุ เช่น เชือก ผ้ากระสอบ ฝาขวดน้ำหวาน

1.5.3 แกะสลักจากวัสดุต่างๆ เช่น ฟักทอง เผือก

1.5.4 การตัด ฉีก ปะ การนำชิ้นส่วนของวัสดุมาเรียงต่อกัน

2. กิจกรรมการสร้างงานศิลปะอย่างอื่น ได้แก่

2.1 งานปั้นดินน้ำมัน ปั้นดินเหนียว

2.2 งานปักผ้าแบบง่ายๆ โดยเป็นไปตามระดับอายุของเด็ก

2.3 งานร้อยดอกไม้ โดยการทำตามแบบ และให้ออกแบบเอง

2.4 งานประดิษฐ์สิ่งของด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบตอง ใบมะพร้าว เชือก

2.5 งานกระดาษ เช่น การกรีด ตัด ม้วน พับ เย็บ ครูด และการใช้ความสามารถในการจัดการกับกระดาษโดยวิธีต่างๆ

2.6 การออกแบบงาน เช่น การจัดดอกไม้ จัดป้ายประกาศ

2.7 การทำหุ่นง่ายๆโดยเน้นที่กระบวนการ การสร้างที่แปลกใหม่

2.8 การทำภาพแขวนสมดุลย์ โมบาย

2.9 งานไม้

2.10 งานประดิษฐ์ที่ใช้กิจกรรมต่างๆผสมผสานกัน

3. กิจกรรมที่เกี่ยวกับหลักการของศิลปะ การรู้เรื่องหลักการทางศิลปะจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความงาม และการนำไปใช้ ได้แก่

3.1 การทดลองที่เกี่ยวกับสี เช่น ความอ่อน ความแก่ของสี ซึ่งเกิดจากการผสมสี ที่ต่างกันให้เป็นสีใหม่ ทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของสี ซึ่งมีทั้งสีร้อน สีเย็น

3.2 การทดลองเกี่ยวกับเส้น มีทั้งเส้นที่แสดงความเร็ว ความมั่นคง ความสงบ ความเคลื่อนไหว ความลึก ความกว้าง ความสูง

3.3 การฝึกหัดสังเกตรูปร่าง ที่เป็นสองมิติ หรือเป็นเส้นรอบนอก และรูปทรงที่เป็นสามมิติ ทั้งที่เป็นรูปทรงในภาพ และเป็นรูปทรงที่จับต้องได้

3.4 การสร้างและออกแบบโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย และความเข้าใจคุณสมบัติของรูปทรงเหล่านั้น และใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างงานศิลป์ได้ต่อไป

3.5 การเปรียบเทียบขนาดหรือสัดส่วน ในที่เดียวกันและขนาดที่เห็นในระยะห่างต่างกัน

3.6 การทดลองเกี่ยวกับสมดุลย์ที่เท่ากันทุกประการและความสมดุลย์ที่ต่างกัน

3.7 การฝึกสังเกตส่วนประธานกับส่วนรองของภาพ และความประสานกลมกลืนกันของภาพ เพื่อช่วยให้ภาพมีความสมบูรณ์

3.8 การทดลองเกี่ยวกับความเข้มความอ่อนของสีในภาพ

3.9 การสังเกตลักษณะพื้นผิว จะช่วยให้นักเรียนรู้จักนำลักษณะพื้นผิวไปใช้ในการสร้างภาพ

4. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องงานศิลปะของผู้อื่น จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความงามและการมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดียิ่งขึ้น ได้เปรียบเทียบกับผลงานของตนเองและพยายามปรับปรุงผลงานของตนให้ดีขึ้นไป ประกอบไปด้วย การศึกษาดูงานของนักเรียนรุ่นก่อนๆ การดูภาพถ่าย สไลด์ การไปชมงานนิทรรศการหรืองานแสดงศิลป์ การฟังวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับงานศิลปะ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติและผลงานของจิตกร ประติมากรรม สถาปนิก การพูดหรือเขียนรายงานเรื่องศิลปะที่น่าสนใจ

จากหลักสูตรข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปะนั้นกิจกรรมที่จัดจะเป็นการให้เด็กได้ลงมือกระทำ และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยแต่ละกิจกรรมที่จัดให้เด็กนั้นเป็นการให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่และไม่มีการปิดกั้นความคิดของเด็ก ที่สำคัญเป็นการเน้นที่กระบวนการมากกว่าการเน้นที่ผลงานจะทำให้เด็กได้รับประโยชน์ต่อการเรียนได้เต็มที่

3.3 การพัฒนาศิลปะและส่งเสริมศิลปะสำหรับเด็ก

การศึกษาถึงพฤติกรรมการเรียนรู้พัฒนาศิลปะและจินตนาการของเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ครูเข้าใจในความรู้สึกความคิดและจินตนาการของเด็ก

โลเวนเฟนด์ (ฉัตรชุดา เธียรปรีชา. 2537 : 17 – 19 ; อ้างอิงจาก Lowenfeld. 1957 : 33 – 39) ได้ทำการศึกษาขั้นพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก โดยแบ่งขั้นพัฒนาการไว้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขี่ย (The Scribbling Stage) อายุ 2 – 4 ปี
2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre – Schematic Stage) อายุ 4 –7 ปี
3. ขั้นใช้สัญลักษณ์หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) อายุ 7 – 9
4. ขั้นเขียนภาพของจริง (Drawing Realistic) อายุ 9 – 11 ปี
5. ขั้นเขียนภาพของจริง (Pseudo Realistic) อายุ 11 – 12 ปี
6. ขั้นความคิดสร้างสรรค์ (Period Decision) อายุ 12 – 16 ปี

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2529 : 5 – 8) กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กก่อนวัยรุ่น (Preadolescent) อายุ 9 – 14 ปี ว่า เด็กวัยนี้มีความสามารถในการพินิจพิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ หรือเลือกเฟ้นสิ่งใดดี สิ่งใดด้อย เด็กในวัยนี้จากการค้นคว้าของ Gardner and Rosentiel พบว่าสามารถเห็นและรู้ว่างานของตนดีหรือด้อยเช่นไร แม้บางครั้งไม่มีการส่อว่าต้องการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงข้อด้อยนั้น

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยนี้เราสามารถแบ่งแยกพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ

1. วัยเกาะกลุ่ม (9 – 12 ขวบ) เป็นวัยเริ่มสร้างงานลักษณะเหมือนจริง

1.1 ลักษณะการวาดภาพ (Drawing Charateristics)

- เริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้น
- เริ่มพิถีพิถันกับงานวาด รู้ว่าตัววาดดีหรือไม่ดีเช่นไร
- เริ่มใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมในภาพ
- บันทึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่ามุ่งถ่ายทอดลักษณะตามธรรมชาติ
- ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของแสงและเงา

1.2 การใช้เนื้อที่ในการวาด (Space Representation)

- เส้นแสดงพื้นดิน (Base Line) เริ่มหายไปจากภาพเปลี่ยนเป็นพื้นที่แทนท้องฟ้าเริ่มพบกับพื้นดินที่เส้นขอบฟ้า (Horizontal Line)
- เริ่มมีลักษณะส่อว่ามีการบันทึกมิติโดยวิธีทับซ้อน (Overlapping)
- เริ่มส่อว่าวัตถุต่าง ๆ ในภาพมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน
- มีการวาดภาพที่ส่อว่าแสดงมิติโดยขนาดที่เล็กใหญ่ (สิ่งอยู่หน้าใหญ่กว่าสิ่งอยู่หลัง)

1.3 การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation)

- ลักษณะ รูปลักษณะเกี่ยวกับคนเริ่มเปลี่ยน
- มีการบันทึกรายละเอียด เช่น กระดุม ลายเสื้อ ฯลฯ
- มีการวาดเกินความเป็นจริง ตัดทอนน้อยลงนอกเสียจากเพื่อเหตุผลเพื่อเน้นส่วนสำคัญส่วนใดส่วนหนึ่ง

- ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมีความหมายว่าส่วนนั้นอยู่ต่างหากไม่รวมอยู่กับร่างกาย

- ร่างกายจะอยู่ในลักษณะแข็งทื่อขึ้นเพราะเริ่มสำเหนียกว่าร่างกายมนุษย์มีโครงกระดูกหรือมิฉะนั้นก็เริ่มระมัดระวังในการวาดมากขึ้น ไม่เฉียบขาดเชื่อมั่นเช่นเคย

2. วัยเลียนแบบธรรมชาติ (12 – 14) ปี วัยของการใช้เหตุผล

2.1 ลักษณะของการวาด (Drawing Characteristics)

- เริ่มสำเหนียกถึงความสามารถทางศิลปะในระยะสั้นของตน

- อาจมีการวาดทำนองลวดลายเป็นชิ้น ๆ แทนการสร้างงานที่มีการจัดองค์ประกอบสัมพันธ์กัน เช่น รูปการ์ตูนสนูปปี้ ฯลฯ

- มีลักษณะว่าสนใจบันทึกรายละเอียดเช่นรอยยับรอยย่น

- เริ่มสอดแทรกสิ่งที่เป็นนามธรรมลงในวัตถุหรือเหตุการณ์ในงานวาดของตน

2.2 การใช้เนื้อที่วาด (Space Repressentation)

- การแสดงออกทางด้านมิติมักจะแสดงออกในลักษณะที่ตัวเป็นผู้ดู มิใช่ผู้อยู่ในภาพ เช่น อาจวาดภาพตัวเองกินข้าวอยู่กับพ่อแม่ แทนที่จะวาดภาพแต่ผู้คนที่กินอยู่ โดยไม่มีตัวเองรวมอยู่ในภาพ (คือวาดวิวที่ตัวเองเห็น)

- การกระทำทั้งหมดอยู่ภายในบริเวณเนื้อที่ที่ใช้วาด เช่น เตะลูกบอลอยู่ในภาพไม่ใช่ลูกบอลกระเด็นหายไปนอกภาพ

2.3 การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Repressentation)

- เริ่มวาดถูกสัดส่วนตามความเป็นจริง

- ระวังเรื่องความถูกต้องของข้อต่อของร่างกาย

- เริ่มมีการแสดงความรู้สึกในใบหน้าแบบการ์ตูน

- รูปคนเป็นคน สำหรับเด็กวัยนี้แม้ไม่ครบตัว

- เป็นการแสดงสัดส่วนของเพศขึ้น เช่น ชายมีกล้ามเนื้อ

ส่วนเด็กวัยรุ่น (Adolescent) อายุประมาณ 14 – 17 ปี

เด็กวัยนี้สามารถที่จะพินิจพิจารณาของความสัมพันธ์ระหว่างสังกัป สามารถจะใช้หลักเกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาวิเคราะห์หาเหตุผลสามารถในการอธิบายถกปัญหาอย่างมีเหตุผลหรือตัดสินผลงานในด้านสุนทรียภาพสามารถตีความหมายเชิงอุปมานิทัศน์ (Visual Metaphor) หรือค้นหาความหมายจากงานศิลปะมีความเฉียบไวในการรับรู้ สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสไตล์ศิลปะหรือความเข้าใจในหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในศิลปะเช่นความสมดุล ขนาด สัดส่วน จังหวะลีลา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับพัฒนาทางศิลปะเด็กเพิ่มเติม ดังนี้

เด็กวัยทารก 2 ปี

การพัฒนาการด้านจินตนาการของเด็กวัยนี้ จะเริ่มจากความอยากรู้ อยากเห็น อยากสัมผัส เด็กจะใช้ทำเสียงแบบจินตนาการในวัยนี้เด็กจะเกิดจินตนาการที่ใหญ่โตเกินจริง เด็กเริ่มมองเห็นสีสันและสามารถแยกแยะออกได้ โดยเฉพาะสีร้อน (Warm tone) เด็กจะชอบมาก เช่น สีส้ม สีแดง สีเหลือง ฯลฯ

เด็กวัย 2 – 4 ปี

พัฒนาการของเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านจินตนาการสูงมาก เด็กจะมีความคิดแสดงออกอย่างอิสระเสรี (Free Expression) เด็กจะเกิดจากการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรง การเรียนรู้จะเกิดจากการกระทำซ้ำ ๆ

พัฒนาการทางด้านศิลปะเด็กจะเริ่มต้นจากการขีดเขี่ยจนสามารถควบคุมเป็นภาพต่าง ๆ ได้ ลักษณะของภาพจะเป็นเส้นง่าย ๆ เหตุผลการแสดงออกจะเหนือความจริง

เด็กวัย 4 – 6 ปี

จินตนาการของเด็กจะเริ่มเป็นเหตุเป็นผล ถ้าสิ่งนั้นหรือเหตุการณ์นั้นเป็นโครงสร้างใหญ่ ๆ ส่วนรายละเอียดเด็กจะยังไม่สนใจมากนัก เด็กจะเริ่มมีการวางแผนในการทำงาน การเล่นการแสดงออกมักจะเป็นในลักษณะของบทบาทสมมติ

พัฒนาการด้านศิลปะเด็กเริ่มมองถึงความเป็นจริงมากนั้น มีเหตุผล สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี การแสดงออกสามารถเล่าเป็นเรื่องราวได้

เด็กวัย 6 - 8 ปี

จินตนาการของเด็กจะเริ่มเข้าสู่ธรรมชาติของความเป็นจริงมากขึ้น จินตนาการของเด็กที่สร้างขึ้นมามักจะเป็นเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับเหตุผลและธรรมชาติของความเป็นจริง

พัฒนาการด้านศิลปะ เด็กสามารถวาดภาพได้ใกล้เคียงกับธรรมชาติความเป็นจริง เด็กเริ่มที่จะแสดงการวาดภาพออกมาให้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น แต่แฝงด้วยความคิดฝัน

เด็กวัย 8 – 10 ปี

ช่วงวัยนี้เด็กนอกจากจะสามารถสร้างจินตนาการได้แล้ว เด็กยังเริ่มพยายามที่จะคิดหาสิ่งแปลกใหม่เพื่อสร้างความเป็นตัวของตัวเอง เด็กวัยนี้ชอบที่จะลอกเลียนแบบหรือเอาอย่างบุคคลที่ตนเองชอบ

พัฒนาการศิลปะเด็กในวัยนี้จะมีการสร้างจินตนาการที่กว้างไกลถ่ายทอดออกมาเป็นงานศิลปะได้ดี เด็กจะถ่ายทอดงานศิลปะออกมาตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ให้เชื่อมโยงกับความคิดเป็นเหตุเป็นผลได้ดี

เด็กวัย 10 – 12 ปี

พัฒนาการจินตนาการของเด็กวัยนี้จะเริ่มใช้ความคิดเป็นเหตุเป็นผลเข้ามาร่วมกับจินตนาการมากขึ้น เด็กเริ่มสร้างจินตนาการให้เชื่อมกับเหตุผลได้ดี ความคิดสร้างสรรค์เริ่มลดลง

พัฒนาการด้านศิลปะ เด็กจะเริ่มมีกฎเกณฑ์ในการทำงาน มีหลักการ มีทฤษฎีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น จึงทำให้งานประเภทความคิดสร้างสรรค์ลดลง (จรัล คำภารัตน์. 2541 : 14 – 15)

3.4 ความสำคัญทางด้านการเรียนรู้และการแสดงออกทางศิลปะ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 49 –52) กล่าวถึงความสำคัญของพัฒนาการทางด้านการแสดงออกทางศิลปะดังต่อไปนี้

1. ความเจริญเติบโตทางสติปัญญา การที่เด็กแสดงออกทางศิลปะในแต่ละวัยหรือแต่ละคนแตกต่างกัน ย่อมแสดงถึงความแตกต่างทางสติปัญญาด้วย ข้อแตกต่างนี้จะปรากฏในแง่ของรายละเอียด การแสดงรูปทรง การออกแบบ การระเบียบสี หรือการแสดงจินตนาการ ข้อแตกต่างนี้สามารถพิจารณาได้จากความแตกต่างของวัย บุคคล หรือในแต่ละช่วงเวลา กระบวนการ ทำงานทางศิลปะนั้นจะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นประสบการณ์บูรณาการ ประสบการณ์ความคิดและจินตนาการเข้าด้วยกัน แล้วจึงสังเคราะห์เส้น รูปทรง สีในขั้นสุดท้าย และย่อมเป็นกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่เหมาะสมกับวัยเด็กเป็นอย่างมาก

2. ความเจริญเติบโตทางอารมณ์ เมื่อเด็กรับรู้สะสมประสบการณ์และเรียนรู้นั้นนอกจากจะต้องปรับพฤติกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังต้องปรับอารมณ์ของเขาอีกด้วย สำหรับพฤติกรรมการวาดภาพ เด็กได้แสดงออกอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ได้แสดงความสามารถและได้เห็นผลสำเร็จจากการแสดงออกของตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็กได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งความสนใจ ความกระตือรือร้น และความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเท่ากับเป็นพัฒนาการความเชื่อและ

ความมั่นคงทางอารมณ์ในการทำงาน เพราะเด็กจะมีความพร้อมในการเผชิญกับสิ่งแปลกใหม่และเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาในการที่จะพาตัวเองเข้าไปสู่สิ่งต่างๆ หรือปัญหาต่าง ๆ

3. ความเจริญเติบโตทางร่างกาย การวาดภาพกับความเจริญเติบโตทางร่างกายเป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นความสามารถของการใช้สายตาที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวในส่วนที่ต้องใช้ทักษะในการควบคุมทิศทางการลากเส้น การเจริญเติบโตทางร่างกายจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการวาดที่เริ่มจากขั้นขีดเขี่ย (Scribbling Stage) เป็นเส้นยุ่ง ๆ ไปสู่ความสามารถควบคุมเส้นให้เป็นระเบียบขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการเคลื่อนไหวของเส้นจะเป็นซ้ำ ๆ อยู่ในระยะหนึ่ง แล้วจึงสามารถลากเส้นเป็นรูปทรงให้ปรากฏขึ้นและเมื่อเด็กเจริญเติบโตพัฒนาการทางทักษะการเคลื่อนไหวจะทำให้รูปแบบการวาดภาพพัฒนาจากเส้นที่วาดเป็นรูปร่างง่าย ๆ ไปสู่รูปร่างที่เลียนแบบของจริงมากขึ้น

4. ความเจริญเติบโตทางสังคม การวาดภาพของเด็กเปรียบเสมือนเป็นการถ่ายทอดสารหรือสาระ (Message) ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นสาระที่เกี่ยวข้องกับความคิดคำนึงส่วนตัว สิ่งแวดล้อมและสังคม โดยเฉพาะสาระที่เกี่ยวข้องกับสังคมนั้น นอกจากจะเป็นการสื่อสารให้รับรู้ถึงการที่เด็กมีความคิด มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไรแล้ว ยังเน้นให้เด็กคิดคำนึงถึงสังคมรอบตัว ความสัมพันธ์ที่เขาพึงมีต่อสังคมและการทำงานร่วมกันอีกด้วย

5. ความเจริญเติบโตทางการรับรู้ สมรรถภาพทางการรับรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในตัวเด็กในอันที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และการสะสมประสบการณ์ที่ดี เพราะการรับรู้ที่มีสมรรถภาพย่อมเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสโดยตรง การรับรู้ของเด็กในวัยนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการรับรู้ทางสายตา โดยการรับรู้เกี่ยวกับสี รูปร่าง และบริเวณว่าง พัฒนาการรับรู้ทางสายตาจะเริ่มพัฒนาแยกยะสิ่งต่าง ๆ จากการแยกแยะสีและรูปร่างในระยะแรก ต่อมาเมื่อเด็กมีพัฒนาการการรับรู้มากขึ้นที่จะแสดงการรับรู้บริเวณว่าง ซึ่งมีความสำคัญสำหรับเด็กมาก เด็กจะสามารถพัฒนาการรับรู้บริเวณว่างมาใช้ได้อย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอดความรู้สึกจากสิ่งที่ตนรับรู้ออกมาในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของภาพให้มีความหมายและสัมพันธ์กันได้

6. ความเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพแสดงให้เห็นถึงประสาทสัมผัสที่ได้บูรณาการประสบการณ์ทั้งมวล ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ ผลจากการบูรณาการนี้สามารถที่จะพบได้จากเอกภาพของการจัดภาพที่ประสานกลมกลืนกัน และแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดด้วยภาวะของบริเวณว่าง เส้น ลักษณะผิว และสี

7.ความเจริญเติบโตทางการสร้างสรรค์ เด็กจะแสดงออกอย่างอิสระและมีลักษณะเฉพาะตัวรวมทั้งสมรรถภาพในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตด้วย ถ้าเป็นการสร้างสรรค์ผลงานย่อมเป็นลักษณะที่ส่อให้เห็นถึงการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือการสร้างสิ่งใหม่ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่ดีกว่า เด็กพร้อมที่จะแสดงออกด้วยการลองผิดลองถูก ท้ายที่สุดการแสดงออกของเขาไม่เคยผิดและไม่รู้สึกลัมเหลว จึงทำให้เด็กมีความมั่นไปอยากที่จะแสดงออก

นิรมล ตีรณสาร (2525 : 26 – 33) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานศิลปะไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เรื่องความงาม ได้เห็นผลงานศิลปะของผู้อื่นบ่อยๆ เท่ากับเป็นการรับรู้ความงามในแง่มุมต่างๆ เปรียบเทียบแยกแยะได้ถึงสิ่งดีและไม่ดี สามารถปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงงานของตนเองให้มีความหลากหลาย

2. การเรียนรู้ทางปัญญา เกิดจากการเรียนรู้เป็นขั้นตอนต่อเนื่อง การทำงานอย่างมีลำดับขั้นตอนและการทำงานอย่างสลับซับซ้อน ซึ่งต้องใช้การเรียนรู้หลายๆ ทางผสมกัน จนเกิดความรู้ใหม่

3. การเรียนรู้ทางอารมณ์ เป็นการเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในสภาพปกติ การทำกิจกรรมศิลปะจะช่วยขจัดหรือลดอารมณ์ที่ไม่พึงปรารถนา

4. การเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คนเราจะอยู่รวมกันกับผู้อื่นได้ ต้องเรียนรู้และปฏิบัติตนให้ถูกต้องในเรื่องของการร่วมมือทำงานกับผู้อื่น การเอื้อเฟื้อ ตรงต่อเวลา การรับผิดชอบทำงานให้สำเร็จ

5. การเรียนรู้ทางเทคนิควิธี คือวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตงานศิลป์ ควบคู่ไปกับความสามารถส่วนตัวของผู้ทำงาน

6. การเรียนรู้ทางการควบคุมการใช้มือ การฝึกมือให้เกิดความชำนาญ การทำหลายๆครั้งจนเกิดความคล่อง การได้ฝึกใช้มือให้ทำงานได้ดีตามต้องการ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการทำงานศิลปะแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการทำงานอื่นๆในชีวิตประจำวันอีกด้วย

7. การเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์ การที่เด็กได้คิดหรือแก้ปัญหาในสถานะการณ์ที่แตกต่างอยู่เสมอ จะทำให้เด็กเกิดทักษะในการสร้างสรรค์และก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ

งานวิจัยต่างประเทศ

เควสเนล, เทอริ มิเชลลี (Quesnell,Teri Michelle. 1997 : Abstract) ศึกษาการยอมรับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กประถมศึกษาโดยใช้ศิลปะสร้างสรรค์บำบัด ผู้วิจัยเห็นว่าความบกพร่องทางการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนของเด็กมีน้อย ได้ทำการสร้างโปรแกรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการยอมรับนับถือตน การเห็นคุณค่าในตนเอง จากการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่ดีนำมาซึ่งผลดีของการแสดงความรู้สึกของตนและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง

ออกัสติน, ฮอลลี่ แอน (Augustine, Holly Ann. 1997 : Abstract) ทำการศึกษาศิลปะบำบัดสำหรับเพิ่มทักษะทางสังคมของเด็กที่ขาดความสามารถทางการเรียนรู้หรือขาดการเอาใจใส่(ไฮเปอร์แอคทีฟ) คัดเลือกเด็กโดยการใช้การสอบถามข้อมูลจากครู ผู้ปกครองและจากเด็ก ผลการทดลองเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะบำบัดและการฝึกฝนทักษะทางสังคม กล้าแสดงออก ทำให้เด็กแสดงถึงการพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การปฏิบัติตามคำสั่ง การตัดสินใจ การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักรอคอยการเปลี่ยนแปลง

แคลรี่, ดอนน่า ดาร์ลิ่ง (Kelly,Donna Darling. 1998 : Abstract) ทำการศึกษาประวัติจากการวาดรูปของเด็ก/จากศิลปะ ในเด็กอายุ 3- 4 ปี ที่แสดงพฤติกรรมที่รุนแรงและการรู้จักตนเองของเด็กอายุ 12 –13 ปี การวิจัยได้เน้นไปที่การพิจารณาตนเอง การพัฒนาความรู้สึก รวมไปถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมและการแสดงออก สร้างแบบทดสอบ ประเมินจากการวาดรูปความสวยงามของรูป การสังเคราะห์ การสื่อความหมายและทัศนคติที่มีต่องานศิลปะ เปรียบเทียบงานศิลปะตั้งแต่เริ่มแรกที่เด็กทำจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน จากการวิจัยพบว่า เด็กสามารถพัฒนาตนเอง ควบคุมอารมณ์ที่รุนแรง รู้จักตนเอง

เฮียร์ แคทรีน (Heer Kathleen. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของเด็กกับการเห็นคุณค่าในตนเอง และการยอมรับนับถือในวัตถุที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยการใช้ศิลปะบำบัด แบบวัด เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและลักษณะที่เกี่ยวกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจของเด็ก ผลการวิจัยพบว่าศิลปะบำบัดเป็นตัวกระตุ้นระดับความคิดในด้านบวกเท่าๆกับ การพัฒนาความคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อถือในวัตถุนิยมของเด็กวัยรุ่น เป็นการเชื่อในด้านวัตถุนิยมอย่างมีเหตุมีผล

บอล บาร์บาร่า (Ball Barbara. 1998 : Abstract) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและคนรอบข้าง ปฏิกิริยาของเด็กต่อศิลปะบำบัด การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่มีข้อกำหนดตายตัว โดยเกิดจาการรับรู้ ที่สำคัญหลังปฏิบัติกิจกรรมพฤติกรรมของเด็กจะเป็นอย่างไร การปรับตัวของเด็ก ศึกษาถึงการบาดเจ็บทางอารมณ์ พฤติกรรมที่ทารุณในสมัยวัยเด็ก นักวิจัยพบว่า นักศิลปะบำบัดและเด็กลดความรุนแรงจากความต้องการ ศิลปะเปรียบได้กับพื้นที่แสดงออกถึงประสบการณ์ที่ผ่านมา การวาดรูปแสดงถึงตัวตนของเด็กและ

ประสบการณ์ที่เด็กได้พบเห็น ศิลปะยังเป็นตัวสื่อถึงอารมณ์และความต้องการของเด็ก ภาวะอารมณ์ที่อยากจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างหรืออยากที่จะอยู่ในอารมณ์ส่วนตัว

ไซมอน, ไลนดา ซู (Simon, Lynda Darling. 1998 : Abstract) การศึกษานี้ทำขึ้นเพื่อเป็นการรักษาในแต่ละวันสำหรับความรู้สึกและพฤติกรรมของเด็กที่อาศัยอยู่ในระยะเวลาการรักษา ศึกษาถึงปัญหาทางความรู้สึกจากประสบการณ์ โดยผ่านกิจกรรมศิลปะบำบัดในการสร้างทักษะ ผู้วิจัยทำการสร้างแบบทดสอบ และแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ สังเกตและรวบรวมผลงาน เปรียบเทียบและประเมินผลงานของเด็กตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดระยะการรักษา เน้นที่การสื่อสาร การอธิบายผลงานของเด็ก ผลงานการวิจัย การใช้ศิลปะบำบัดจะเพิ่มทักษะทางสังคมและทักษะทางอารมณ์ของเด็ก

สโตโครคกี (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2542 : 26 ; อ้างอิงจาก Stokrocki. 1986) สังเกตการใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีร่วมกับแนวทางการเรียนการสอนแบบ DBAE กับโครงการศิลปะฤดูร้อนสำหรับเด็กปัญญาเลิศทางศิลปะวัย 11 – 16 ปี ของสถาบันศิลปะภาพฤดูร้อน มหาวิทยาลัยอินเดียนนา ผลจากการสังเกตและแบบสอบถามที่สำรวจความคิดเห็นของเด็ก พบว่า การคำนึงถึงสุนทรียภาพระหว่างครูกับเด็กต่างกัน ครูมุ่งพัฒนาความสามารถในการออกแบบกราฟฟิกของเด็กเป็นหัวใจสำคัญ แต่ความพึงพอใจของเด็กประมาณครึ่งหนึ่งนั้นตีค่าผลงานของตนจากความยากของรูปแบบรายละเอียดที่ตกแต่งและปราศจากลักษณะลอกเลียนแบบสื่อที่นิยมมาก่อนเป็นสำคัญ ในช่วงท้ายของการอบรม เด็กประมาณ 70 % มีพฤติกรรมว่ามีการวางแผนการออกแบบก่อนเริ่มทำงาน แต่อีก 30 % นิยมทำตามความนึกคิดฉับพลันทันทีปราศจากการวางแผนล่วงหน้า

งานวิจัยในประเทศ

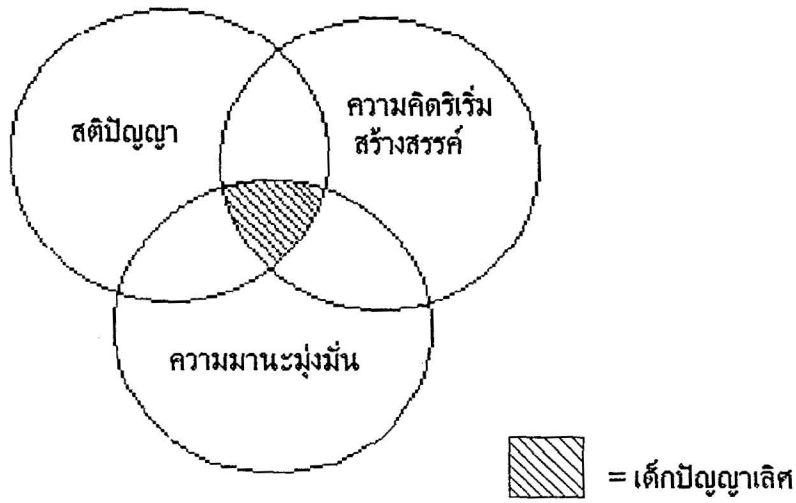
มณฑา ไร่ทิม (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามแนวคิดของเบอร์ไนซ์ แมคคาร์ธี 4 แม็ท ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีจากวัสดุสัมผัส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

4.1 ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (Gifted Children)

ในพจนานุกรมของ ดีเรค รอนทรี (Derek Rowntree) กล่าวว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษ คือ เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะ ดนตรี การวาดภาพ การแสดง ซึ่งบางครั้งได้นำเอาการวัด IQ เป็นพื้นฐานในการตัดสินว่าเด็กคนใดเก่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 14)

เรนซูลี (Renzulli) ผู้มีชื่อเสียงจากทฤษฎีสามห่วง ได้ให้ความหมายของเด็กปัญญาเลิศว่า หมายถึงเด็กที่มีความสามารถ 3 ประการประกอบกัน ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีสามห่วงของเรนซูลี (Renzulli)

แต่อย่างไรก็ดีทฤษฎีของเขาก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า สร้างทฤษฎีจากคนที่ประสบความสำเร็จแล้ว และทิ้งพวกเด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ไม่แสดงออกจำนวนไม่น้อย คือเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถที่แท้จริง (Underachiever) และทฤษฎีนี้ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กพิเศษมากนัก (อุษณีย์ โพธิสุข. 2537 : 14 – 15)

สเติร์นเบิร์ก (Sternberg) ผู้มีชื่อเสียงในทฤษฎี 3 ศร (Triarchie Theory) ซึ่งได้ กล่าวถึงความสามารถของบุคคลเป็น 3 ด้านคือ

1. พวกนักวิเคราะห์ (Analytic) คือพวกที่มักจะทำแบบทดสอบต่าง ๆ ได้ดีเป็นนักแก้ปัญหาและโดดเด่นเรื่องการใช้เหตุผล

2. พวกนักสังเคราะห์ (Synthetic) คือพวกที่มักจะมีความโดดเด่นเรื่องความคิดแบบสร้างสรรค์ ความลุ่มลึก มองอะไรกว้าง มีญาณปัญญา

3. พวกนักปฏิบัติ (Practical) คือพวกที่ประยุกต์สิ่งต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันมีความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในอาชีพการงาน (อุษณีย์ โพธิสุข. 2541 : 35 ; อ้างอิงจาก Sternberg. 1996)

การ์ดเนอร์ (Gardner) ผู้มีชื่อเสียงในทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ซึ่งเขาเชื่อว่าความสามารถของมนุษย์เป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน จึงไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะความสามารถใดความสามารถหนึ่ง แล้วละทิ้งความสามารถอื่น ๆ ไป ซึ่งเขาแบ่งความสามารถของมนุษย์ออกเป็น 7 ด้าน คือ

1. ความสามารถด้านภาษา (Linguistic Ability) คนกลุ่มนี้เป็นนักคิดโดยใช้ภาษา ชอบอ่าน ชอบเขียน เรียนรู้ได้ดีในเรื่องภาษา จากการเห็น การจำเสียง การเข้าใจความหมายของคำ หลักเกณฑ์ของภาษา วิธีการสร้างสรรค์ทางภาษา อาจจะสังเกตได้จากการพูด การเขียน เป็นแววนักประพันธ์ นักเขียน นักพูด เป็นต้น

2. ความสามารถทางดนตรี (Musical Ability) คนกลุ่มนี้ชอบฟัง ทำเสียงเพลง มีสุนทรียะทางดนตรีในรูปแบบต่างๆ ได้ยินเสียงจะต้องเต้นทันที เด็กกลุ่มนี้ชอบจดจำด้วยเสียงเพลง มีความสามารถเรื่องจังหวะ ระดับเสียง อารมณ์ของดนตรี นักประพันธ์เพลง

3. ความสามารถทางความคิดเหตุผลและแบบนักคณิตศาสตร์ (Logical Mathematic Ability) คนกลุ่มนี้เป็นคนชอบคิดแบบใช้เหตุผล สร้างความคิด สรุปความคิด ปรับเปลี่ยนวิธีใหม่ ๆ หาทางควบคุมระเบียบต่าง ๆ ชอบกิจกรรมลับสมอง เกมกลต่าง ๆ เกมที่ใช้ความคิด สนุกสนานกับการเล่นคอมพิวเตอร์

4. ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับทิศทาง (Spatial Ability) คนกลุ่มนี้จะคิดนึกจินตนาการเป็นรูปภาพ ชอบใช้เวลาวาดภาพออกแบบสิ่งต่าง ๆ ชอบเล่นก่อสร้าง เล่นเครื่องจักรกลเครื่องยนต์ มีความรวดเร็วเรื่องมิติต่าง ๆ เช่น วิศวกร สถาปนิก จิตรกร นักภูมิศาสตร์ เป็นต้น

5. ความสามารถทางกีฬา และการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ (Bodily Kinesthetic Ability) คนกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการเล่นกีฬาต่าง ๆ การเต้นรำ เต้นกิจกรรมเข้าจังหวะ บางคนชอบเย็บปักถักร้อย หรือแกะสลักสิ่งต่าง ๆ อาจจะชอบงานพิมพ์ดีด ได้แก่ นักกีฬา งานช่างต่าง ๆ

6. มีความสามารถเรื่องมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Ability) คนกลุ่มนี้มีความสามารถในการเข้าใจคน มีลักษณะการเป็นผู้นำ ตัดสินใจแก้ปัญหา ลดข้อขัดแย้ง ควบคุมคนอื่นได้ดี สามารถเข้าใจผู้อื่นและแสดงการตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เช่น พวกนักการเมือง ครูแนะแนว จิตแพทย์ ผู้ให้คำปรึกษาต่าง ๆ ผู้นำชุมชน

7. ความสามารถในเรื่องจิตและความคิด (Intrapersonal Ability) คนประเภทนี้เป็นคนที่ลุ่มหลงเรื่องของจิต ความรู้สึกของตน ชอบคิดฝัน สร้างความคิดจิตนาการ มีความเข้าใจตนอย่างถ่องแท้ ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก จุดเด่นจุดด้อยของตน คนกลุ่มนี้ได้แก่ นักเขียน นักคิด นักปราชญ์ นักบวช เป็นต้น (อุษณีย์ โพธิสุข. 2541 : 35 – 36 ; อ้างอิงจาก Gardner. 1983)

ผดุง อารยะวิญญู ได้กล่าวถึงนิยามของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ 2 แนวทาง คือ นิยามในวงการศึกษาและนิยามเชิงปฏิบัติการ

นิยามในวงการศึกษา

เด็กที่มีความสามารถพิเศษและเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง หมายถึงเด็กที่อยู่ในกลุ่ม 10 % ของผู้ที่มีคะแนนสูงสุดที่ได้จากการทดสอบสติปัญญา (โดยใช้ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2 เกณฑ์การตัดสิน) จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการสังเกตพฤติกรรม เหล่านี้เป็นเด็กเรียนเก่ง มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีความสามารถในการใช้ภาษา มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถทางดนตรี ศิลปะและการกีฬา เด็กอาจจะมีความสามารถพิเศษเพียงด้านเดียวดังที่กล่าวมาแล้ว หรือมีความสามารถหลาย ๆ ด้านรวมกันก็ได้ เด็กเหล่านี้ควรได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้เขาได้รับโอกาสที่จะพัฒนาขีดความสามารถให้ถึงขีดสูงสุด

นิยามเชิงปฏิบัติการ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสมองสูงกว่าเด็กทั่วไป เป็นเด็กที่มีระดับสติปัญญาที่วัดได้จากการทดสอบมาตรฐาน มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่าค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2 ขึ้นไป (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 174)

และความหมายที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปคือความหมายของสำนักการศึกษาอเมริกัน (U.S.office of education) ที่ได้อธิบายว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงถึงความสามารถอันโดดเด่นหรือแสดงศักยภาพที่จะพัฒนาให้โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์คล้ายคลึงกันหรืออายุพอ ๆ กัน เด็กที่มีผลงานดีเด่นนี้ จะรวมถึงการมีผลสัมฤทธิ์สูง หรือมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถทางสติปัญญาทั่วไป (Intellectual Ability)
2. ความถนัดทางการเรียนเฉพาะด้านสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability)

3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability)

4. ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability)

5. ความสามารถทางศิลปะหรือดนตรี (Visual/Performing Ability) (อุษณีย์ โพธิสุข. 2541 : 34)

จากการศึกษาดังกล่าว จะสังเกตได้ว่า ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (Giftedness) มีพัฒนาการที่กว้างขวาง ความสามารถของเด็กหลากหลายมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมเน้นการพิจารณาจากระดับสติปัญญาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน แต่ตอนหลังได้มีการนำความสามารถพิเศษหรือความถนัดเฉพาะด้านเข้ามาร่วมในการพิจารณาจนทำให้มีวิวัฒนาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจากความหมาย คำนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กซึ่งผู้เชี่ยวชาญในวงการที่เกี่ยวข้องได้รับรองแล้วว่าเป็นเด็กที่มีความสามารถดีเยี่ยมเป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้ที่ต้องการแผนการศึกษาพิเศษและบริการซึ่งนอกเหนือจากเด็กปกติสามัญรองรับ ทั้งนี้เพื่อให้ทำประโยชน์แก่ตัวเองและสังคมเด็กเหล่านี้ได้แก่เด็กที่มีผลงานหรือความสำเร็จสูง หรือมีความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือมีแววแสดงออกในความสามารถด้านต่าง ๆ ด้านใดด้านหนึ่ง หรือรวมกันหลายด้าน ดังนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาโดยทั่วไป ความสามารถทางการเรียนเฉพาะด้านสาขาใดสาขาหนึ่ง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการเป็นผู้นำ ความสามารถในทางศิลปะและดนตรี

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ได้อีกว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป และอาจจะไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวมาทั้งหมด อาจจะมีลักษณะทั่วๆ ไปเหมือนหรือคล้ายคลึงกับเด็กปกติด้วยซ้ำไป

4.2 ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษไม่ใช่กลุ่มเด็กที่มีความสามารถเหมือนกัน (Homogeneous Group) บางคนแสดงออกถึงลักษณะการเรียนรู้ การแสดงออก การประมวลข้อมูล บางคนก็ไม่ได้แสดงออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพราะความสามารถใด ๆ ก็ตามเป็นกระบวนการพัฒนาการที่มีขั้นตอน เด็กที่มีศักยภาพโดดเด่นในระดับอัจฉริยะ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนหรือถูกกระตุ้นให้ความสามารถนั้น ๆ ได้แสดงออกและฝึกปรือแล้ว ความสามารถนั้นก็จะหายไป ทำให้เด็กบางคนที่มีสติปัญญาฉลาดปราดเปรื่องในยามเด็กกลับไม่ได้แสดงความเป็นอัจฉริยะในตอนเป็นผู้ใหญ่

ด้วยเหตุนี้การศึกษาลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษจึงมีความสำคัญที่ทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กเหล่านี้ จึงได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้หลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

1. ความสามารถเชิงวิชาการ

รู้จักใช้สติปัญญา ความคิดในการประดิษฐ์คิดค้นเรียนรู้ได้ง่ายดายและรวดเร็ว มีความสนใจใคร่รู้สำรวจสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและล้ำลึก อ่านหนังสือได้เร็ว รู้จักใช้คำศัพท์สูงเกินวัย มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนและรวดเร็ว สามารถปฏิบัติตามคำสั่งซับซ้อนได้อย่างง่ายดาย และชอบแสวงหาสิ่งที่ท้าทาย

2. ความสามารถเชิงจิตวิทยาและสังคม

มีลักษณะความเป็นผู้นำ สามารถหยั่งรู้อย่างชาญฉลาด มักจะแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม มีความคิดความสามารถที่จะจูงใจคนอื่น มีความสามารถทางสติปัญญาสูง พัฒนาความรู้สึกทางสังคม และรับผิดชอบทางศีลธรรมจรรยา

3. ความสามารถทางศิลปะ

ช่างสังเกตจดจำสิ่งที่เห็นและพอใจกับงานศิลปะ แสดงความคิดริเริ่มในการเลือกเนื้อหา เทคนิคและการประกอบ สื่อการเขียนแบบใหม่ แสดงความตั้งใจในการลองประสบการณ์ใหม่ ๆ รู้จักใช้ศิลปะในการแสดงออกถึงความต้องการและประสบการณ์ของตนเอง ฯลฯ

4. ความสามารถด้านความคิดริเริ่ม

มีแนวคิดและประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ สร้างแนวคิดใหม่ สามารถนำแนวคิดสองอย่างขึ้นไปมาผสมผสานกันเป็นแนวคิดใหม่ มีความอยากรู้อยากเห็นหรือใฝ่รู้ แสดงความใจกว้างและมีความยืดหยุ่น ฯลฯ

5. ความสามารถด้านคณิตศาสตร์

แสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องรูปทรง แสดงให้เห็นทักษะด้านเรขาคณิตโดยแสดงความสามารถในการคำนวณ และการให้เหตุผลเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสามารถเชื่อมโยงการแก้ปัญหาหนึ่งไปยังอีกปัญหาหนึ่ง ฯลฯ

6. ความสามารถเชิงกล

ทำงานเกี่ยวกับงานช่างได้ดี แสดงความชื่นชอบและความสนใจในเรื่องส่วนประกอบของกลไกและเครื่องจักร เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับเรื่องจักรกล รูปต่อ และคำถามซ่อนเงื่อน ฯลฯ

7. ความสามารถด้านภาษา

แสดงความซาบซึ้งกับความรู้สึกคล้อยตามกับภาษา เข้าใจภาษาต่างประเทศเมื่อเจ้าของภาษาพูดในลักษณะการสนทนาที่มีอัตราเร็วของการพูดตามปกติ เขียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัวโดยใช้ภาษาได้ถูกต้อง อ่านภาษาด้วยความเข้าใจได้ง่าย และคิดเป็นภาษานั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 19 – 23 ; ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 175 – 177)

และนอกจากนี้โดโรธี เอ ซิสก์ (Dorothy A. Sisk) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยเด็กที่มีความสามารถพิเศษเมื่อเยาว์วัยไว้ สรุปได้ดังนี้ คือ การใช้ภาษา เด็กอายุ 2 ขวบส่วนใหญ่จะพูดประโยคสั้น ๆ ธรรมดา ๆ แต่เด็ก 2 ขวบที่มีความสามารถพิเศษจะใช้คำหลายคำ คำสูงเกินวัยและพูดประโยคยาว ๆ และสามารถที่จะอ่านหนังสือในระดับเดียวกับเด็กที่เรียนสูงได้กว่าสองชั้นเรียนเป็นอย่างน้อย มีตาแหลมคม รู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ได้ถี่ถ้วน สามารถจดจำสิ่งต่างๆ ได้รวดเร็วและง่ายดาย มีความอยากรู้อยากเห็น มีสมาธิดีเยี่ยม มีความสนใจอันกว้างขวางและลึกซึ้ง มีความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนพิสดาร และเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย มีทักษะสูงในการแยกแยะแจกแจงและมีความโน้มเอียงที่จะเข้มงวดกวดขันกับตนเอง มีความคิดอ่านนอกระเบียบแบบแผน ชอบคิดอะไรเล่นสนุก ชอบคิดทำอะไรอย่างอิสระ มีประสาทความรู้สึกนึกคิดลึกซึ้ง ประณีตว่องไว มีความถนัดสูงและมีความสามารถในวิชาบางอย่างมาก เช่น ดนตรี วาดเขียน และเห็นแววได้ชัดตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว (ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา ,หม่อม. 2531 : 35 – 42)

กล่าวโดยสรุปแล้วลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะมีลักษณะแตกต่างกันไป และอาจจะไม่ได้มีลักษณะดังที่กล่าวมาทั้งหมด บางคนอาจจะมีลักษณะเหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปอยู่ก็ได้ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมองไม่เห็นและมีความเข้าใจในตัวเด็กยังไม่ถูกต้องนัก เพราะฉะนั้นการที่จะบอกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือไม่นั้นต้องมีวิธีการคัดแยกที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีอยู่ให้เต็มที่

4.3 การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะเห็นได้ว่ามีผู้กล่าวไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

ศรียา นิยมธรรม ได้กล่าวถึงการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเสนอชื่อ โดยผู้ใกล้ชิดและรู้จักเด็ก เช่น ผู้ปกครอง ครู เพื่อน หรือตัวเด็กเป็นผู้ให้รายละเอียด โดยมีแบบตรวจสอบรายการ ระเบียบประวัติ หรือแบบสอบถามให้ตอบ ทั้งนี้ต้องอาศัยการสังเกตของบุคคลเหล่านี้ บางครั้งก็เป็นการสอบถามง่าย ๆ ว่าใครมีลักษณะเด่น ฯลฯ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ในขั้นนี้ไม่ว่าจะเป็นการตอบแบบสอบถาม ระเบียนประวัติ แบบตรวจสอบ หรือการสัมภาษณ์ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะรายงานเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กประกอบการลงความเห็นได้ และอาจใช้การคัดแยกขั้นแรก ๆ โดยใช้ประกอบเครื่องมืออื่นในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 การคัดแยกอย่างเป็นทางการ ใช้เกณฑ์การคัดแยกตามหลักวิชาการอย่างเป็นทางการ โดยใช้เครื่องมือซึ่งง่ายและรวดเร็ว ผู้ใช้จะต้องมีความชำนาญเป็นหลักสำคัญ

ขั้นที่ 3 ขั้นวินิจฉัย โดยใช้เครื่องมือเป็นทางการ เพื่อทดสอบความสามารถด้านต่าง ๆ ของเด็กอย่างละเอียดลึกซึ้งขึ้นกว่าสองขั้นแรก มักเป็นการดำเนินการต่อจากสองขั้นแรกเครื่องมือที่ใช้ในขั้นนี้ได้แก่

- แบบทดสอบสติปัญญารายบุคคล
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์
- แบบทดสอบวัดความถนัด
- แบบสำรวจความสนใจ (ศรียา นิยมธรรม. 2535 : 389 – 392)

ซึ่งก็สอดคล้องกับอุษณีย์ โพธิสุข ที่กล่าวถึงการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า ประกอบไปด้วยวิธีการและขั้นตอนดังนี้

ขั้นสำรวจอย่างคร่าว ๆ (Screening) จะสามารถกระทำได้โดยวิธีการดังนี้คือ การเสนอชื่อโดยผู้ปกครอง ครูแนะแนว เพื่อน นักจิตวิทยา เป็นต้น การศึกษาจากประวัติและรายงานของครูเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น พัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ฯลฯ และการใช้แบบสำรวจแบบทดสอบประเภทต่าง ๆ เช่น แบบสำรวจความสามารถเด็กด้านหลาย ๆด้านแบบคร่าว ๆ แบบสำรวจความสนใจ แบบทดสอบสติปัญญาแบบกลุ่ม ฯลฯ

เมื่อได้คะแนนคร่าว ๆ อาจจะใช้เกณฑ์คัดเลือกเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ 10 – 20 % แล้วแต่ความเหมาะสมจากจำนวนเด็กทั้งหมดในแต่ละวิชาหรือความสามารถพิเศษแต่ละด้าน

ขั้นเจาะลึกเพื่อหาความแม่นยำถูกต้อง โดยศึกษาจากข้อมูลขั้นต้นหรืออาจจะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งทำการทดสอบเพิ่มเติม โดยใช้การทดสอบเฉพาะสาขา การทดสอบด้วยแบบทดสอบสติปัญญาแบบเดี่ยว หรือการทดสอบความคิดสร้างสรรค์

ขั้นคัดเลือกสุดท้าย โดยใช้ข้อมูลทั้งหมดจากขั้นที่ 2 แล้วพิจารณาจำนวนเหลือตามความเหมาะสมที่สามารถจัดโปรแกรมให้เด็กได้ ตามศักยภาพของผู้ดำเนินการด้วยอาจเลือกเด็กประมาณ 1 – 5 % ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตัดสิน (อุษณีย์ โพธิสุข. 2540 : 38 – 39)

4.4 ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

จากลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีบุคลิกลักษณะที่หลากหลาย ทั้งทางด้านการคิดและการแสดงออก เด็กเหล่านี้มีความต้องการที่แปลกแตกต่างจากเด็กปกติ ซึ่งความต้องการเหล่านั้นของเด็กก็เพื่อนำมาเสริมสร้างศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้น

อุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษจะมีความต้องการที่คล้ายคลึงกันคือ ต้องการการเรียนการสอน และงานที่ซับซ้อนและยากกว่าระดับปกติ มีความท้าทายต่อศักยภาพและความสามารถของตน ต้องการใช้เวลาในสิ่งที่เขาเชี่ยวชาญน้อยกว่าเด็กคนอื่น ๆ และต้องการเวลาที่เหลือหรือเวลานอกเหนือไป จากนั้นทุ่มเทให้กับสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าที่สอนอยู่ทั่วไปต้องการคบหา ยอมรับเพื่อนวัยเดียวกัน และเพื่อนต่างวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาทัดเทียมกัน หรือคบคนที่อายุมากกว่า หรือคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันกับ

เขาต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออกซึ่งความสามารถภายใน ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถพื้นฐาน และสิ่งที่ตนเองสนใจ และต้องการคำปรึกษาจากผู้ที่เป็นที่พึ่งได้

4.5 โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เป็นโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเองที่มีอยู่ให้เป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากนักการศึกษามีความเห็นว่าหลักสูตรปกติไม่สามารถตอบสนองความต้องการเป็นพิเศษของเด็กเหล่านี้ เป็นเหตุให้เด็กที่มีความสามารถต้องสูญเสียความสามารถที่มีอยู่ในตัวไป ดังนั้น นักการศึกษาจึงสนับสนุนและส่งเสริมที่จะให้มีการจัดโปรแกรมเฉพาะสำหรับเด็กพวกนี้

ผดุง อารยะวิญญู ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้ถึงขีดสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน การแสดงความสามารถ การให้เหตุผล การสร้างสรรค์ การสื่อสารกับผู้อื่น

2. เพื่อจัดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และจินตภาพในการแก้ปัญหา

3. เพื่อจัดสภาพแวดล้อมให้อำนวยต่อเด็กในการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบ และความสามารถทั้งในด้านวิชาการ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ในอันที่จะทำให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาทักษะของตน

4. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของลหวิทยาการ การใช้สื่อผสมและความรู้ในหลายระดับ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง

5. เพื่อจัดโอกาสให้แก่เด็กในการเพิ่มพูนประสบการณ์ของตน ทั้งในแนวกว้างและแนวลึก ตามความสนใจของเด็ก โดยเน้นความรับผิดชอบและอิสรภาพทางปัญญา (ผดุง อารยะวิญญู. 2531 : 181 – 182)

อุษณีย์ โพธิสุขและดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษอย่างสอดคล้องกันว่าสามารถกระทำได้ดังนี้คือ

1. การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment)

การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการเพิ่มไปจากหลักสูตรปกติขยายกิจกรรม เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เด็กที่ได้รับการสอนเสริมการเรียนไม่ได้รับการเลื่อนไปเรียนชั้นสูงหรือเรียนจบหลักสูตรกว่าเด็กปกติซึ่งดวงเดือน อ่อนน่วมกล่าวว่าการสอนแบบนี้เป็นการสอนในลักษณะดังนี้

- การสอนเสริมในแนวกว้าง หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษ ได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรในแนวกว้าง ด้วยการนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ในเรื่องนั้นให้กว้างขวางขึ้น

- การสอนเสริมในแนวลึก หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างลึกซึ้งและเข้มข้นกว่าเด็กปกติอื่น ๆ

- การสอนเสริมเรื่องที่ทันสมัย หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ตามความสามารถและความสนใจของตัวเอง (ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 54 – 62)

นอกจากนี้ อุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) ยังสามารถจัดได้ ดังนี้

1. การจัดชั้นพิเศษ ให้กับเด็กที่มีความสนใจ มีความสามารถเฉพาะวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษา ฯลฯ จะทำให้เด็กพัฒนาความสามารถได้ดีขึ้น เพราะได้ทำงานที่เหมาะสมมากขึ้น และครูก็จัดกิจกรรมง่ายขึ้น ได้ทำงานที่ท้าทายขึ้นทั้งครูและนักเรียน

2. จัดชั้นพิเศษบางเวลา เช่น เด็กเก่งกลุ่มศิลปะ ดนตรี คณิตศาสตร์ กีฬา นอกเวลาเรียน เสาร์ – อาทิตย์ ปิดเทอม อาจทำได้กับเด็กในโรงเรียนเดียวกันต่างชั้นเรียนและเด็กต่างโรงเรียนกัน

3. จัดกิจกรรมพิเศษในชั้นเรียนปกติในบางครั้ง คือการจัดเด็กทุกระดับไว้ในกลุ่มเดียวกันเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดพัฒนาการทางสังคมขึ้น แต่บางครั้งก็ควรจัดเด็กที่มีระดับเดียวกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อโอกาสในการใช้กิจกรรมเสริมที่ยากกว่าปกติ

หลักเกณฑ์ในการจัดการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) ให้แก่เด็กมีดังนี้

1. เนื้อหากระบวนการเรียนการสอนสลับซับซ้อนขึ้น ลึกซึ้ง ยากกว่าหลักสูตรปกติ และบูรณาการกันหลาย ๆ วิชา เน้นกระบวนการความคิดระดับสูง

2. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกสิ่งที่ตนเองจะเรียน

3. ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานหรือผลการเรียนรู้ของเด็กให้ชัดเจน

4. ให้ความสนใจกับความมุ่งมั่นหมั่นสำเร็จ ความกระตือรือร้นและการเปลี่ยนแปลงภายในที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กที่จะส่งผลต่อสังคม (อุษณีย์ โพธิสุข. 2540 : 52 – 53)

2. การลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

การลดระยะเวลาเรียน (Acceleration) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนเด็กในระดับที่สูงขึ้น ในลักษณะของเนื้อหาวิชาและระดับชั้นอื่นที่เรียนสูงกว่าเด็กในวัยเดียวกัน และเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษเข้าเรียนเร็วขึ้น หรือเรียนจบหลักสูตรหรือสำเร็จการศึกษาได้เร็วขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญคือต้องป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างพัฒนาการทางวิชาการกับพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมของเด็ก ควรมีการศึกษาถึงความสามารถ และความต้องการตลอดจนจุดบกพร่องของเด็กแต่ละคนโดยละเอียดก่อนจะจัดการศึกษาให้แก่เด็ก (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 13 ; ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 56)

หลักเกณฑ์การจัดการเรียนการสอนแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

อุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวว่า เด็กที่จะเข้าลักษณะของการจัดการศึกษาแบบนี้ควรมีคุณลักษณะต่อไปนี้ คือ มีความสามารถมากกว่าเด็กในวัยเดียวกันอย่างเห็นได้ชัด มีเกณฑ์ความสามารถทางสติปัญญาสูง IQ เกิน 130 ขึ้นไป (ในกรณีเด็กที่มีความสามารถทางการเรียน) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และสังคมเหมาะกับอายุกระหายที่จะเรียนรู้ โดยไม่เคร่งเครียด เด็กมีความพร้อมที่จะแยกจากเพื่อน พ่อแม่ ผู้ปกครองและโรงเรียนมีความเห็นตรงกันว่าควรใช้กระบวนการจัดการศึกษาแบบนี้กับเด็ก ต้องมีความแน่ใจว่าไม่เป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ที่อาจจะเป็นพ่อแม่ หรือครู ที่ตั้งความคาดหวังกับเด็กสูงเกินจริง ต้องมีคนดูแลและรับผิดชอบในการจัดอย่างมีระบบต่อเนื่อง (อุษณีย์ โพธิสุข. 2540 : 54)

วิธีการจัดการศึกษาแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

ผดุง อารยะวิญญู และดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration) อย่างสอดคล้องกันว่ามีดังต่อไปนี้ คือการเรียนข้ามชั้น การเข้าเรียนก่อนอายุ การจัดให้เรียนวิชาในระดับมหาวิทยาลัย (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 184 ; ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 57 – 59)

3. การใช้ผู้เชี่ยวชาญ (Mentoring) เป็นการจัดให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษสามารถกระทำได้ 3 รูปแบบโดยรวม คือ การเพิ่มพูนประสบการณ์ การลดระยะเวลาเรียน และการใช้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่ารูปแบบใดจะเหมาะสมกับเด็กคนไหนและถ้าสามารถจัดได้ตรงกับความต้องการของเด็กแต่ละคนแล้ว วิธีการดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดก็จะเป็นประโยชน์ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

4.6 ลักษณะของครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ดวงเดือน อ่อนน่วม ได้สรุปลักษณะของครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ว่า ควรมี ลักษณะ 3 ลำดับขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นแรก ได้แก่ การมีคุณลักษณะของครูที่ดีทั่ว ๆ ไป เช่น มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติ ซึ่งจำเป็นสำหรับครูทุก ๆ คน

ขั้นที่สอง คือ มีลักษณะเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาความสามารถพิเศษโดยทั่วไป

ขั้นที่สาม คือมีลักษณะที่พิเศษเฉพาะสาขาตามลักษณะของความสามารถพิเศษของเด็ก เช่น ด้านความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำ ความสามารถทางสมอง (ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 89 – 91)

4.7 ปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ว่าประกอบด้วย

1. เด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถที่แท้จริง (Underachiever) ซึ่งมักจะมีเหตุผลต่าง ๆ กันสาเหตุหนึ่งที่กล่าวถึงกัน คือ การที่เด็กมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ไม่ชอบวิธีที่คิดว่าผู้อื่นมองตน พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นไปในแนวทางต่อต้านโดยไม่ตั้งใจ การช่วยเหลือเด็กประเภทนี้จะต้องการการแนะแนวที่จะช่วยให้เด็กเกิดอัตมโนทัศน์ที่ดีขึ้น

2. เด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีข้อบกพร่องในการเรียน (Learning Difficulties Gifted Children) ความบกพร่องทางการเรียนของเด็กอาจจะเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น การสอนไม่ดี หรือเกิดจากตัวเด็ก เช่น การขาดความเอาใจใส่ต่อการเรียนหรือเกิดจากข้อบกพร่องส่วนตัวของเด็ก เช่น ความผิดปกติทางการได้ยิน ซึ่งผู้ปกครองต้องยอมรับความผิดปกตินั้น ถ้าให้ความกดดันเด็กมากในสิ่งที่เขาไม่สามารถทำได้ ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ และยิ่งทำให้เกิดปัญหาที่ยิ่งซับซ้อนมากขึ้น (ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 88 – 89)

4.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

งานวิจัยในต่างประเทศ

อีริคสันและอีโซเบลล์ (Erikson and Isobell. 1988 : 182) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความสามารถสูง ที่ทำสมาธิด้วยการควบคุมภายใน - ภายนอกตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโปรแกรมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ 80 คน กลุ่มทดลองทำการศึกษาด้วยตนเอง เป็นเวลา 8 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ด้านภาษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฮัดชิงสันและโรเบิร์ต (Huchingson and Robert. 1990 : 231) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียนในโปรแกรมโรงเรียนรัฐบาลและเด็กในโรงเรียนวอลดอร์ฟในลักษณะของ "พฤติกรรมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ" ของเรนซูลี จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาความคล้ายคลึงกันระหว่างพฤติกรรมเด็กปัญญาเลิศของเรนซูลี การแสดงความคิดแบบบูรณาการในโรงเรียนวอลดอร์ฟของสไตเนอร์ กับโรงเรียนรัฐบาล เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบประเมินค่า 3 ชุด

ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในประเทศ

บุศดี คุ้มบล (2537: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยในเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่สอนโดยแบบฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยกับการสอนตามคู่มือครู ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยที่สอนทั้งสองแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยที่สอนโดยใช้วิธีฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยที่สอนตามคู่มือครูก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คนธรส รสหวาน (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนในโรงเรียนโครงการนำร่องศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 3-4) ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านแนะแนวและจิตวิทยา ในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ก่อนผลการทดลองพบว่า เด็กนักเรียนขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกลไกทางจิตวิทยาของเด็กสูงถึงร้อยละ 85 หลังการจัดกิจกรรมพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสูงถึงร้อยละ 100

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

5.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

มีผู้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 20-21) ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์พอสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์หมายถึง การที่สมาชิกทั้งหลายในกลุ่มพยายามช่วยกันทำกิจกรรมให้ดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย กลุ่มสัมพันธ์นี้จะช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม รวมทั้งการตีความหมายของพฤติกรรมของแต่ละบุคคล โดยอาศัยกลุ่มและมักจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานร่วมกัน การเลือกจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การเสนอแนะและประเมินผล วิธีการดำเนินการ การตัดสินใจ การวางแผนเพื่อการปฏิบัติและการดำเนินการตามแผนนั้น

ทิศนา แขมมณี (2522 : คำนำ) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึง วิทยาการแขนงหนึ่งที่พยายามศึกษาเรื่องกลุ่มคนเพื่อให้ได้ซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของคนอันจะเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542 : 97) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึง กระบวนการกลุ่มโดยที่กระบวนการนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับบุคคลภายในกลุ่มทั้งกาย วาจา อารมณ์ ความรู้สึก กิริยาท่าทาง และบรรยากาศภายในกลุ่ม ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ปรับความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่ต่อเนื่อง

กันเสมอ กลุ่มสัมพันธ์จะเกี่ยวข้องกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่ม พฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มโดยส่วนรวมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

ทศวร มณีศรีขำ (2539 : 30) ได้กล่าวถึงกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนแต่ละกลุ่มคน รวมทั้งเรียนรู้ด้วยว่าคนแต่ละกลุ่มคนมีอิทธิพลต่อกันอย่างไร และทำอย่างไรจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีความสัมพันธ์กัน ทำงานร่วมกันได้ดีและได้ผลงานที่ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การรวมกลุ่มกันของแต่ละบุคคลเพื่อทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการปรับตัวเข้าหากัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยกันแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นการสร้างสัมพันธ์อันดี ก่อให้เกิดพลังและกระบวนการคิดที่มีเป้าหมาย สามารถทำให้แต่ละบุคคลในกลุ่มได้เรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกัน เกิดความเข้าใจร่วมกัน เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.2 หลักการสอนตามทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เยาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 157 – 183) ได้สร้างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เนื้อหา พอสรุปได้ดังนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objectives) แบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ
   1.1 จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชา ด้านทักษะ และด้านจิตพิสัย
   1.2 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ จะต้องกำหนดว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร สถานการณ์อย่างไร และเกณฑ์การกระทำให้ปรากฏผลเพียงไร
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) โดยประสบการณ์นั้นควรเป็นประสบการณ์ขั้นเริ่มแรก เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือกระทำหรือเรียนรู้ด้วยเอง หรือคิดค้นเสาะแสวงหาด้วยตนเอง จึงกล่าวไว้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้คือ

2.1 ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเอง โดยกิจกรรมนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2.2 มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และการทำงานต่างๆร่วมกัน

2.3 มีการกำหนดขั้นตอนกิจกรรม คือ

- กิจกรรมขั้นเริ่มต้น ผู้ดำเนินการจะต้องเป็นผู้เตรียมในด้านต่างๆ เช่น สถานที่ การแบ่งกลุ่ม วิธีดำเนินการ กติกา หรือกฎเกณฑ์ของกิจกรรม ระยะเวลา และการเปิดโอกาสให้ซักถามก่อนทำกิจกรรม
- กิจกรรมขั้นปฏิบัติ ผู้ดำเนินการจะต้องดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น เกม การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellctual Development) และมนุษยสัมพันธ์ เมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้นั้น จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่กระทำไปนั้น จะช่วยให้นักเรียนรับรู้แนวคิดแต่ละบทเรียน แต่การรับรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันซึ่งแล้วแต่ประสบการณ์เดิม สติปัญญา ความสามารถของแต่ละบุคคล ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กว้างขวาง และการรับรู้ที่ตรงกัน

4. การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in Real Life) เมื่อผู้เรียนได้รับแนวคิดที่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว หลักการขั้นต่อไปคือ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมแต่ละบุคคล และสามารถนำเอาหลักการไปประยุกต์ให้เข้ากับตนเองและผู้อื่น เพื่อแก้ปัญหาในอนาคต เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อกลุ่ม ต่อสังคมและต่อผู้อื่น

5. การประเมินผล (Evaluation) เพื่อช่วยให้ทราบว่าผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ความรู้ความเข้าใจเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินผลการสอนของตนเองว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร นอกจากนั้นช่วยให้ทราบการเรียนรู้ของนักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มทางด้านวิชาการและการทำงาน การเรียนรู้ของนักเรียนด้านการทำงานภายในกลุ่ม ให้สมาชิกให้ข้อติชม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมและความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น

5.3 รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542 : 123 – 125) ได้กล่าวถึงรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมกลุ่มกลุ่ม
2. เกม
3. เพลง
4. เพลงประกอบจังหวะท่าทาง

กิจกรรมกลุ่ม

เป็นวิธีการที่ใช้กับกลุ่มของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมกระทำกิจกรรมร่วมกันหรือมีการได้แสดงออกร่วมกันภายใต้จุดมุ่งหมายบางประการ เช่น ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ลักษณะของกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกสร้างสรรค์ประสบการณ์และสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อกัน โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกเรียนรู้ด้วยการกระทำ และขั้นสุดท้ายของกิจกรรมจำเป็นจะต้องมีการติชมเพื่อให้สมาชิกเกิดการหยั่งรู้ การจัดกิจกรรมกลุ่มสามารถทำได้หลายวิธี แล้วแต่ความเหมาะสมของสถานการณ์ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเป็นการฝึกอบรม โดยจัดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงบทบาทในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยวิทยากรจะกำหนดโครงเรื่องสมมติขึ้นมาแล้วให้ผู้เข้าร่วมอบรมสวมบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงพฤติกรรมต่างๆออกมาช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง และเป็นการช่วยพัฒนาในด้านมนุษยสัมพันธ์

2. กรณีตัวอย่าง เป็นการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาเรื่องราวซึ่งได้รวบรวมไว้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การแก้ปัญหานั้นๆ วิธีการนี้จะเหมาะที่จะกับขนาดของกลุ่มที่ไม่ใหญ่นัก เพราะสมาชิกจะได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง และเรื่องที่มอบหมายให้ศึกษานั้น ต้องมีรายละเอียดมากพอที่จะช่วยให้สมาชิกมองเห็นจุดสำคัญของปัญหาและข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาได้

3. สถานการณ์จำลอง เป็นวิธีการที่วิทยากรได้จำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างเสริมสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ มีปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน วิธการนี้จะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมต่างๆได้มากที่สุด เพื่อจะได้เข้าใจถึงที่มาของพฤติกรรมแต่ละบุคคล และทำให้เรามีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป

4. ละครสั้น เป็นวิธีการที่ได้ทดลองแสดงบทบาท ตามบทที่เขียนหรือกำหนดไว้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามบทที่กำหนด โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง วิธีนี้จะช่วยให้ได้มีประสบการณ์ ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน ทั้งยังเป็นการช่วยฝึกความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และฝึกการทำงานร่วมกัน

5. การระดมสมอง เป็นการฝึกของผู้ที่มีความรู้ระดับเดียวกัน มีความสนใจและปฏิบัติงานในลักษณะงานที่คล้ายคลึงกัน มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกัน โดยวิทยากรจะคอยกระตุ้นให้ผู้ฝึกอบรมเกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่คำนึงว่าความคิดนั้นจะถูกหรือผิด

นอกจากการจัดกิจกรรมกลุ่ม ทั้ง 5 ยังแบ่งลำดับขั้นตอนกระบวนการที่ต่อเนื่องกันได้ดังนี้

1. กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างความคุ้นเคย เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นที่ใช้การฝึกอบรมที่เรียกว่า การละลายพฤติกรรม โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของสมาชิกที่เข้ารับการฝึกว่าคุ้นเคยกันมากน้อยเพียงใด กิจกรรมสร้างความคุ้นเคยจึงเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมกลุ่ม เพราะสมาชิกจะได้รู้สึกว่ามีส่วนร่วม มีความยึดมั่นในกลุ่มอุ่นใจ ปรับตัวได้เร็ว

2. กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งก็จะต้องเกิดเป็นความสัมพันธ์แก่กันและกัน ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข โดยธรรมชาติแล้บุคคลใดที่มีความสับสนในตนเอง ไม่เข้าใจตนเองก็มักจะเกิดปัญหาความขัดแย้งความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน

3. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสารและความเข้าใจจากคนหนึ่งหรือหลายๆคนไปยังอีกคนหนึ่ง การที่เราจะทราบได้ว่าการติดต่อสื่อสารสำเร็จหรือไม่นั้น เราสามารถทดสอบได้ว่าเกิดความเข้าใจข่าวสารนั้นหรือไม่ นอกจากนี้การติดต่อสื่อสารที่ดีนำไปสู่มิตรภาพ เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและทำให้ความต้องการของแต่ละฝ่ายบรรลุผล ซึ่งการติดต่อสื่อสารที่ดีควรที่จะทำความเข้าใจความคิดของตนเองให้ชัดเจนเสียก่อนที่จะสื่อสารไปยังผู้อื่น มีการวางแผนหรือปรึกษาหารือกับผู้รู้ ใช้คำพูดที่สุภาพ ชัดเจน ติดตามผลของการสื่อสารว่าได้ผลเป็นอย่างไร ที่สำคัญพยายามที่จะเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น เป็นผู้ฟังที่ดี

4. กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สังคมในปัจจุบันต้องการที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดียิ่งขึ้นซึ่งต้องอาศัยการคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ถือว่าเป็นทักษะที่มีอยู่มากบ้างน้อยบ้างในตัวบุคคลทุกคน และสามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้ โดยอาศัยการเรียนรู้และการจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวย รูปแบบของกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างให้แต่ละบุคคลได้แสดงออกทางความคิด โดยไม่มีข้อกำหนดตายตัว และเห็นถึงความสำคัญของแต่ละบุคคลในบทบาทที่แตกต่างกัน

5. กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจเพื่อการแก้ปัญหา มนุษย์ทุกคนต่างก็ประสบปัญหาด้วยกันทุกคน ปัญหาส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาส่วนตัว การคบเพื่อน ปัญหาการเรียน เมื่อเกิดปัญหาก็ย่อมที่จะหาทางแก้ปัญหา มีการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวมิให้เกิดขึ้น บ้างก็ประสบความสำเร็จ บ้างก็ล้มเหลว การที่บุคคลแต่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาทุกครั้งเป็นเรื่องยาก จึงจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ปัญหาแต่ละอย่างผ่านพ้นไปได้ด้วยดี กิจกรรมที่ช่วยฝึกการแก้ปัญหา จึงควรเป็นกิจกรรมเหตุการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ฝึกให้ผู้เข้าร่วมฝึกรู้จักคิด และคอยกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น

6. กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ การเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติที่ดีและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้เหมาะสม ย่อมที่จะสามารถพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ความสามารถในการเป็นผู้นำถือว่าเป็นทักษะที่สามารถเรียนได้ ฝึกฝนได้ กิจกรรมที่ช่วยฝึกการเป็นผู้นำควรเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าร่วมฝึกได้กล้าแสดงออก รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักแก้ปัญหาในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า มีใจเป็นกลาง ฝึกการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น

7. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการสร้างและพัฒนาทีมงาน คำว่าทีมงานในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างจะใกล้ชิดและคงความสัมพันธ์อยู่ค่อนข้างจะถาวร สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีข้อตกลงร่วมกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ในการสร้างทีมงานสมาชิกทุกคนจะต้องเข้าใจบทบาทของตนในการทำงานกลุ่ม เพิ่มพูนการสื่อสารระหว่างสมาชิกของกลุ่มเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ฝึกการมีวินัย เสียสละ แบ่งงานให้แต่ละคนเท่าๆกัน

8. กิจกรรมกลุ่มเพื่อการสร้างบรรยากาศก่อนปิดการอบรม จากการเข้าร่วมการอบรมนอกจากจะเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งปัญหาการขัดแย้งกัน ก่อนที่จะปิดอบรมวิทยากรควรสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับสมาชิก ให้สมาชิกรู้สึกดีกับการเข้ากลุ่มสัมพันธ์ ขจัดปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมปิดท้ายจะเป็นการให้สมาชิกรู้สึกดี เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของตนเอง

เกม

เกมเป็นเทคนิคการฝึกอบรมโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์อีกประเภทหนึ่ง เกมเป็นกิจกรรมที่สมาชิกได้ลงมือปฏิบัติหรือเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะบรรยากาศของการแข่งขันแทรกอยู่ โดยจะแข่งขันกับตัวเอง แข่งกับเวลา แข่งขันกับผู้อื่น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นจะทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น การสร้างความรู้จักคุ้นเคย การสื่อความหมาย การทำงานร่วมกันเป็นทีม การสร้างความเข้าใจตนเองและผู้อื่นโดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้

ลักษณะสำคัญของเกม คือ ในแต่ละเกมจะมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต่างกันออกไปในแต่ละเกม มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด มีการกำหนดบริเวณขอบเขต มีกติกาวิธีเล่น เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมโดยจะได้ทั้งสาระและข้อคิดที่ได้จากเกม โดยแต่ละเกมมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- เกมสร้างความคุ้นเคยมักจะเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกอบรม เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มสมาชิก และช่วยให้สมาชิกปรับตัวได้เร็วขึ้น
- เกมสร้างความสนุกสนานและเพื่อออกกำลังกาย เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกได้เกิดความตื่นตัว เป็นการเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างการและจิตใจ ซึ่งนำมาใช้ก่อนนำเข้าสู่บทเรียน
- เกมเพื่อพัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น การใช้เกมลักษณะเช่นนี้เพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ยอมรับในข้อบกพร่องของตนเอง โดยใช้เกมนี้เพื่อสรุปหรือนำเข้าสู่เนื้อหาการฝึกอบรมในเรื่องมนุษยสัมพันธ์
- เกมเพื่อพัฒนาทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา เพื่อฝึกให้สมาชิกสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและเฉลียวฉลาด สามารถที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
- เกมเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การใช้เกมนี้เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการมีผู้นำ และเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดีตลอดจนเข้าใจถึงบทบาทของการเป็นผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

- เกมเพื่อสร้างความสามัคคีและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการปลูกฝังให้สมาชิกตระหนักถึงความรักความผูกพันธ์ที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน และเป็นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม

เพลง,เพลงประกอบจังหวะ

การใช้เพลงประกอบการฝึกหรือการเข้ากลุ่ม นอกเหนือจะเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี และก่อให้เกิดความอบอุ่นในหมู่สมาชิกแล้ว เพลงยังช่วยให้เกิดความสุนทรีย์ โดยเนื้อหาของเพลงจะต้องเข้ากับบทเรียนและเป็นเพลงสนุกสนาน เข้ากับบรรยากาศ อาจใช้ท่าทางประกอบในการร้องเพลง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วม ในการเลือกเพลงควรจะให้เหมาะสมกับสถานที่และถูกกับกาละเทศะ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่ารูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ในแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะที่เหมือนกันคือจุดมุ่งหมาย การจะเลือกใช้กลุ่มสัมพันธ์รูปแบบใดนั้นให้พิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการอบรมแต่ละครั้งว่าเพื่ออะไร โดยขั้นสุดท้ายของการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะต้องมีการติชม เพื่อเป็นการสะท้อนความรู้สึกของสมาชิกแต่ละคน ในแต่ละกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มุ่งเน้นที่จะให้ผู้ร่วมกลุ่มได้เกิดทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกันและการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเป็นสุข

5.4 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การทำงานเป็นกลุ่มจะทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกสนาน มีความกระตือรือร้น เป็นความปลูกฝังความรับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกัน เรียนรู้การทำงานรวมกลุ่มมีการผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับสังคม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เรียนรู้บทบาทของตนเองและบทบาทของผู้อื่น สามารถนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไปปรับใช้ในวิชาต่างๆ (มณฑา ไร่ทิม. 2544 : 1) ได้นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในวิชาศิลปะศึกษา โดยกล่าวว่า การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ โดยผู้สอนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับวิชาศิลปะ มุ่งการสอนให้พัฒนาปรับปรุงรูปแบบเดิม เป็นการที่เด็กได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม การมีทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจความคิดรวบยอดของเรื่องที่จะเรียนได้ และอาจเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดให้สูงขึ้น ผลักดันให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

วิไลวรรณ สันถวโกมล (2522 : 20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า เป็นทักษะในการศึกษาหาความรู้เก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

3. ทักษะทางปัญญา ได้แก่ทักษะในการแก้ปัญหาเหตุการณ์เฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการคิอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

รัศมี โพนเมืองหล้า (2543 : 64) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ คือ การเรียนด้วยวิธีนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความเห็นใจและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ทำให้นักเรียนมีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีการคิดอย่างมีเหตุผลทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะดังกล่าวย่อมส่งผลให้เด็กเกิด

ความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีบุคลิกภาพที่ดีต่อไปในอนาคต

5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์

งานวิจัยในต่างประเทศ

วิลสัน (รัศมี โพนเมืองหล้า. 2543 ; Willson. 1993 : 115 – A) ศึกษาการให้คำแนะนำการถ่ายทอดอารณ์ความรู้สึกมีต่อความพร้อมในการแสดงละครในมหาวิทยาลัย รัฐฟอริดา ผลการศึกษาพบว่า การได้รับคำแนะนำในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรูสึกก่อนการซ้อมละครจะเกิดผลดีและมีประโยชน์มาก นับว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เพราะความพยายามที่จะแสดงละครให้ได้ดีนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งประสานและสอดคล้องกัน คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และความพอใจในการทำงาน ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

งานวิจัยในประเทศ

สุวิทย์ ดวงเวียง (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อปรับตัวของครอบครัวผู้ติดยาเสพติดไรสถานพักฟื้นประเวศ เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ โดยแบ่งกลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่มีคะแนนการปรับตัวกับครอบครัวต่ำกว่าเปอร์เซ็นไทล์ที่ 50 เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับข้อสนเทศเกี่ยวกับการปรับตัวกับครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ผู้ติดยาเสพติดติดที่ได้รับกิจกรรมกลุ่มที่มีการปรับตัวกับครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับกิจกรรมกลุ่มมีการปรับตัวกับครอบครัวดีขึ้นกว่าผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับข้อสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มณฑา ไร่ทิม (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามแนวคิดของเบอร์ไนซ์ แมคคาร์ธี 4 แม็ท ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีจากวัสดุสัมผัส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. วิธีการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Acadamic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) โดยใช้คู่มือค้นหาแววอัจฉริยะ

ขั้นที่ 3 นำผลการเสนอชื่อที่ได้ มาให้คะแนนความสอดคล้อง จากนั้นนำรายชื่อเด็กที่ได้มาทำแบบประเมิน คัดเลือกนักเรียนที่มีความเครียดในระดับกลาง - ระดับสูง และนักเรียนที่มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำคัดเลือกนักเรียนไว้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน

รายละเอียดคะแนนความเครียดและทักษะทางสังคม ระดับความเครียดและระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างปรากฏในตาราง (ภาคผนวก)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการสอนการจัดกิจกรรมศิลปะ
2. แบบประเมินทักษะทางสังคม
3. แบบประเมินความเครียด

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือมีขั้นตอนดังนี้

1. แผนการสอนการจัดกิจกรรมศิลปะ เป็นการสร้างแผนการสอนตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาเนื้อหาและขอบเขตของกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษและหลักการจัดกิจกรรมศิลปะตามหลักสูตรประถมศึกษา จากหนังสือ เอกสาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา

1.2 กำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะ 3 ขั้นตอนดังนี้

1.2.1 แจ้งจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นที่ต้องทำความเข้าใจกับนักเรียน เกี่ยวกับวิธีการทำกิจกรรมการใช้อุปกรณ์และจุดมุ่งหมายการทำกิจกรรม

1.2.2 การดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นที่ให้นักเรียนสร้างผลงานทางศิลปะได้อย่างสร้างสรรค์ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

1.2.2 สรุปผลงาน เป็นขั้นที่ให้นักเรียนนำเสนอผลงาน แสดงออกถึงสิ่งที่ต้องการสื่อให้ผู้อื่นได้ทราบถึงผลงานนั้นๆ

1.3 กำหนดขอบข่ายเนื้อหาของกิจกรรมศิลปะตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาของกิจกรรมศิลปะ 4 กิจกรรม คือ

1.3.1 การเขียนภาพระบายสี

1.3.2 การปั้นและการแกะสลัก

1.3.3 การพิมพ์

1.3.4 การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ

1.4 หาคุณภาพของแผนการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะจำนวน 3 คน (รายนามผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก) พิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์ และกิจกรรม แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ ได้ค่า IC อยู่ระหว่าง 0.66 - 1

1.5 นำแผนการจัดกิจกรรมศิลปะที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง จำนวน 4 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปทดลองจริง

2. แบบประเมินทักษะทางสังคม เป็นแบบประเมินซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมแล้วกำหนดองค์ประกอบศึกษาจุดประสงค์และขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในเรื่องทักษะทางสังคม ดังนี้

2.1.1 ทักษะการทำงานกลุ่ม

2.1.2 ทักษะการแสวงหาความรู้

2.1.3 ทักษะการสื่อสาร

2.1.4 ทักษะการแก้ปัญหา

2.1.5 ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์

2.2 สร้างแบบประเมินทักษะทางสังคมให้สอดคล้องกับองค์ประกอบจุดมุ่งหมายและนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 30 ข้อ ตามรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ทักษะการทำงานกลุ่ม จำนวน 10 ข้อ

2.2.2 ทักษะการแสวงหาความรู้ จำนวน 5 ข้อ

2.2.3 ทักษะการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ

2.2.4 ทักษะการแก้ปัญหา จำนวน 5 ข้อ

2.2.5 ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ จำนวน 5 ข้อ

2.3 กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนรายข้อ 3 ระดับ ดังนี้

ระดับ 2 คะแนน เมื่อเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

ระดับ 1 คะแนน เมื่อเกิดขึ้นบางครั้ง

ระดับ 0 คะแนน เมื่อไม่เกิดขึ้นเลย

นำผลรวมของคะแนนมาแปลผลคะแนนได้ดังนี้

1 – 30 คะแนนทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ

31– 49 คะแนนทักษะทางสังคมอยู่ในระดับกลาง

50 – 60 คะแนนทักษะทางสังคมอยู่ในระดับสูง

2.4 นำแบบประเมินทักษะทางสังคมให้ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะทางสังคม 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ได้ค่า IC > 0.5 ขึ้นไป

2.5 นำแบบประเมินที่แก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน โดยวิธีการแจกแจงที่ t (ล้วน สายยศ. 2538 : 56) ของแบบประเมินทักษะทางสังคมโดยแบ่งเป็นกลุ่มสูงร้อยละ 25 กลุ่มต่ำร้อยละ 25 เลือกข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.943 ขึ้นไป จำนวน 30 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินเท่ากับ 0.98 แก้ไขและปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

3. แบบประเมินความเครียด มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดและกำหนดองค์ประกอบของความเครียด ดังนี้

3.3.1 ความเครียดที่ก่อให้เกิดด้านร่างกาย

3.3.2 ความเครียดที่ก่อให้เกิดด้านจิตใจ

3.2 สร้างแบบประเมินความเครียดให้สอดคล้องกับองค์ประกอบและจุดมุ่งหมายและนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 24 ข้อ ตามรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการด้านร่างกาย จำนวน 6 ข้อ

3.2.2 ความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการด้านจิตใจ จำนวน 18 ข้อ

3.3 กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนรายข้อ 3 ระดับดังนี้

ระดับ 2 คะแนน เมื่อเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

ระดับ 1 คะแนน เมื่อเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

ระดับ 0 คะแนน เมื่อไม่เกิดขึ้นเลย

นำผลรวมของคะแนนมาแปลผลคะแนนได้ดังนี้

1 – 16 คะแนน ความเครียดอยู่ในระดับต่ำ

17 – 33 คะแนน ความเครียดอยู่ในระดับกลาง

34 - 48 คะแนน ความเครียดอยู่ในระดับสูง

3.4 นำแบบประเมินความเครียดให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ได้ค่า IC > 0.5 ขึ้นไป

3.5 นำแบบประเมินที่แก้ไขแล้วไปทดลองกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 คน โดยวิธีการแจกแจงที่ t (ล้วน สายยศ. 2538 : 56) ของแบบประเมินทักษะทางสังคมโดยแบ่งเป็นกลุ่มสูงร้อยละ 25 กลุ่มต่ำร้อยละ 25 เลือกข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.943 ขึ้นไป จำนวน 24 ข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินเท่ากับ 0.91 แก้ไขและปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

การดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 249) ดังนี้

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T_1	X	T_2

เมื่อ E แทน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีทักษะทางสังคมต่ำและมีความเครียดในระดับสูง

X แทน กิจกรรมศิลปะ

T_1 แทน การทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะ

T_2 แทน การทดสอบหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

2. ขั้นตอนการทดลอง

ขอให้บัณฑิตวิทยาลัย ออกหนังสือเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการทดลองเพื่อดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการทดลองดังนี้

2.1 นำนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากทำแบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียดจำนวน 12 คน มาเข้ากลุ่มสัมพันธ์ ทำความคุ้นเคยกับนักเรียนก่อน

2.2 ดำเนินการทดลอง โดยจัดเป็นกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน 20 กิจกรรม ดำเนินการสอน 20 คาบ คาบละ 50 นาที ช่วงระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 15.45 –16.45 น. ในการเรียนการสอนประกอบด้วยขั้นแจ้งจุดมุ่งหมาย ขั้นดำเนินการ ขั้นนำเสนอผลงาน ขั้นสรุป กิจกรรรดังนี้

สัปดาห์ที่	วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม	ชื่อกิจกรรม
1	จันทร์ 27 มกราคม 2546	กิจกรรมที่ 1	ภาพสะท้อนความรู้สึก
	อังคาร 28 มกราคม 2546	กิจกรรมที่ 2	เมืองในอนาคต
	พุธ 29 มกราคม 2546	กิจกรรมที่ 3	ขยำ ขยี้ บี้สีจากธรรมชาติ
	พฤหัสฯ30 มกราคม 2546	กิจกรรมที่ 4	แผนที่ขุมทรัพย์
	ศุกร์ 31 มกราคม 2546	กิจกรรมที่ 5	ลูบ ๆ คลำ ๆ
2	จันทร์ 3 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 6	หน้ากากแฟนซี
	อังคาร 4 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 7	ชากกระดูกไดโนเสาร์
	พุธ 5 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 8	ดินดำ น่าดู
	พฤหัสฯ6 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 9	มัมมี่ รีเทิร์น
	ศุกร์ 7 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 10	แกะรัก สลักใจ
3	จันทร์ 10 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 11	รูปปริศนา
	อังคาร11 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 12	มือน้อยต่อเติม
	พุธ 12 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 13	ลอยล่อง ฟองสบู่
	พฤหัสฯ13 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 14	ใบไม้งามตา
	ศุกร์ 14 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 15	รอยยิ้มพิมพ์ใจ
4	อังคาร 18 กุมภาพันธ์ 2546 (กลางวัน)	กิจกรรมที่ 16	ลวดมหัศจรรย์
	อังคาร 18 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 17	กล่องดีมีประโยชน์
	พุธ 19 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 18	สวนสัตว์แสนสนุก
	พฤหัสฯ 20 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 19	สร้างสรรค์ด้วยทรายสี
	ศุกร์ 21 กุมภาพันธ์ 2546	กิจกรรมที่ 20	ขวดวิเศษ

2.3 ประเมินหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการทดลองตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด แล้วทำการประเมินหลังการทดลองโดยใช้แบบประเมินทักษะทางสังคม และแบบประเมินความเครียด เช่นเดียวกับการประเมินก่อนการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ มัธยฐาน (Median) ค่าความเบี่ยงเบนควอไทส์ (Quartile Deviation)

2. การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยใช้สถิติ The Wilcoxon Matched Pairs Sign-Ranks Test

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานบางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยใช้สถิติ The Wilcoxon Matched Pairs Sign-Ranks Test

1.1 ค่ามัธยฐาน (Median) คำนวณจากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 147)

$$Mdn_{(\text{ตำแหน่งที่})} = \frac{N + 1}{2}$$

เมื่อ $Mdn_{(\text{ตำแหน่งที่})}$ แทน ตำแหน่งของค่ามัธยฐาน

N แทน จำนวนข้อมูล

1.2 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทส์ (Quartile Deviation) คำนวณจากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 149-150)

$$Q.D. = \frac{Q_3 - Q_1}{2}$$

เมื่อ $Q.D.$ แทน ความเบี่ยงเบนควอไทส์

Q_1 แทน ค่าที่แบ่งข้อมูลออกเป็น ¼ หรือ 25 %

Q_3 แทน ค่าที่แบ่งข้อมูลออกเป็น ¾ หรือ 75 %

2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 การหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบเป็นรายข้อของแบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียดคำนวณได้จากสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117)

$$IC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ IC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทางเนื้อหาวิชา

2.2 การหาค่าอำนาจจำแนก ของแบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียดโดยใช้สูตร t–distribution ของเอ็ดเวิร์ด (Edward) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 213-214)

$$t = \frac{\overline{X}_H - \overline{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{N_H} + \frac{S_L^2}{N_L}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ

$\overline{X}_H$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง

$\overline{X}_L$ แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ

S^2_H แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง

S^2_L แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ

N_H แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง

N_L แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ

2.3 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียดโดยหาจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Afpha Coefficent) ของครอนบาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2538 : 229)

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left\{1 - \frac{\Sigma s_i^2}{s_t^2}\right\}$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S^2_i แทน คะแนนความแปรปรวนของคะแนนข้อหนึ่ง ๆ

S^2_t แทน คะแนนความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

3. สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนการประเมินทักษะทางสังคมและประเมินความเครียดก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ The Wilcoxon Matched Pairs Sign-Ranks Test (นิภา ศรีไพโรจน์. 2528 : 111)

$$D = X - Y$$

เมื่อ D แทน ค่าความแตกต่างของข้อมูลแต่ละคู่

X แทน คะแนนของการประเมินก่อนการทดลอง

Y แทน คะแนนของการประเมินหลังการทดลอง

$$E(T) = \frac{N(N+1)}{4}$$

$$Z = \frac{T - E(T)}{S(T)}$$

$$S(T) = \frac{N(N+1)(2N+1)}{24}$$

เมื่อ

$E(T)$ แทน ค่าเฉลี่ยของผลรวมของอันดับที่น้อยกว่า

N แทน จำนวนนักเรียน

$S(T)$ แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Z แทน คะแนนมาตรฐาน

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการทดลองสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยนำเสนอเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังจากจัดกิจกรรมศิลปะ

ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

มีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 1 - 2

ตาราง 1 ค่ามัธยฐานและค่าเบี่ยงเบนควอไทล์ของทักษะทางสังคม ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อน-หลัง การจัดกิจกรรมศิลปะ

คนที่	คะแนนทักษะสังคมของนักเรียน (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)	
	ก่อน	หลัง
1	27	39
2	27	39
3	28	40
4	28	42
5	29	43
6	28	44
7	27	46
8	29	46
9	29	44
10	28	42
11	27	44
12	30	41
Mdn	28.00	42.50
Q D	1.00	1.88
ระดับ	ต่ำ	กลาง

จากตาราง 1 แสดงว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมีค่ามัธยฐาน 28 คะแนน ซึ่งมีทักษะทางสังคมในระดับต่ำ และหลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมีค่ามัธยฐาน 42.50 คะแนน ซึ่งนับว่ามีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับกลาง

ตาราง 2 การเปรียบเทียบ ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

คะแนนจากการประเมิน	N	Mdn	Q.D.	Z	p
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	12	28.00	1.00	-3.070**	0.002
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	12	42.50	1.88		

**P<0.01

จากตาราง 2 แสดงว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่เสนอไว้ว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะสูงขึ้น

การเปรียบเทียบความเครียดของนักเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

มีรายระเอียดดังแสดงในตาราง 3 – 4

ตาราง 3 ค่ามัธยฐานและค่าเบี่ยงเบนควอไทล์ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อน-หลัง การจัดกิจกรรมศิลปะ

คนที่	คะแนนความเครียดของนักเรียน (คะแนนเต็ม 48 คะแนน)	
	ก่อน	หลัง
1	37	22
2	32	19
3	32	17
4	34	14
5	32	13
6	30	17
7	35	24
8	38	20
9	37	16
10	35	19
11	35	21
12	33	15
Mdn	34.50	18.00
Q D	2.25	2.75
ระดับ	สูง	กลาง

จากตาราง 3 แสดงว่า ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนการเข้ากิจกรรมศิลปะมีค่ามัธยฐาน 34.50 คะแนน ซึ่งนับว่ามีความเครียดอยู่ในระดับสูง และความเครียดของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมีค่ามัธยฐาน 18 คะแนน ซึ่งนับว่ามีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง

3. เทปกาว
4. กระดาษอะลูมินัมฟอยด์
5. กาว ,แป้งเปียก
6. สเปรย์ใส

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 7 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ซากกระดูกไดโนเสาร์ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> การหล่อปูนพลาสเตอร์โดยการใช้หลุมทรายเป็นแม่พิมพ์

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนเกิดความกล้าที่จะแสดงออก จากผลงานของตน
2. ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. นักเรียนได้เรียนรู้การหล่อปูนพลาสเตอร์
4. เรียนรู้การรอคอย และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น

เนื้อหา

การทำซากกระดูกไดโนเสาร์คือ การหล่อปูนพลาสเตอร์บนทรายเป็นการทำแม่พิมอีกวิธีหนึ่ง ทำได้โดยให้นักเรียนใช้มือของตนเองเป็นแม่พิมพ์แล้วกดลงบนทรายให้ได้เป็นรูป สมมติว่ามือเป็นชิ้นส่วนของไดโนเสาร์ และเทปูนลงไปที่รอยมือที่ได้กดเอาไว้

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- สนทนากับนักเรียนถึงการหล่อปูนพลาสเตอร์ ว่านักเรียนเคยหล่อปูนมาแล้วบ้างไหม วันนี้ครูจะให้นักเรียนหล่อปูนสมมติว่าเป็นซากกระดูกไดโนเสาร์

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูนำนักเรียนไปที่กองทราย สนทนากับนักเรียนถึงการหล่อปูนจากหลุมทราย โดยสาธิตวิธีการพิมพ์กระดูกไดโนเสาร์ หลังจากนั้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ
- เมื่อให้นักเรียนหล่อปูนเสร็จแล้ว ทิ้งไว้สักครู่หลังจากนั้นสมมติว่าตนเองเป็นนักขุดค้นหาซากกระดูกไดโนเสาร์ นำกระดูกที่นักเรียนพบมาขัดกับกระดาษทราย แล้วบอกด้วยว่าชิ้นส่วนนั้น เป็นชิ้นส่วนอะไรของไดโนเสาร์
- เมื่อได้ซากกระดูกแล้ว ให้นักเรียนจับกลุ่มกัน กลุ่มละ 4 คน นำซากกระดูกมาประกอบให้เป็นตัวไดโนเสาร์

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนวิธการทำ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม

สื่อ

1. ปูนพลาสเตอร์
2. ทราย
3. กระดาษทราย
4. น้ำ
5. ถังน้ำ

ตาราง 4 การเปรียบเทียบ ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

คะแนนจากการประเมิน	N	Mdn	Q.D.	Z	p
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	12	34.00	2.25	-3.063**	0.002
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	12	18.00	2.75		

** P < 0.01

จากตาราง 4 แสดงว่า ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้น ป.5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่เสนอไว้ว่า ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะลดลง

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครูผู้ดูแลเด็กที่มีความเด็กที่มีความสามารถพิเศษและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ในการนำวิธีการที่เหมาะสมไปใช้พัฒนาเด็ก ตลอดจนประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

2. เพื่อเปรียบเทียบความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

สมมติฐานการวิจัย

1. ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะสูงขึ้น

2. ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะลดลง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอัสสัมชัญ (แผนกประถม)

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Acadamic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความ

สามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) และใช้คู่มือค้นหาแววอัจฉริยะ ในเด็กที่ความสามารถพิเศษ

ขั้นที่ 3 นำผลการเสนอชื่อที่ได้ มาให้คะแนนความสอดคล้อง จากนั้นนำรายชื่อเด็กที่ได้มาทำแบบประเมิน คัดเลือกนักเรียนที่มีความเครียดในระดับกลาง - ระดับสูง และนักเรียนที่มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ คัดเลือกนักเรียนไว้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

2.2 แบบประเมินทักษะทางสังคม

2.3 แบบประเมินความเครียด

3. วิธีดำเนินการทดลอง และวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำแบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียด จำนวน 12 คน มาเข้ากลุ่มสัมพันธ์

3.2 ดำเนินการทดลอง โดยจัดเป็นกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน 20 กิจกรรม ดำเนินการสอน 20 คาบ คาบละ 50 นาที

3.3 ประเมินหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการทดลองตามแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนด แล้วทำการประเมินหลังการทดลองโดยใช้แบบประเมินทักษะทางสังคมและแบบประเมินความเครียด เช่นเดียวกับการประเมินก่อนการทดลอง แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ The Wilcoxon Matched Pairs Sign-Ranks Test (นิภา ศรีไพโรจน์. 2528 : 111)

สรุปผลการวิจัย

1. ทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ อยู่ในระดับปานกลางและสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2. ความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ อยู่ในระดับปานกลางและลดลง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีต่อทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

นักเรียนมีทักษะทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ และมีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมศิลปะเป็นตัวช่วยผ่อนคลายความเครียดและพัฒนาทักษะทางสังคม เป็นกิจกรรมที่เหมาะจะจัดขึ้นสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้เรียนรู้และมีกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาเด็ก ที่สำคัญยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ระบบการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะยังเป็นตัวช่วยเด็กในการพัฒนารูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน เป็นการฝึกระบบการทำงานร่วมกับคนหมู่มาก โดยกิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นนั้นเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นะเพื่อให้เด็กได้เน้นการทำกิจกรรมโดยดูที่ขั้นตอน การฝึกทักษะการทำงานมากกว่าที่จะดูที่ผลผลิตของงาน เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักเรียนรู้ขั้นตอนในการทำงาน ทั้งยังมีส่วนพัฒนาในด้านของอารมณ์ เรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (ลลิตพรรณ ทองงาม. 2539 : 13 ; อ้างอิงจาก Lowenfeld : 1957) การทำกิจกรรมศิลปะจะเป็นการฝึกเด็กให้มีความยืดหยุ่นทางความคิดในการสร้างจินตนาการ ในรูปแบบของการกระทำ การวาดรูปของเด็กโดยที่ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ระบายออกทางอารมณ์ หลักสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่ม คือการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กทุกๆ คน ได้เรียนรู้นิสัยของแต่ละคน ฝึกการทำงานร่วมกัน รู้จักแก้ปัญหากับเหตุการณ์กับเหตุการณ์เฉพาะหน้า รับผิดชอบในงานในหน้าที่ของตน ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อจำเป็น เด็กทุกคนมีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก ทั้งยังเป็นตัวช่วยเด็กในการปรับตัวหรือเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันกับผู้อื่น หรือแม้แต่การมีปฏิสัมพันธ์ การวางตัวในการอยู่ในสังคม (จรีวรรณ วัฒจิตพงศ์. 2537 : 72) หลักในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อใช้ในการวิจัยนี้คือการจัดกิจกรรมที่อิงเนื้อหาหลักสูตรระดับชั้นประถมปีที่ 5 ประกอบด้วย กิจกรรมวาดภาพระบายสี งานปั้นและงานแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ แต่รูปแบบของกิจกรรมนำดัดแปลงปรับปรุง ให้เป็นกิจกรรมที่หลากหลาย แปลกใหม่ ทำให้เด็กเกิดความสนุกสนาน ที่สำคัญเป็นกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เมื่อเด็กได้ลงมือทำกิจกรรมแล้วเด็กจะรู้สึกถึงความสามารถและศักยภาพในการทำกิจกรรม มีความรู้สึกภาคภูมิใจกับผลงานของตนเอง และมีความอยากที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ อีกต่อๆ ไป

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางสังคมให้สูงขึ้นและช่วยลดความเครียดของนักเรียนให้ต่ำลง ช่วยทำให้เด็กที่ขาดทักษะทางสังคมได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคมได้ ทั้งยังเป็นตัวช่วยให้นักเรียนที่มีความเครียดได้มีกิจกรรมที่ผ่อนคลายและได้ระบายออกมาทางการทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ แมรี่ สโตโครกี (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2542 : 26 อ้างอิงจาก ; Stokrocki, Marry. 1986) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กที่มีความสามารถพิเศษนั้นควรเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รู้สึกผ่อนคลาย เกิดความสนุกสนานจากการที่ได้ลงมือปฏิบัติ ให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตน โดยไม่มีการปิดกั้นจินตนาการและไม่คำนึงถึงตัวผลงานแต่เน้นที่ขั้นตอนกระบวนการทำมากกว่า จากประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการจัดกิจกรรมศิลปะนี้ จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและลดความเครียดของนักเรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้คิดสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ เลือกสร้างสรรค์ผลงานออกมาตามความสนใจและตามความต้องการของตนเอง ซึ่งการให้เด็กได้มีอิสระทางความคิดแล้วยังเป็นการไม่ปิดกั้นความสามารถของนักเรียนอีกด้วย การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเองและของเพื่อนร่วมกลุ่ม มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในเวลาเดียวกัน แต่ที่สำคัญทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้มากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับการดูแลเอาใจใส่ของครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ว่าจะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความแปลกใหม่ หลากหลาย ไม่ซ้ำซากจำเจ และสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับเด็กเพื่อทำให้เด็กมีความกล้าที่จะมาขอคำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการเรียนที่ถูกต้องให้กับเด็กแล้วนั้นจะเป็นการส่งผลอย่างมากในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก และช่วยลดความเครียดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กได้เป็นอย่างดี

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาทักษะทางสังคมและความเครียดของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการจัดกิจกรรมศิลปะ มีข้อสังเกตดังนี้

1. ในช่วงสัปดาห์แรกของการวิจัย กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี ในกิจกรรมนี้จะเป็นการให้นักเรียนได้วาดภาพตามจินตนาการ ในครั้งแรกๆ นักเรียนทำงานออกมาได้น้อย รู้สึกเบื่อ และทำงานกลุ่มออกมาได้ไม่ดีนักเพราะแต่ละคนยังไม่คุ้นเคยกัน ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอยู่ชอบที่จะทำงานเดี่ยวมากกว่า ผู้สอนจึงอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงขั้นตอนการทำ การได้แสดงออกตามจินตนาการของตนเองอย่างเต็มที่ ทุกกิจกรรมที่นักเรียนทำออกมา ไม่มีผิด และไม่ยึดติดอยู่ที่การให้คะแนน

2. สัปดาห์ที่สอง กิจกรรมการปั้นและการแกะสลัก นักเรียนเริ่มที่จะให้ความสนใจ เพราะเป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ยังไม่คุ้นเคยและดัดแปลงตัวกิจกรรมให้ต่างจากเนื้อหาที่เรียน ทำให้นักเรียนสนใจและอยากที่จะเรียนรู้ถึงวิธีการและขั้นตอนในการทำ นักเรียนได้คิดและออกความเห็นถึงสิ่งที่นักเรียนนำมาแกะสลัก ซึ่งบางชนิดก็รู้จักบางชนิดก็ไม่รู้จัก และเนื่องจากนักเรียนเริ่มเกิดความคุ้นเคยกับเพื่อนและสนิทกับครูผู้สอนมากขึ้นจึงกล้าอธิบายและแสดงความคิดเห็น กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องในครั้งต่อไป การจับกลุ่มและทำงานออกมาดีขึ้นกว่าในครั้งแรกๆ

3. สัปดาห์ที่สาม กิจกรรมการพิมพ์ นักเรียนให้ความสนใจและชอบในกิจกรรมนี้มาก เพราะเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากครั้งที่แล้ว จึงทำให้นักเรียนอยากเห็นผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ นักเรียนเกิดความสนุกสนานจาการทำงานกลุ่ม ไม่กดดันเกี่ยวกับคะแนนและผลงานที่จะต้องออกมาดูดีและสวยงาม ผู้สอนได้ย้ำนักเรียนถึงขั้นตอนการทำงานและการสื่อสารผลงานของตนเองและของกลุ่มออกมา คือสามารถบอกและนำเสนอผลงานออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจ

4. สัปดาห์ที่สี่ กิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วมาประดิษฐ์ให้ออกมาเป็นชิ้นงาน โดยดูที่ความสามัคคีของแต่ละกลุ่ม นักเรียนให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้อย่างดี ในกิจกรรมสุดท้ายจะเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนแต่ละคนได้เขียนความรู้สึกของตนเองที่มีกับเพื่อนร่วมกิจกรรม โดยให้เขียนถึงความประทับใจที่ได้รู้จักกัน ข้อดีของเพื่อนที่เราได้เห็นและชื่นชม

5. จากแบบสอบถามความรู้สึกของการทำกิจกรรมของนักเรียน เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมจนครบแล้ว ให้นักเรียนกรอกแบบสอบถาม ความรู้สึก และข้อคิดที่ได้จากการทำกิจกรรมศิลปะ นักเรียนส่วนใหญ่จะชอบกิจกรรมที่จัด เพราะสนุกสนานและได้แสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมและช่วยลดความเครียดของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ดังนั้นผู้บริหารและครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรนำกิจกรรมศิลปะไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

1.2 การส่งเสริมความสามารถของเด็กในแต่ละด้านที่เด็กถนัด รวมไปถึงการปลูกฝังการฝึกทักษะขั้นตอนและกระบวนการในการทำงาน ควรให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้โดยผ่านจากประสบการณ์ตรง เพื่อนำมาพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่น่าจะมีความเครียดสูง เช่น เด็กนักเรียนที่เตรียมตัวจะสอบเข้าศึกษาต่อ หรือเด็กนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เกิดความผ่อนคลาย หรือนำไปใช้กับเด็กในระดับอื่นๆ เพื่อดูถึงพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่เกิดจากการทำกิจกรรมศิลปะ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ , กรมวิชาการ. (2533). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533).* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2540). *นโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา

_____. (2542). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540(อายุ 3-6 ปี).* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กิติกร มีทรัพย์. (2541). *พฤติกรรมความเครียดและการตอบสนองต่อความเครียด.* กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาวิชาการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

เกษร ธิตะจารี. (2543). *กิจกรรมศิลปะสำหรับครู.* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คนธรส รสหวาน. (2539). *การพัฒนารูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาการบวก ลบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนโครงการนำร่องศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน.* ปริญญานิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2530). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จตุพร เพ็งชัย. (2534). *เอกสารคำสอนสุขภาพจิต.* มหาสารคาม : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

จรัล คำภารัตน์. (2541). *การสอนศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ระดับประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด.

จรีวรรณ วัฒนจิตพงศ์. (2537). *เปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและสถานการณ์จำลองที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไร่พัฒนา อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จรูญ โกมุทรัตนานนท์. (2539). *ศิลปะคืออะไร.* กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่.

ฉัตรชุดา เธียรปรีชา. (2537). *พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชวลิต ดาบแก้วและสุชาวดี เหมทานนท์. (2525). *วิธีสอนศิลปศึกษา.* กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชาญณรงค์ พรรุ่งโรจน์. (2542). ศิลปะเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ : โอเอส พริ้นติ้งเฮ้า.

ชูทิตย์ ปานปรีชา. (2532). *จิตวิทยาทั่วไป*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ดวงเดือน อ่อนน่วม. (2529). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา,หม่อม. (2531). *เด็กปัญญาเลิศ*. กรุงเทพฯ : ปาณยา.

ทศวร มณีศรีขำ. (2539). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิศนา แขมมณี. (2522). *คู่มือการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. (2537). "การพัฒนาทักษะและประสบการณ์ทางสังคม," ใน *ประมวลสารชุดทักษะและประสบการณ์พื้นฐานสำหรับเด็กประถมศึกษา หน่วยที่ 5 – 8*. กรุงเทพฯ.

นาตยา ภัทรแสงไทย. (2525). *ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

นิรมล ตีรณสาร. (2525). *ศิลปศึกษากับครูประถม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตีรณสาร.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2542). *กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม*. สงขลา : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิภา ศรีไพโรจน์. (2528). *เอกสารคำสอน สถิตินอนพาราเมตริก*. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

บงกชพันธุ์ ทองงาม. (2539). *รายงานวิจัย การพัฒนาเครื่องมือคัดแยกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางด้านศิลปะ ชั้นป. 1- 4 ของโรงเรียนสาธิต ประสานมิตร (ฝ่ายประถมศึกษา)*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุศดี คุ้มบล. (2537). *ผลการฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยในเด็กปัญญาเลิศชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยแบบฝึกทักษาการคิดเชิงวิจัยกับการสอนตามแนวคู่มือครู*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ประนอม เดชชัย. (2536). *เสริมทักษะการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประพันธ์ แฟ้มทองขอม. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับความพึงพอใจในการทำงานของพยาบาลโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า กรมการแพทย์ทหารเรือ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปัทมาวดี บุณยสวัสดิ์. (2535). *ผลการใช้เกมการละเนพื้นบ้านของไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ปาริชาติ โชคพิพัฒน์. (2538). *การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกโดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคม การฝึกตามโครงการและการฝึกตามคู่มือครู.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การสอนมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปิติพงศ์ ประเสริฐผล. (2535). *การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคาดหวังในชีวิตกับความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอสาร.

ปิยะวรรณ เลิศพานิช. (2542). *การศึกษาความเครียด สาเหตุของความเครียด และวิธีเผชิญความเครียดทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง กลุ่มที่ 4.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ผดุง อารยะวิญญู. (2531). *การศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ.* ม.ป.ท.

_____. (2539). *การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แว่นแก้ว.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2530). *สุขภาพจิตเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์.

พสุ เดชะรินทร์. (กรกฎาคม – กันยายน , 2536). "การบริหารความเครียด (Stress Management) สาเหตุผลกระทบและการควบคุม," *จุฬาลงกรณ์วารสาร.* 5,20 : 85 – 96.

พิมผกา สุขกุล. (2535). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับปัจจัยด้านการทำงานและปัจจัยส่วนบุคคลของพยาบาลห้องผ่าตัดในวิทยาลัยพยาบาลศูนย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เพ็ญศรี วรสัมปติ. (2537). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดสติปัญญาและการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการเผชิญความเครียดในวัยรุ่นตอนต้น.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มณฑา ไร่ทิม. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสามสัมผัสทั้ง 5 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวคิดของเบอร์ไนซ์ แมคคาร์ธี 4 แม็ท.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). *ประมวลสารชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัย หน่วยที่ 5-8.* นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2529). "พัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่าง ๆ ," ใน *เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาศิลปะ 408 (หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษา).* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2533). "วิจัยด้านวิธีสอนศิลปะ," ใน *สูจิบัตรนิทรรศการทัศนศิลป์วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ปี 2533.* กรุงเทพฯ : มท.

_____. (2542). *ศิลปศึกษาความเป็นมา ปรัชญา หลักการวิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎีการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย.* กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2543). *แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยืนยง ไทยใจดี. (2537). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดและวิธีการจัดการกับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การสอนมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2517). ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนเด็กในระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

รวิวรรณ นิวาตพันธ์ และกนกรัตน์ สุขะตุงคะ. (2538, กุมภาพันธ์). "พบคนไทยเครียดจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ," *ไทยรัฐ.*

รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). *การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (กาศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ลลิตพรรณ ทองงาม. (2539). *ศิลปะสำหรับครูประถม.* ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สุวีริยสาส์น.

ลิขิต กาจนาพร. (2530). *จิตวิทยาพื้นฐานพฤติกรรมมนุษย์.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิทยาพื้นฐาน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วารี ถิระจิตร. (2530). *การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยา นาควัชระ. (2533 , ธันวาคม). "ลดความเครียด," *รู้จักชีวิต*. 10 (35) : 30 – 34.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (มปป.) *เอกสารประกอบการสอน วิชาทฤษฎีความรู้และศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม.

_____. (2526). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิฒอลอาร์ต.

_____. (2536). *ทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.

_____. (2544). *ผลิตศิลปินน้อย คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี. (2542). *ผลของรางวัลภายนอกและการรับรู้ความสามารถของตนที่มีแรงจูงใจภายในของนักเรียน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.

วิไลวรรณ สันถวโกมล. (2522). *การเปรียบเทียบการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการสอนโดยครูเป็นศูนย์กลาง*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ศรียา นิยมธรรม. (2535). *เด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถเฉพาะทาง*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และคณะ. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมองและการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ศิริเพิ่ม เชาว์ศิลป์. (2543). *การปรับพฤติกรรมความวิตกกังวลทางสังคม*. เชียงใหม่ : ภาควิชาจิตวิทยา.

สถิต วงศ์สวรรค์. (2539). การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น จำกัด.

สมโภช เอี่ยมสุภาษิต. (2540). การพัฒนาทักษะทางสังคม. *เอกสารในการอบรมหลักสูตรการพัฒนาทักษะทางสังคม*. 30 เมษายน-20 พฤษภาคม 2540 ณ โรงพยาบาลธัญญารักษ์ ปทุมธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. (2536). *รายงานการ ประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สกศ.

_____. (2544). *รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านแนะแนวและจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สกศ.

สุขุมาล เกษมสุข. (2535). *การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุนิสา กาจนกุล. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ บทสังเคราะห์งานวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุธี ไม้จันทร์. (2544). *งานศิลปสร้างสรรค์ การศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมภาพคนของ ปาโปล ปิคาสโซ และอองรี มาติสส์.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุรพงศ์ อำพันวงษ์. (2539). *วารสารครบรอบ 10 ปี* รายการ " ปัญหาชีวิตและสุขภาพ ". กรุงเทพฯ : (มปพ)

สุวิทย์ ดวงเวียง. (2538). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวกับครอบครัวของผู้ติดยาเสพติดในสถานพักฟื้นประเวศ เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

แสงนาง ถึงประชา. (2526). *รวมบทความประกอบการเรียนวิชาศิลปะ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

หรรษา แก้วพูลปกรณ์. (2541). *ผลของการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษาอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.บ. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อุษณีย์ โพธิสุข. (2537). *สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ.

_____. (2537). *วิธีสอนเด็กปัญญาเลิศ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2540). *โรงเรียนจะพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน.

_____. (2542). *รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (ม.ป.ป.). *คู่มือค้นหาแววความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อุษณีย์ โพธิสุข และคณะ. (2544). *รายงานการวิจัย การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทักษะการคิดระดับสูง*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

Augustine, Holly Ann. (1997, August). "Art therapy used to enhance the social skills of latency aged children with learning disabilities or attention-deficit / hypeactivity disorder," *Masters Abstracts International.* 35(04) : 933.

Ball, Barbara. (1998 , November). "I,you and the art : the interactive space in art therapy with children (transference, self regulation, object relations)," *Dissertaion Abstracts International.* 59(05) : 2411.

Baron, Robert A. and Jerald Greenberg.(1990*). Behavior in organization : understanding and* m*anagement the human side of work.* 3rd ed. Boston : Allyn and Bacon.

Cartledge, G. (1995). *Teaching social skills to children and youth.* Massachusetts : U.S.A.

Dubrin, Andrew J. (1990). *Effective business psychology*. 3rd ed. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall.

Erikson and Isobell. (1988). "A study of the creative productivity of high ability students mediated by locus – of control and self – efficacy through a forecasting network intervention," *Dissertation Abstracts International.* 50 (2) : 182 –A.(1998b). Working with emotional intelligence. New York : Boston.

Farmer, Richard E. and others. (1984). *Stress management for human services.* Michigan : Stage Pubication Inc.

Forsyth, Laura Ellen. (1997 : September). "Excuse-making in interfamilial child sexual abuse perpetrators (Incest , depression , anxiety , stress , self esteem)," *Dissertaion Abstracts International.* 58(03) : 1528.

Fraenkel, J.R. (1980). *Helping students thinks and value : Strategies for teaching the social studies.* New Jersey : Prentic - Hall Incorporation.

Gaier, Terri Allen. (1998 : January). "The relationship between childhood stress and classroom behavior," *Dissertaion Abstracts International.* 58(07) : 2528.

Gil, Marla Ramona. (1997 : Febuary). "Post-traumatic stress disorder in a latency age child: A psychodynamic treatment approach (posttraumatic stress disorder)," *Dissertaion Abstracts International.* 57(08) : 5325.

Glicksman, Gail Gaisin. (1997 : September). "Overstress among Amarican school children, 1840 - 1920," *Dissertaion Abstracts International.* 58(03) : 776.

Hafen , Brent Q , Frandsen. (1995 : May). *"First aid for colleges and univresities"* Cambridge,ma : Alym and Bacon. 518 p. 11

Heer, Kathleen. (1998 : Octorber). "Creative transformation: art therapy used to develop self-esteem and sprituality in children," *Masters Abstracts International.* 36(05) : 1230.

Hubbard, Jon jay. (1998 : MAY). "Adapive functioning and post-trauma symptoms in adolescent survivors of massive childood trauma (posttraumatic stress disorder, Cambodian -Amarican)," *Dissertaion Abstracts International.* 58(11) : 6258.

Huchingson and Robert. (1990). "A comparative study between the behaviors of students in A public school program for the gifted and those in Waldorf schooling term of Renzulli's gifted behaviors (Art – oriented education, steinev)," *Dissertation Abstracts International.* 51(06) : 231 – A.

Jarolimek, J. (1977*). Social studies in elementary education.* New York : The Macmilian.

Keiko, A. Rosalie. (1990). "Stress and coping skills for elementary school children : A comparative study on the relative effectiveness of a social skills training program and a problem – solving skills training program,' *Dissertation Abstracts International.* 51 (2) : 415 – A.

Kelly, Donna Darling. (1998 : September). *"An historical inquiry into children's drawing/art : tracing the genesis of the parallel paradigms-mirror and window,"* 59(03) : 643.

Lazarus, R.S. and Folkman, S. (1984*). Stress, appraisal , and coping.* New York : Springer Publishing Company Inc.

Leichtweis, R. N. (1996). *The efficacy of social skills training on the self – esteem of student who are soriously emotional disturbed.* George Mason University.

Luckman, J. and Karen, C. S. (1987). *Medical surgical nursing : A psychophysiologic approch.* 3rd ed. Philadelpnia : W.B. Saunders.

Muldoon, Oral Therese. (1997 : fall). "Childhood stress and coping : A psychosocial approach," *Dissertaion Abstracts International.* 58(03) : 1141.

Neuteld, Rich W.J. (1989). *Advance in the Investigation of psychological stress.* New York : John Wiley and Sons.

O' Halloran, D. David. (1996). *Social skills intervention in a residential summer camp setting for children with learning disabilities.* Fordham University.

Quesnell, Teri Michelle. (1997 : Febuary). "The enhancement of self-esteem in elementary school children using a creative art therapy program," *Masters Abstracts International.* 35(01) : 35.

Schloss, J. Patrick and Maureen A. Smith. (1994). *Applied behavior analysis in the clasroom.* America : Allyn and Bacon.

Simon, Lynda Sue.(1998 : May). "Finding a voice : art therapy used to promote emotional and social development in children," *Masters Abstracts International.* 36(06) : 1507.

Wallace, Mc Donald J. (1978, March). "Living with stress," *Nursing Times.* 74 : 457 – 458.

Whittenberg, Traci Lee. (1995). "A comparsion of the effects self – control versus social skills training with socially anxious children," *Dissertation Abstracts International.* 55 (57) : 1884 -- A.

Zimring, C. M. (1981, January). "Stress and the designed environment," *Journal of social Issues* 37 (1) : 145 – 171.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ภาพสะท้อนจากความรู้สึก **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> ภาพสะท้อนความรู้สึกเป็นภาพวาดที่ใช้สายตามองสัมผัสวัตถุที่วาด เพียงอย่างเดียวไม่มองที่มือในขณะวาดภาพ

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถให้คำตอบและคิดหาเหตุผลได้จากการจัดกิจกรรม
2. นักเรียนสามารถสื่อสารและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองได้
3. นักเรียนมีสมาธิและมีความสนใจ ตั้งใจที่จะปฏิบัติงาน
4. นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

เนื้อหา

กิจกรรมภาพสะท้อนความรู้สึก เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้รู้จักสังเกตความแตกต่างของใบหน้าเพื่อนแต่ละคน ว่าใบหน้าของเพื่อนมีลักษณะเป็นอย่างไร โดยสื่อออกมาทางการวาดรูป โดยการใช้สายตาให้สัมพันธ์กับมือ นักเรียนจับคู่กัน แล้ววาดภาพเพื่อนลงบนกระดาษที่อยู่ในถุงดำ วาดรูปใบหน้าของเพื่อนโดยไม่มองมือของตนเอง ใช้สายตามองมองที่ใบหน้าของเพื่อนเพียงอย่างเดียว ในขณะที่วาดใบหน้าเพื่อน ต้องมองหาจุดเด่นบนใบหน้าของเพื่อนที่ตนเองประทับใจแล้ววาดให้ได้ภาพที่ต้องการ ในขณะที่วาดมุ่งเน้นการใช้สมาธิ ใจจดจ่ออยู่ที่หน้าเพื่อน วาดภาพที่เกิดจากการสัมผัสทางสายตาให้สัมพันธ์กับมือ ระยะขนาดสัดส่วนของใบหน้าเพื่อน ไม่เน้นการเหมือนจริง

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

ครูสนทนากับนักเรียนถึงขั้นตอนการทำ

- ให้นักเรียนจับคู่กับเพื่อน วาดรูปใบหน้าของเพื่อนลงในกระดาษที่อยู่ในถุงดำ

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูให้นักเรียนลงมือวาดรูปใบหน้าของเพื่อนที่ได้จับคู่โดยนำกระดาษที่วาดใส่ถุงดำ วาดรูปของเพื่อนโดยไม่มองที่มือในการวาด ใช้สายตามองหน้าเพื่อน มือกำหนดให้สัมพันธ์กับตาเป็นตัวถ่ายทอดรูปภาพออกมาใช้เวลาในการวาดภาพประมาณ 10 นาที
- จากนั้นให้นักเรียนที่จับคู่กัน สนทนาซักถามข้อมูลส่วนตัวของคู่ที่จับด้วยโดยเกี่ยวกับจุดเด่นของใบหน้าของเพื่อน
- เมื่อสนทนาซักถามเสร็จให้นักเรียนวาดรูปออกมา โดยที่นักเรียนคิดว่าถ้าวาดรูปนี้จะต้องนึกถึงเพื่อนคนนี้ เมื่อวาดเสร็จแล้ว นำกระดาษออกจากถุงดำ

<u>ขั้นนำเสนอผลงาน</u>

- ครูนำรูปที่นักเรียนทุกคนวาดออกมาติดที่หน้าห้อง สนทนาถึงรูปที่วาดว่าเป็นอย่างไร มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างจากความคิดและความรู้สึกของตนเองหรือไม่
- ให้นักเรียนช่วยกันทายรูปที่แต่ละคนวาด ว่าเป็นรูปหน้าของใคร

<u>ขั้นสรุป</u>

- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงกิจกรรมที่ได้ทำ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงอารมณ์และความรู้สึกในขณะที่ทำงานมากกว่า การดูที่ผลงานว่าจะต้องออกมาให้ดูดีเสมอไป

สื่อ

1.กระดาษ
2.ถุงขยะสีดำขนาดใหญ่ ขนาด 11" x 15"
3.ดินสอ
4.สีเทียน,สีชอล์ค,สีไม้

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถาม การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตการสร้างสรรค์ผลงาน สมาธิในการทำงาน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ เมืองในอนาคต **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด เมืองในอนาคตเป็นการวาดภาพระบายสีโดยการคิดอย่างสร้างสรรค์จินตนาการ การออกแบบจัดองค์ประกอบภาพเป็นภาพเมืองในอนาคต

จุดมุ่งหมาย

1.นักเรียนสามารถคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และวาดรูปเมืองในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและสวยงาม

2. นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและสามารถบรรยายการสร้างเมืองในอนาคต

3. นักเรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีส่วนร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี

เนื้อหา

การเขียนภาพเมืองในจินตนาการ เป็นการแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์และจิตนาการของแต่ละคน โดยจะเป็นภาพวาดที่ต่างจากความเป็นจริง สะท้อนความคิดของแต่ละบุคคล ซึ่งภาพที่ออกมาจะเป็นภาพที่นักเรียนคิดขึ้นหรืออยากที่จะให้มีขึ้นมา การสร้างเมืองโดยจัดให้สมดุลย์เหมาะที่จะเป็นเมืองที่อยู่อาศัย โดยเป็นเมืองตามความคิดและตามความฝันของนักเรียน เมืองที่นักเรียนอยากที่จะให้มีเกิดขึ้นในอนาคต ออกแบบเมืองในอนาคต และใช้จินตนาการคิดอย่างสร้างสรรค์ จัดองค์ประกอบภาพให้สวยงาม

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงเมืองหรือสถานที่ ที่นักเรียนสนใจ เกี่ยวกับเมืองในอนาคต

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูให้เขียนภาพเมืองในจินตนาการ ตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของนักเรียนแต่ละคน
- จากนั้นให้นักเรียนเขียนเรื่องกำกับถึงเมืองที่ตนเองสร้างขึ้น
- เมื่อนักเรียนวาดรูปเสร็จ สนทนาถึงสีที่นักเรียนต้องการจะใช้ โดยให้นักเรียนได้เลือกสีที่นักเรียนต้องการ จะเป็นสีธรรมชาติหรือสีสังเคราะห์ก็ได้
- จับกลุ่ม 3 คน เลือกรูปเมืองที่นักเรียนคิดว่าดีที่สุดในกลุ่ม เพื่อใช้ลงสีในกิจกรรมครั้งต่อไป

ขั้นนำเสนอผลงาน

- ครูให้นักเรียนคิดว่า ทำไมนักเรียนจึงสร้างเมืองในอนาคต พร้อมทั้งเขียนบรรยาย

ขั้นสรุปผล

- ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงขั้นตอนการทำงาน

สื่อ

1. กระดาษ
2. ดินสอ

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการสร้างสรรค์ผลงาน การร่วมกลุ่ม

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ขยำ ขยี้ บี้สีจากธรรมชาติ **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด คือการใช้สีจากพืช สมุนไพรมาระบายสีภาพให้สวยงาม

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถให้คำตอบและคิดหาเหตุผลได้จากการจัดกิจกรรม
2. นักเรียนได้เรียนรู้ถึงสีต่าง ๆที่ได้จากธรรมชาติและสามารถทำสีธรรมชาติได้ พร้อมทั้งนำเสนอและถ่ายทอดผลงานของตนเองออกมา โดยสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้
3. สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมและช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องเล็กๆน้อยๆได้

เนื้อหา

สีที่ได้จากธรรมชาติคือ สีที่เกิดจากการสกัดโดยการบดและคั้นสมุนไพร สมุนไพรที่ใช้ได้แก่ ดอกอัญชัญจะให้สีม่วง ดอกกระเจี๊ยบให้สีแดง ใบเตยให้สีเขียว ฟักทอง,ขมิ้นให้สีเหลือง แครอทให้สีส้ม ฯลฯ ส่วนสีสังเคราะห์คือสีที่ได้จากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่น สีโปสเตอร์ สีน้ำ สีผสมอาหาร ฯลฯ ให้นักเรียนได้เปรียบเทียบสีที่ได้จากธรรมชาติ และสีที่สังเคราะห์ขึ้นมาว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

กิจกรรม

ขั้นนำ

- สนทนากับนักเรียนถึงเมืองในจินตนาการที่นักเรียนวาดไว้เมื่อครั้งที่แล้ว โดยให้นักเรียนได้เลือกใช้สีตามที่นักเรียนต้องการ โดยมีสีไม้ สีชอล์ค สีโปสเตอร์ และสีจากธรรมชาติ
- ครูนำรูปภาพที่ระบายด้วยสีจากธรรมชาติและภาพที่ระบายสีจากการสังเคราะห์ให้นักเรียนได้เปรียบเทียบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ตามที่ได้แบ่งเอาไว้ในภาพเมืองในอนาคต ให้นักเรียนมาช่วยกันคิดหาวิธีสกัดสีจากสมุนไพรที่ครูเตรียมมาให้เพื่อจะนำน้ำสีของสมุนไพรมาใช้ในการระบายสี
- ครูสาธิตการทำสีธรรมชาติให้นักเรียนดู
- เมื่อเสร็จจากการทำสีที่ได้จากธรรมชาติแล้ว ครูให้นักเรียนนำภาพระบายสี จะใช้กับสีธรรมชาติที่นักเรียนผสมขึ้นมาเองหรือสังเคราะห์ ก็ๆได้
- ครูให้นักเรียนได้เปรียบเทียบสีที่ได้จากธรรมชาติ และสีที่สังเคราะห์ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

ขั้นสรุปผล

- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนกิจกรรมเมืองในอนาคต
- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงสีที่สกัดจากธรรมชาติว่าแตกต่างจากสีสังเคราะห์อย่างไร
- สนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมในวันรุ่งขึ้น

สื่อ

1. กระดาษ
2. สีน้ำ,สีโปสเตอร์

3. สมุนไพร (ขมิ้น,ดอกอัญชัน,กระเจี๊ยบ,ใบเตย)

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตพฤติกรรม การพัฒนาในด้านการปรับตัว
3. สังเกตการสร้างสรรค์ผลงาน การรวมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ แผนที่ขุมทรัพย์ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> แผนที่ขุมทรัพย์ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้สื่อสารทางการวาดรูป ให้ผู้อื่นได้เข้าใจตำแหน่งขุมทรัพย์

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถให้คำตอบและคิดหาเหตุผลได้จากการจัดกิจกรรม
2. นักเรียนสามารถเล่าและสื่อสารผลงานของตนเองได้
3. ถ่ายทอดผลงานของตนเองออกมาทางการวาดรูปโดยสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้
4. สามารถร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้

เนื้อหา

แผนที่ขุมทรัพย์ คือการย่อขนาดของสถานที่จริง บอกเส้นทางการเดินทางเพื่อหาขุมทรัพย์ โดยสมมติให้สถานที่ภายในบริเวณโรงเรียนเป็นที่ซ่อนขุมทรัพย์ ให้นักเรียนที่เป็นเจ้าของขุมทรัพย์เป็นผู้เขียนแผนที่ พร้อมทั้งระบายสีตกแต่งให้สวยงาม จินตนาการและสร้างสรรค์ถึงสถานที่ที่นักเรียนออกแบบโดยสร้างเป็นแผนที่ ระบุสถานที่สำคัญที่เด่นๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้ตามหาขุมทรัพย์ของนักเรียนได้และแต่ละกลุ่มจะต้องรู้จักการแบ่งงาน รับผิดชอบในงานของตนเอง

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

ครูสนทนากับนักเรียน เมื่อครั้งที่ผ่านมา เราทำกิจกรรมเมืองในอนาคต โดยวันนี้เราจะสมมติว่าบริเวณรอบๆ ห้องสมุดของนักเรียนเป็นเมืองในอนาคต โดยครูจะให้นักเรียนได้หาสมบัติในถุงดำ และเอาไปฝังไว้ในบริเวณรอบๆ ห้องสมุด หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มเขียนแผนที่ขุมทรัพย์ที่ตนนำเอาสมบัติไปซ่อน ตามที่ได้ตกลงกันไว้

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- หลังจากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดว่าสมบัติที่จะนำไปไว้ในขุมทรัพย์ของเราจะเป็นอะไร และจะซ่อนอยู่ที่ใด ช่วยกันสร้างแผนที่ขุมทรัพย์ นักเรียนช่วยกันระบายสี ตกแต่งให้สวยงาม
- ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอลายแทงขุมทรัพย์

<u>ขั้นนำเสนอผลงาน</u>

- ครูให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าการสร้างแผนที่มีประโยชน์อย่างไร นักเรียนคิดว่ามีวิธีการบอกทางหรือค้นหาสถานที่วิธีอื่นอีกหรือไม่
- สนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมในวันรุ่งขึ้น ในวันรุ่งขึ้นให้นักเรียนที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มมาซ่อนขุมทรัพย์ของตนเองเอาไว้ก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรม

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรม

สื่อ

1.กระดาษลอกลาย

2.ดินสอ 2B

3.สีชอล์ค

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตการสร้างสรรค์ผลงาน การร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 5 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ลูบๆคลำๆ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> กิจกรรมลูบๆ คลำๆ เป็นกิจกรรมการวาดภาพจากของที่อยู่ในถุงดำโดยใช้มือลูบคลำ ใช้มือในการสัมผัสวัตถุแล้วคิดจินตนาการวาดภาพตามที่ได้คิดเอาไว้

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถสื่อสารออกมาได้จากการที่ได้สัมผัส
2. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. เกิดความรู้สึกภูมิใจที่ได้นำเสนอความคิดและงานของตนเอง
4. เกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

เนื้อหา

กิจกรรมลูบๆคลำๆคือ การใช้มือลูบๆคลำๆ ของที่อยู่ในถุงดำที่แต่ละกลุ่มได้ซ่อนสมบัติเอาไว้ โดยแต่ละกลุ่มเมื่อไปพบถุงดำจะยังไม่เปิดสมบัติออกดู ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันลูบคลำสิ่งของที่ซ่อนอยู่ข้างใน และทายว่าสมบัติคืออะไร หลังจากนั้นจึงวาดรูปสมบัติดังกล่าวให้สวยงาม แล้วจึงเปิดถุงซ่อนสมบัติออกดูว่าสิ่งที่วาดกับของจริงในถุงดำ ว่ามีความต่างกันมากน้อยเพียงใด

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูนำแผนที่ ที่นักเรียนได้ออกแบบวาดภาพ ในกิจกรรมแผนที่ขุมทรัพย์มาแจกให้นักเรียน โดยให้แต่ละกลุ่มสลับกัน ให้เวลาในการหา 10 นาที

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- เมื่อได้สมบัติห้ามไม่ให้เปิดดู ให้นำมาที่ห้องเรียนโดยครูจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ใช้การลูบคลำ ว่าในถุงดำนั้นมีสมบัติที่มีรูปร่างอย่างไรและคืออะไร หลังจากนั้นให้ลงมือวาดรูปสมบัติให้สวยงาม
- เมื่อนักเรียนได้วาดรูปเสร็จแล้ว ให้นักเรียนเปิดถุงดำดูว่าตนเองได้ทายถูกต้องหรือไม่
- ให้เพื่อนๆ กลุ่มอื่นช่วยกันทายถึงรูปที่เพื่อนวาด ว่าเป็นรูปอะไร

<u>ขั้นนำเสนอผลงาน</u>

- นักเรียนช่วยกันเปรียบเทียบการใช้มือและการใช้สายตาสัมผัสว่าแตกต่างกันอย่างไร

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำในแต่ละขั้น
- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงกิจกรรมที่ทำมาใน 5 วัน ว่าเป็นอย่างไรบ้าง มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร จากการที่ได้ทำงานร่วมกัน นักเรียนอยากที่จะให้กิจกรรมในครั้งต่อไปเป็นอย่างไร

สื่อ

1. กระดาษ
2. ดินสอ

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของนักเรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 6 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ หน้ากากแฟนซี **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> หน้ากากแฟนซี เป็นกิจกรรมการปะกระดาษโดยออกแบบทำหน้ากากใช้หน้าเป็นตัวแบบ

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนได้เรียนรู้การทำหน้ากากจากการปั้นกระดาษและสามารถทำหน้ากากได้
2. เรียนรู้การรอคอย สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น
3. นักเรียนเกิดความผ่อนคลาย มีความเพลิดเพลิน
4. นักเรียนมีความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น

เนื้อหา

การทำหน้ากากแฟนซี คือการทำหน้ากากจากการปะกระดาษโดยการใช้หน้าของนักเรียนเป็นแม่พิมพ์แล้วนำกระดาษอลูมินัมฟอยด์มาปะทาบบนใบหน้าให้ได้รูปโครงสร้างของใบหน้า หลังจากนั้นให้นำกระดาษหนังสือพิมพ์ทากาวมาปะทับลงบนกระดาษฟรอยด์ทีละชั้นๆ ประมาณ 4-5 ชั้น ให้หน้ากากมีความหนาและแข็งแรงสามารถนำมาสวมได้ ตกแต่งเพิ่มเติมสีสันตามความชอบ

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงขั้นตอนการทำหน้ากาก หลังจากนั้น ให้นักเรียนจับคู่กัน คนหนึ่งจะต้องเป็นหุ่นและอีกคนเป็นผู้ลงมือทำ

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูสาธิตการทำหน้ากากให้นักเรียนดู โดยให้นักเรียนมาเป็นแบบ 1 คน วิธีทำเริ่มจากใช้แผ่นกระดาษฟอยด์ทาบบนหน้าผากของนักเรียนลงจนถึงจมูก ตรงบริเวณจมูกไม่ต้องใช้กระดาษฟอยด์
- ใช้เทปกาวปิดทับให้ทั่วหน้า 1 ชั้น ถอดออกมาจะได้รูปหน้า จากนั้นใช้กระดาษซึ่งได้แช่น้ำไว้แล้วบิดให้หมาดนำมาทากาวทีละแผ่น ปะให้ทั่วรูปหน้าประมาณ 3-4 ชั้น
- ทิ้งให้แห้ง จึงตกแต่งลงสีให้สวยงาม พร้อมทั้งเคลือบทับด้วยสีสเปรย์ใส

<u>ขั้นนำเสนอผลงานล</u>

- เมื่อตกแต่งเสร็จเรียบร้อยแล้วให้แต่ละคู่นำหน้ากากของตนออกมานำเสนอ
- ครูให้นักเรียนตั้งชื่อและให้นักเรียนคิดว่าถ้าหน้ากากมีชีวิต นักเรียนอยากจะให้หน้ากากเป็นอะไรมีหน้าที่ทำอะไรอยู่บนโลก

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำกิจกรรม

สื่อ

1. กระดาษเปียก
2. สีโปสเตอร์

3. เทปกาว
4. กระดาษอะลูมินัมฟอยด์
5. กาว ,แป้งเปียก
6. สเปรย์ใส

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 7 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ซากกระดูกไดโนเสาร์ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> การหล่อปูนพลาสเตอร์โดยการใช้หลุมทรายเป็นแม่พิมพ์

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนเกิดความกล้าที่จะแสดงออก จากผลงานของตน
2. ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. นักเรียนได้เรียนรู้การหล่อปูนพลาสเตอร์
4. เรียนรู้การรอคอย และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น

เนื้อหา

การทำซากกระดูกไดโนเสาร์คือ การหล่อปูนพลาสเตอร์บนทรายเป็นการทำแม่พิมอีกวิธีหนึ่ง ทำได้โดยให้นักเรียนใช้มือของตนเองเป็นแม่พิมพ์แล้วกดลงบนทรายให้ได้เป็นรูป สมมติว่ามือเป็นชิ้นส่วนของไดโนเสาร์ และเทปูนลงไปที่รอยมือที่ได้กดเอาไว้

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- สนทนากับนักเรียนถึงการหล่อปูนพลาสเตอร์ ว่านักเรียนเคยหล่อปูนมาแล้วบ้างไหม วันนี้ครูจะให้นักเรียนหล่อปูนสมมติว่าเป็นซากกระดูกไดโนเสาร์

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูนำนักเรียนไปที่กองทราย สนทนากับนักเรียนถึงการหล่อปูนจากหลุมทราย โดยสาธิตวิธีการพิมพ์กระดูกไดโนเสาร์ หลังจากนั้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ
- เมื่อให้นักเรียนหล่อปูนเสร็จแล้ว ทิ้งไว้สักครู่หลังจากนั้นสมมติว่าตนเองเป็นนักขุดค้นหาซากกระดูกไดโนเสาร์ นำกระดูกที่นักเรียนพบมาขัดกับกระดาษทราย แล้วบอกด้วยว่าชิ้นส่วนนั้น เป็นชิ้นส่วนอะไรของไดโนเสาร์
- เมื่อได้ซากกระดูกแล้ว ให้นักเรียนจับกลุ่มกัน กลุ่มละ 4 คน นำซากกระดูกมาประกอบให้เป็นตัวไดโนเสาร์

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนวิธการทำ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม

สื่อ

1. ปูนพลาสเตอร์
2. ทราย
3. กระดาษทราย
4. น้ำ
5. ถังน้ำ

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการช่วยเหลืองานกลุ่ม และการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 8 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ดินดำ น่าดู **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด การปั้นเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ใช้จินตนาการของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ให้อิสระทางความคิด ออกแบบงานขึ้นมาใหม่

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถเรียนรู้การปั้นในลักษณะลอยตัวและปั้นต้นไม้ตามจินตนาการของตนได้
2. นักเรียนสามารถถ่ายทอดผลงานของตนเอง ให้ผู้อื่นเข้าใจได้
3. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในผลงานของตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง

เนื้อหา

การปั้นดินเหนียว เป็นดินที่มีความเหนียวและยืดหยุ่นสามารถใช้แทนดินน้ำมัน สามารถเก็บไว้ได้นาน นำมาใช้ปั้นได้ตามต้องการ ปั้นออกมาเป็นรูปต้นไม้แบบลอยตัวตามความคิดของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ให้อิสระทางความคิดและการนำเสนอผลงาน

กิจกรรม

ขั้นนำ

- สนทนากับนักเรียนถึงการปั้นโดยใช้ดินเหนียวในการปั้น ให้นักเรียนปั้นต้นไม้แบบลอยตัวโดยคิดออกแบบตามจินตนาการว่ามีลักษณะอย่างไร

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูแจกดินเหนียวให้นักเรียน อธิบายวิธการปั้น ให้นักเรียนได้ปั้นตามจินตนาการโดยให้เป็นต้นไม้ที่นักเรียนชอบหรือเป็นต้นไม้ตามจินตนาการหรือตามความคิดของเด็กๆ
- ให้นักเรียนจับกลุ่ม 4 คน ให้นักเรียนสร้างป่าไม้ตามจินตนาการโดย ให้มีต้นไม้ต่างๆที่นักเรียนในกลุ่มปั้นขึ้นอาศัยอยู่ในป่าไม้ ภายในระยะเวลา 15 นาที

ขั้นนำเสนอผลงาน

- เมื่อนักเรียนสร้างเสร็จให้นักเรียนในกลุ่มทั้ง 4 คนผลัดกันเล่าเรื่องราวในป่าตามจินตนาการของแต่ละกลุ่ม

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงการทำกิจกรรม ปัญหาในการทำงาน

สื่อ

1. ดินเหนียว
2. แผ่นตัดดินเหนียว
3. เครื่องมือที่ใช้ในการปั้น

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 9 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ มัมมี่ รีเทิร์น **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> กิจกรรมมัมมี่ รีเทิร์น เป็นกิจกรรมการปะกระดาษ การปะติดงานกระดาษสร้างสรรค์ให้ออกมาเป็นรูปมัมมี่

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและยอมรับในการตัดสินใจของผู้อื่น
2. เรียนรู้การปะกระดาษ (Paper Marche)
3. นักเรียนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากเพื่อน
4. นักเรียนได้ผ่อนคลาย เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

เนื้อหา

Paper Marche ป็นวิธีการปะงานกระดาษอย่างหนึ่ง โดยนำกระดาษหนังสือพิมพ์มาม้วนเป็นเส้นแล้ว ประกบเชื่อมต่อเป็นตัว แขนและขา ต่อเติมหน้าตาให้เป็นรูปทรงของมัมมี่ แล้วนำกระดาษสาอย่างบาง ฉีกแล้วทากาวปะ บนตัวโครงสร้างของตัวมัมมี่

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- สนทนากับนักเรียนถึงการปะกระดาษ ให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น วิธีทำตัวโครงสร้างของของมัมมี่ว่ามีขั้นตอนการทำอย่างไร โดยครูจะย้ำนักเรียนเสมอ ถึงการแสดงความคิดเห็นว่านักเรียนทุกคนมีสิทธิ์ในการออกความเห็นและการแสดงความคิดเห็นแต่ละครั้งไม่มีการผิด ทุกคนสามารถเสนอความคิดได้และต้องยอมรับในการตัดสินใจของเพื่อนๆ

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูสาธิตวิธีการทำ โดยให้นักเรียนสร้างโครงขึ้นมาจากกระดาษหนังสือพิมพ์ จากนั้นนำกระดาษสามาปะทับประมาณ 2 ชั้น ให้เรียบและสม่ำเสมอกัน
- แบ่งกลุ่มนักเรียน 3 คน เพื่อลงมือทำกิจกรรม หลังจากที่ครูได้อธิบายขั้นตอนการทำ กำหนดหัวข้อให้นักเรียนช่วยกันสร้างมัมมี่ของนักเรียน
- ครูแจกอุปกรณ์ในการทำ ควบคุมเวลาในการปฏิบัติงาน
- เมื่อนักเรียนทำเสร็จถ้ามีเวลาเหลือ ให้ตกแต่งลงสีให้สวยงาม

<u>ขั้นนำเสนอผลงาน</u>

- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอหุ่นมัมมี่ของตนเอง
- จากนั้นให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าได้อะไรบ้างจากการทำงานกลุ่ม โดยกิจกรรมที่ทำในสัปดาห์นี้แต่ละคนรู้สึกภูมิใจเรื่องอะไรบ้าง อยากที่จะทำอะไรเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ได้ทำมาอีกหรือไม่

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงการขั้นตอนการทำ

สื่อ

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กาว,แป้งเปียก
3. กระดาษสา
4. สีเมจิก

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 10 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ แกะรัก สลักใจ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> แกะรักสลักใจเป็นกิจกรรมการแกะสลักวัสดุอ่อนโดยใช้เครื่องมือ สร้างสรรค์งาน ตามความคิดและจินตนาการของนักเรียน

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนได้เรียนรู้การแกะสลักจากวัสดุต่างๆ แลสามารถแกะสลักวัสดุอ่อนเป็นรูปทรงตามจินตนาการได้
2. นักเรียนสามารถถ่อยทอดและสื่อสารผลงานของตน ให้ผู้อื่นเข้าใจได้
3. นักเรียนได้ฝึกความมั่นใจในตนเองและกล้าที่จะเสนอความคิดเห็นของตน

เนื้อหา

กิจกรรมแกะรัก สลักใจ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แกะสลักผลงาน โดยใช้วัสดุที่อ่อน เช่น ผัก ผลไม้มาแกะสลักตามจินตนาการ โดยยึดที่กระบวนการทำงาน ขั้นตอนการทำในแต่ละขั้นมากกว่าการยึดที่ผลของของงานว่าจะต้องออกมาสวย การออกแบบตามความคิดและจินตนาการของตน ให้มีขนาดและรูปทรงที่สวยงามและตรงตามความต้องการของนักเรียน

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- สนทนากับนักเรียนถึงการแกะสลักชิ้นงานจากผัก ผลไม้ ให้นักเรียนระมัดระวังในการแกะสลักเพราะเป็นของมีคม

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูอธิบายถึงเครื่องมือในการแกะสลัก สาธิตวิธีการแกะสลัก ย้ำนักเรียนถึงการระวังของมีคม จากนั้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจากการแกะผัก ผลไม้
- ให้นักเรียนแกะสลักผัก ผลไม้ตามจินตนาการจะเป็นรูปอะไรก็ได้ตามความชอบและความถนัดของตัวนักเรียน มุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างผลงานที่แปลกใหม่ โดยให้นักเรียนมิต้องกังวลถึงความสวยงามแต่ให้งานออกมามีความหมายและสร้างสรรค์

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- ให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการแกะสลัก และปัญหาในการทำงานแต่ละขั้นตอน

สื่อ

1. วัสดุที่ใช้แกะสลัก ดินน้ำมัน,ผัก,ผลไม้
2. มีดและอุปกรณ์สำหรับแกะสลัก

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตการซักถาม การตอบคำถาม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 11 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ รูปปริศนา **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> รูปปริศนาเป็นกิจกรรมการพิมพ์ภาพ ที่นำแม่พิมพ์จากการแกะสลักกิจกรรมครั้งที่ 10 มาพิมพ์ภาพ

จุดมุ่งหมาย

1. เรียนรู้การพิมพ์ภาพจากวัสดุต่างๆ
2. เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน
3. นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการและกล้าที่จะแสดงออก
4. นักเรียนสมารถมีส่วนร่วมและปฏิบัติร่วมกับผู้อื่นได้ดี

เนื้อหา

การพิมพ์ภาพจากวัสดุต่างๆ คือ การนำแม่พิมพ์ที่ได้จากการแกะสลัก ผัก ผลไม้ จากกิจกรรมแกะรัก สลักใจมาเป็นแม่พิมพ์ นำมาพิมพ์ภาพ

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงขั้นตอนการทำ โดยบอกนักเรียนถึงการพิมพ์ภาพจากการใช้วัสดุที่ได้แกะสลักเมื่อครั้งที่ผ่านมา นำมาเป็นแม่พิมพ์ เพื่อจะมาพิมพ์ภาพในครั้งนี้

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูสาธิตวิธีการพิมพ์ภาพ จากนั้นให้นักเรียนพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่แกะสลักจากผัก ผลไม้
- จากนั้นให้นักเรียนพิมพ์ภาพ แล้วต่อเติมภาพพิมพ์ให้เป็นเรื่องราวตามจินตนาการ
- ให้นักเรียนสร้างภาพจากงานพิมพ์ให้เป็นเรื่องราว ตามจินตนาการของตนเอง

<u>ขนนำเสนอผลงาน</u>

- ครูให้นักเรียนทุกคนนำเสนอผลงานผลงานของตนเอง โดยให้เพื่อนๆ ทายว่ารูปที่ตนสร้างขึ้นเป็นรูปอะไร

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำ

สื่อ

1. งานที่แกะสลักไว้เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว
2. ฟองน้ำ
3. สีผสมอาหาร

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 12 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ มือน้อยต่อเติม **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด การพิมพ์ภาพจากมือ คือการใช้มือเป็นแม่พิมพ์เพื่อสร้างรูปร่างต่างๆตามความต้องการ

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกลุ่มและช่วยเหลือผู้อื่นได้
2. คิดตั้งชื่อภาพและผลงานได้อย่างเหมาะสม
3. นักเรียนสามารถบอกถึงขั้นตอนการทำกิจกรรมและความประทับใจในการทำกิจกรรม

เนื้อหา

การใช้มือเป็นแม่พิมพ์ในการพิมพ์ภาพ นักเรียนทุกคนสร้างผลงานลงในกระดาษของเพื่อน โดยแต่ละคนจะผลัดกันพิมพ์นิ้วมือของตนเองลงในกระดาษของตนเองและของเพื่อนๆทุกคน นักเรียนจะได้เรียนรู้การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการใช้มือเป็นแม่พิมพ์ ย้ำนักเรียนเรื่องการรักษาความสะอาด ให้นักเรียนใส่ผ้ากันเปื้อนเพื่อป้องกันการเลอะเทอะ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม ครูแจกกระดาษให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น
- จากนั้นเขียนชื่อของตนที่กระดาษ ให้นักเรียนพิมพ์นิ้วมือลงในกระดาษของตนเอง และให้ส่งกระดาษต่อไปให้เพื่อนคนที่นั่งข้างๆ โดยใช้เพียงนิ้วเดียว นิ้วอะไรก็ได้ ทาสีที่นิ้วของตนเองแล้วพิมพ์ลงในกระดาษ และให้ส่งต่อๆ ไปเรื่อยๆ จนครบทุกคนและกระดาษจะกลับมาอยู่ที่เจ้าของ ระหว่างปฏิบัติกิจกรรมสีอาจเลอะกระดาษหรือมือไปถูกเพื่อนที่นั่งข้างๆ ครูสังเกตการแก้ปัญหาของเด็ก
- เมื่อนักเรียนได้กระดาษของตนเองแล้ว ให้นักเรียนต่อเติมรูปภาพจากรอยพิมพ์นิ้วมือของเพื่อนๆ พยายามทำให้เป็นเรื่องราว

ขั้นนำเสนอผลงาน

- นักเรียนนำผลงานของตนเองออกมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง
- ครูสนทนากับนักเรียนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น สีที่เลอะรูปภาพที่ออกมาไม่พอใจเจ้าของภาพ นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไรและช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างไร

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำ

สื่อ

1. กระดาษ
2. สีชอล์ค
3. ฟองน้ำ

4. สีผสมอาหาร

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการแก้ปัญหา การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 13 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ลอยล่องกับฟองแชมพู **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด ลอยล่อง ฟองแชมพูเป็นการพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ทำจากฟองแชมพู

จุดมุ่งหมาย

1. เรียนรู้การพิมพ์ภาพจากฟองสบู่และสามารถพิมพ์ภาพจากฟองแชมพู การสร้างสรรค์ภาพตามจินตนาการ
2. นักเรียนสามารถถ่ายทอดผลงานของตนเอง ให้ผู้อื่นเข้าใจได้
3.. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในผลงานของตนเอง

เนื้อหา

การเป่าฟองแชมพูเป็นการพิมพ์ภาพอีกวิธีหนึ่ง เป็นการเป่าฟองแชมพูลงในกระดาษ โดยใช้หลอดในการเป่า พยายามเป่าให้ได้ฟองปริมาณมากๆ จากนั้นจึงนำกระดาษมาทาบลงในฟองแชมพู จะได้เป็นรูปภาพออกมา

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการเป่าฟองแชมพูโดยใช้หลอดในการเป่า ระมัดระวังเรื่องฟองแชมพูเข้าปาก

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูสาธิติวิธีการทำ เป่าฟองแชมพูจากหลอดกาแฟให้มีปริมาณฟองมากๆ เมื่อได้ฟองแล้ว ให้นำกระดาษมาทาบลงที่ฟอง ระวังอย่าให้กระดาษถูกน้ำ จากนั้นให้นักเรียนลงมือทำ
- ครูให้นักเรียนช่วยกันคิดที่จะสร้างรูปออกมาจากการเป่าฟองแชมพูว่ามีวิธีใดบ้าง ทำอย่างไรถึงจะได้รูปออกมา เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนตั้งชื่อภาพ

ขั้นสรุปผล

- ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำ และปัญหาที่เกิดขึ้น

สื่อ

1.สบู่, แชมพู
2.สีน้ำ หรือ สีหมึก

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 14 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ใบไม้งามตา **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> ใบไม้งามตาเป็นการพิมพ์ภาพจากใบไม้โดยใช้ใบไม้เป็นแม่พิมพ์

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาในการทำกิจกรรมรับผิดชอบต่องาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. เกิดความรู้สึกภูมิใจที่ได้นำเสนอความคิดและงานของตนเอง
3. เกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม
4. เพื่อให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาเหตุการณ์เฉพาะหน้า

เนื้อหา

การพิมพ์ภาพจากใบไม้คือ การนำเอาแม่พิมพ์ใบไม้ที่คัดเลือกแล้วมาทาสีด้านหลังใบ จากนั้นจึงนำไปพิมพ์บนกระดาษ ให้รูปภาพต่างๆให้สวยงาม

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติว่ามีอะไรบ้างที่อยู่รอบๆตัวของนักเรียน

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูให้เวลานักเรียนไปหาวัสดุธรรมชาติที่นักเรียนคิดว่าสามารถนำมาเป็นแม่พิมพ์ได้ โดยจะต้องเป็นสิ่งที่ตกหรือหล่นตามพื้นถนน หรือตามทางเดิน ภายในเวลา 5 นาที
- เมื่อนักเรียนได้อุปกรณ์มาแล้ว ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติการพิมพ์ภาพตามจินตนาการของนักเรียน โดยนำสิ่งที่นักเรียนไปเก็บมาได้พิมพ์ลงในกระดาษและต่อเติมให้สวยงาม
- ระหว่างทำกิจกรรมครูสนทนากับนักเรียนว่า รู้สึกอย่างไรกับสิ่งของหรือวัสดุธรรมชาติที่หมดคุณค่า และจะทำอย่างไรให้มีคุณค่า นำเสนอผลงานของตนเอง

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำกิจกรรมในวันนี้ มีปัญหาอะไรบ้าง

สื่อ

1. ใบไม้หรือวัสดุจากธรรมชาติ
2. ฟองน้ำ,สีโปสเตอร์
3. ภู่กัน

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการแก้ปัญหา
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 15 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ รอยยิ้มพิมพ์ใจ **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด รอยยิ้มพิมพ์ใจคือการพิมพ์ภาพจากเศษวัสดุ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมกันสร้างสรรค์ เป็นผลงานการพิมพ์ภาพออกมาแบบตลก

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถให้คำตอบและคิดหาเหตุผลได้จากการจัดกิจกรรม
2. นักเรียนสามารถเล่าและสื่อสารผลงานของตนเองได้
3. เรียนรู้การสร้างแม่พิมพ์และพิมพ์ภาพจากวัสดุต่างๆได้
4. สามารถร่วมกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้

เนื้อหา

การสร้างแม่พิมพ์จากวัสดุต่างๆ ที่นักเรียนคิดว่าสามารถทำแม่พิมพ์ การใช้แม่พิมพ์จากเศษวัสดุมาทาสีแล้วจึงพิมพ์ลงที่กระดาษ จากนั้นสร้างภาพที่นักเรียนคิดว่าตลกหรือผู้ดูเห็นแล้วเกิดรอยยิ้ม

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการสร้างแม่พิมพ์ โดยนักเรียนคิดว่ามีอะไรบ้างที่ใช้สร้างแม่พิมพ์ที่นักเรียนรู้จัก และสามารถพิมพ์ภาพได้

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูให้นักเรียนจับกลุ่มๆ ละ 3 คน ช่วยกันสร้างภาพโดยกำหนดหัวข้อ ให้นักเรียนสร้างภาพเหตุ การณ์ที่นักเรียนคิดว่า เป็นเรื่องที่ตลกหรือขำขัน เมื่อใครเห็นภาพตลกจะรัสึกหัวเราะ โดยการนำเอาแม่พิมพ์ที่ครูให้ได้แก่ เชือก,กระจก,กระดาษแข็ง นำมาพิมพ์ภาพตามความต้องการ

ขั้นนำเสนอผลงาน

- ให้ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอ และให้แต่ละคนในกลุ่มแสดงท่าประกอบการเล่าเรื่อง
- สนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมที่ทำในวันนี้และทั้งสัปดาห์ที่ผ่านมา นักเรียนรู้สึกภูมิใจเรื่องอะไรหลังจากที่ได้ทำกิจกรรม ถ้าย้อนเวลาได้อยากที่จะกลับไปเพิ่มเติมอะไรมากที่สุด

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำกิจกรรม

สื่อ

1. เชือก,กระดาษแข็ง
2. กระจก,ภู่กัน
3. สีโปสเตอร์,สีน้ำ

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การตอบคำถาม
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 17 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ กล่องดีมีประโยชน์ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> กล่องดีมีประโยชน์เป็นกิจกรรมที่นักเรียนประดิษฐ์ของเล่นจากเศษวัสดุที่เหลือใช้

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งและยอมรับข้อตกลงของกลุ่มได้
2. เรียนรู้การนำวัสดุที่เหลือใช้หรือสิ่งของที่ไม่จำเป็น นำกลับมาใช้ใหม่
3. นักเรียนได้เกิดการคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และสามารถสร้างงานจากเศษวัสดุ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

เนื้อหา

กิจกรรมกล่องดีมีประโยชน์เป็นการนำสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าการอนุรักษ์ทรัพยากร เห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ ก่อนที่จะทิ้งหรือไม่ใช้แล้ว และยังเป็นการฝึกการคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์งานจากเศษวัสดุ นำเศษวัสดุมาปะติดให้เป็นรูปทรงที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่นักเรียนได้ทำไปแล้ว ในกิจกรรมลวดมหัศจรรย์

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูสนทนากับนักเรียนโดยถามนักเรียนว่า เด็กๆมีวิธีการจัดการกับสิ่งของที่นักเรียนไม่ใช้แล้วอย่างไรบ้าง สามารถนำมาทำอะไรได้บ้าง

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูนำกล่องยาสีฟัน,ฝาน้ำอัดลม,แกนหลอดด้าย ฯลฯ ให้นักเรียนนำวัสดุเหล่านี้มาประกอบกัน
- ครูกำหนดหัวข้อให้นักเรียนสร้างยานพาหนะ,ที่อยู่อาศัย

<u>ขั้นนำเสนอผลงาน</u>

- นักเรียนแต่ละคนนำเสนอผลงานของตนเอง

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำ

สื่อ

1. กล่องยาสีฟัน,กล่องสบู่,ฯลฯ
2. กาว

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 16 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ลวดมหัศจรรย์ **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด กิจกรรมการขดลวด เป็นกิจกรรมที่นำลวดมาขดหรือดัดให้มีรูปลักษณ์ตามที่ได้ออกแบบไว้

จุดมุ่งหมาย

1. สามารถถ่ายทอดและสื่อสารผลงานของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. นักเรียนได้เรียนรู้การขดลวด เพื่อนำมาประดิษฐ์สิ่งต่างๆ
3. นักเรียนสามารถเกิดการคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรม

เนื้อหา

ลวดมหัศจรรย์เป็นกิจกรรมที่นำเอาลวดมาขดขึ้นรูปเป็นสัตว์ชนิดต่างๆตามที่คิดและสร้างสรรค์ไว้ โดยมีลูกปัดตกแต่งให้สวยงาม

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงเส้นลวด,ลูกปัดที่จะใช้ทำกิจกรรม

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูสาธิตวิธีการทำให้นักเรียนดู จากนั้นแจกลวดลวดสายโทรศัพท์ให้นักเรียนคนละ 5 เส้น และลูกปัด 5 ลูก ให้นักเรียนขดลวดตามจินตนาการสร้างสรรค์งานออกมา
- ครูกำหนดหัวข้อ ให้นักเรียนสร้างสัตว์ตามจินตนาการ โดยในการขดลวดทุกครั้งที่จะต่อเส้นต่อไปจะต้องมีลูกปัดเป็นตัวเชื่อมทุกครั้ง

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนร่วมกันสรุปถึงการทำกิจกรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

สื่อ

1. ลวดสายโทรศัพท์
2. ลูกปัด

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 18 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ สวนสัตว์มหาสนุก **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด กิจกรรมสวนสัตว์มหาสนุกเป็นการนำเอาผลงานในกิจกรรมขดลวดมหัศจรรย์และกล่องดีมีประโยชน์มารวมกันสร้างสวนสัตว์

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถนำเอาผลงานในกิจกรรมขดลวดมหัศจรรย์และกล่องดีมีประโยชน์มารวมกันสร้างสวนสัตว์ได้เป็นเรื่องเป็นราวได้อย่างเหมาะสม
2. นักเรียนสามารถเล่าและสื่อสารผลงานของตนเองได้
3. นักเรียนสามารถทำงานร่วมกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

เนื้อหา

การสร้างสวนสัตว์ เป็นการนำเอากิจกรรมกล่องดีมีประโยชน์โดยนำเอากล่องมาทำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์และลวดมหัศจรรย์คือการขดลวดเป็นรูปสัตว์มารวมกันเป็นสวนสัตว์ โดยนักเรียนช่วยกันคิดและวางแผน การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือ การแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมที่ผ่านทั้ง 2 ครั้ง (กิจกรรมกล่องดีมีประโยชน์,ลวดมหัศจรรย์)
- ครูให้นักเรียนช่วยกันคิดวางแผนสวนสัตว์ตามที่นักเรียนคิดออกแบบไว้

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ให้นักเรียนจับกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ให้สร้างสวนสัตว์ตามจินตนาการของนักเรียน โดยเป็นสวนสัตว์ สมัยโบราณตามความเข้าใจของนักเรียน
- ครูให้นักเรียนนำกิจกรรมที่ทำทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมา มารวมกันเป็นสวนสัตว์

ขั้นนำเสนอผลงาน

- ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน โดยนักเรียนสามารถบอกได้ว่าสวนสัตว์ที่สร้างขึ้นมีข้อดีอย่างไร แตกต่างจากที่มีในปัจจุบันอย่างไร

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนช่วยกันสรุปถึงขั้นตอนการทำ

สื่อ

1. กระดาษแข็งขนาดใหญ่
2. กาว

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการนำเสนอหน้าชั้น การสื่อสารกับผู้อื่น

3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 19 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ สร้างสรรค์ด้วยทรายสี **เวลา 50 นาที**

ความคิดรวบยอด สร้างสรรค์ภาพด้วยทรายสีเป็นกิจกรรมที่สร้างภาพจากทรายสี เป็นการสร้างภาพตามจินตนาการ

จุดมุ่งหมาย

1. สามารถถ่ายทอดและสื่อสารผลงานของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. นักเรียนได้เรียนรู้การสร้างผลงานจากทรายสี
3. นักเรียนได้เกิดการคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
4. นักเรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

เนื้อหา

การนำทรายละเอียดมาคลุกสี จากนั้นออกแบบรูปภาพตามความคิดและจินตนาการ นำทรายสีมาโรยตามภาพที่ร่างและออกแบบไว้

กิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงการลงสีทราย เพื่อให้ได้ทรายสีที่สวยงาม

ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ครูสาธิตวิธีการทำ พานักเรียนไปที่กองทรายจากนั้นให้นักเรียนช่วยกันร่อนทรายโดยให้เหลือแต่ทรายละเอียด แล้วจึงนำทรายที่ละเอียดมาผสมสี ครูแจกอุปกรณ์ให้นักเรียน โดยให้นักเรียนเป็นผู้ผสมทรายสีเอง ทิ้งให้แห้งสักครู่
- จากนั้นให้นักเรียนร่างภาพตามจินตนาการ แล้วจึงลงสีโดยใช้ทรายสี ให้นักเรียนตั้งชื่อภาพ

ขั้นสรุปผล

- นักเรียนช่วยกันสรุปขั้นตอนการกิจกรรมในวันนี้

สื่อ

1. ทรายละเอียด
2. สีโปสเตอร์
3. ที่ร่อนทราย

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถามและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงาน การช่วยเหลือและการร่วมกลุ่ม
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 20 **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**

ชื่อ ขวดวิเศษ **เวลา 50 นาที**

<u>ความคิดรวบยอด</u> ขวดวิเศษเป็นกิจกรรมที่นำเอาขวดมาตกแต่งปะด้วยกระดาษสีให้สวยงาม

จุดมุ่งหมาย

1. นักเรียนสามารถให้คำตอบและคิดหาเหตุผลได้จากการจัดกิจกรรม
2. เกิดความสนุกสนานและผ่อนคลาย
3. นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความภูมิใจและเห็นคุณค่าตนเอง
4. นักเรียนได้รับประสบการณ์การรักตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข

เนื้อหา

กิจกรรมขวดวิเศษให้นักเรียนได้ตกแต่งขวดตามใจชอบ จะประดิษฐ์เป็นดอกไม้ซึ่งจะเป็นดอกไม้ที่บอกความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเพื่อนๆ ในเกสรดอกไม้จะเว้นที่ไว้ให้เพื่อนๆ ได้เขียนความรู้สึกในด้านดีที่มีต่อเจ้าของดอกไม้ จากกิจกรรมนี้เด็กๆ จะได้รู้สึกภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง เห็นความสำคัญของเศษวัสดุ เห็นความสำคัญของเพื่อนๆ

กิจกรรม

<u>ขั้นนำ</u>

- ครูสนทนากับนักเรียนถึงกิจกรรมที่ทำมาทั้งหมด นักเรียนรู้สึกอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร

<u>ขั้นดำเนินกิจกรรม</u>

- ครูแจกอุปกรณ์ให้นักเรียนตกแต่งขวดให้สวยงาม
- จากนั้นให้นักเรียนประดิษฐ์ดอกไม้ 2 ดอก โดยครูสาธิตวิธีการทำ เป็นดอกไม้ที่มีเกสรขนาดใหญ่เพื่อเว้นที่ไว้เขียนความรู้สึกของเพื่อนๆ ภายในเวลา 5 นาที
- ให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม ครูอธิบายถึงกิจกรรมต่อไป ให้นักเรียนเขียนความรู้สึกที่มีเกี่ยวกับตนเองในด้านที่ดีของตนลงในดอกไม้ จากนั้นให้เขียนชื่อของตนเองลงในกลีบดอกไม้ที่เหลืออีก 1 ดอก และส่งต่อไปให้เพื่อนคนที่นั่งด้านข้าง โดยเพื่อนจะต้องเขียนถึงข้อดีของเจ้าของดอกไม้ที่ได้ร่วมกิจกรรมกันมา เป็นข้อความสั้นๆ ทำจนครบทุกคน

<u>ขั้นสรุปผล</u>

- ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงขั้นตอนการทำกิจกรรม

สื่อ

1. ขวดแบรนด์
2. ลูกปัด ,เศษกระดาษสีต่างๆ
3. ไม้ไอศกรีม
4. กาว

ประเมินกิจกรรม

1. สังเกตการทำกิจกรรม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. สังเกตการตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตจากการรับผิดชอบงานตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ประเมินผลจากผลงานของผู้เรียน

ภาคผนวก ข

แบบประเมินทักษะทางสังคม

แบบประเมินความเครียด

แบบประเมินทักษะทางสังคม

ชื่อ.....กิจกรรมที่ทำการประเมิน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่.....ผู้ประเมิน.....

ลักษณะของพฤติกรรม	ไม่เกิดขึ้นเลย	เกิดขึ้นบางครั้ง	เกิดขึ้นสม่ำเสมอ
ตอนที่ 1 ทักษะการทำงานกลุ่ม 1. มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งภายในกลุ่ม ประนีประนอมกัน			
2. เสียสละเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม			
3. กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองและกล้าที่จะวิจารณ์งานทั้งข้อดีและข้อเสีย			
4. มีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้			
5. ยอมรับมติ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดอยู่กับความคิดของตนอง			
6. มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย			
7. ปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี			
8. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และคอยช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอยู่ตลอดเวลา			
9. ดำเนินกิจกรรม ประสานงานกับสมาชิกภายในกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอื่นๆ			
10. แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นๆประสบความสำเร็จ			
ตอนที่ 2 ทักษะการแสวงหาความรู้ 11. ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากเนื้อหาในชั้นเรียน			
12. จับใจความสำคัญ สรุปเรื่องราวจากการฟังและการอ่านได้ตรงประเด็น			
13. ค้นคว้า หาแหล่งข้อมูล ข่าวสารต่างๆเพื่อประกอบการเรียนรู้			
14. ทำความเข้าใจกับเรื่องที่ได้ฟังและวิเคราะห์ถึงเหตุที่มา ก่อนที่จะเชื่อหรือยอมรับ			
15. สามารถยกตัวอย่าง อ้างอิงที่มาหรือหาเหตุผลรวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบในการนำเสนองาน			

ตอนที่ 3 ทักษะการสื่อสาร 16. ถ่ายทอดเรื่องราวที่รับรู้ได้ชัดเจน กระจ่างและถูกต้อง			
17. ทำความเข้าใจถึงเนื้อหาและสามารถอธิบาย ยกตัวอย่างประกอบการทำกิจกรรม			
18. สามารถอธิบายปัญหา บอกถึงความต้องการของตนเองและผู้อื่นได้ถูกต้อง			
19. แปลความหมายจากคำสั่งหรือเรื่องราว ให้ผู้อื่นได้เข้าใจและถูกต้องจากเรื่องราวเดิมได้			
20. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจนและเหมาะสม			
ตอนที่ 4 ทักษะการแก้ปัญหา 21. คิดค้น หาคำตอบของปัญหาด้วยตนเองและกล้าที่จะนำเสนอ			
22. รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคน แลกเปลี่ยนความรู้ ก่อนจะลงมือปฏิบัติ			
23. ระดมความคิดหา สาเหตุที่มาของปัญหาโดยยึดความคิดเห็นส่วนรวม			
24. รวบรวมข้อมูล ประสานงานกับสมาชิกในกลุ่ม สรุปผลของปัญหา และสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ			
25. แก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี			
ตอนที่ 5 ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ 26. ช่างสังเกต อยากรู้อยากเห็น เรียนรู้สิ่งต่างๆได้อย่างรวดเร็ว			
27. มีความมั่นใจในตนเอง กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่แปลกและต่างจากผู้อื่น			
28. มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออกและชอบวิจารณ์แสดงความคิดเห็น โดยไม่กลัวความผิดพลาด			
29. มีความเป็นอิสระทางความคิดและการกระทำ สามารถแก้ไขดัดแปลงวิธีการได้อย่างเหมาะสม			
30. มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน			
รวมคะแนน			

แบบประเมินความเครียด

ชื่อ.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่.....ผู้ประเมิน.....

อาการหรือพฤติกรรม	ไม่เกิดขึ้นเลย	เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว	เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
1. นอนไม่หลับเพราะคิดมากหรือกังวลใจ			
2. รู้สึกวิตกกังวล เมื่อทำอะไรออกมาไม่ดี			
3. รู้สึกหงุดหงิด รำคาญ วุ่นวายใจ			
4. เข้ากับผู้อื่น หรือ ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นไม่ได้			
5. รู้สึกหมดหวังในชีวิต ไม่มีความสุข เศร้าหมอง			
6. ไม่กล้าคิดและไม่สามารถทำอะไร เมื่อรู้สึกตนเองเป็นที่คาดหวังของคน รอบข้าง			
7. พูดตะคอก โวยวาย หรือด่า เมื่อไม่สบอารมณ์			
8. ไม่มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ			
9. เวลาทำอะไรรู้สึกหวาดกลัว ไม่กล้าตัดสินใจอะไรเอง			
10. ไม่กล้าที่จะไปไหนคนเดียว			
11. รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่มีคุณค่า			
12. รู้สึกเหนื่อยหน่ายไม่อยากทำอะไร			
13. รู้สึกกลัวว่าตนเองจะทำอะไรผิดพลาดอยู่ตลอดเวลา			
14. ไม่มั่นใจในตนเอง รู้สึกลำบากในการตัดสินใจแม้เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ			
15. เสียงสั่น ปากสั่น หรือมีอาการสั่นเวลาไม่พอใจ			
16. ตื่นเต้น ตกใจง่ายกับเหตุการณ์ที่ไม่คุ้นเคย			
17. แยกตัว ไม่อยากพบปะผู้คน			
18. มีเหงื่อออกตามมือ ตามเท้าหรือลำตัวโดยไม่มีสาเหตุ			
19. ปวดศีรษะ โดยเฉพาะบริเวณท้ายทอย ต้นคอหรือหน้าผาก			
20. มีอาการหัวใจเต้นแรง ชีพจรเต้นเร็ว เมื่อมีเรื่องตื่นเต้น			
21. ติดเชื้อง่าย มักจะไม่สบายบ่อยๆ เช่น เป็นหวัด			
22. รู้สึกเบื่ออาหาร ไม่อยากที่จะรับประทานอะไร			
23. รู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา			
24. เดินไปเดินมา ไม่อยู่นิ่งเมื่อมีเรื่องยุ่งยากใจ หรือไม่สบายใจ			

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเครียด แบบประเมินทักษะทางสังคม และแผนการจัดกิจกรรมศิลปะ มีรายนามดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม
   อาจารย์โรงเรียนสาธิต มหาวิยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)
   มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วงพักตร์ ภู่พันธ์ศรี
   รองคณบดี ภาคจิตวิทยาและแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
   มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. อาจารย์กรวิภา สรรพกิจจำนง
   อาจารย์ประจำภาคหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
   มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาคผนวก ง

ตารางระดับคะแนนความเครียดและ
ระดับคะแนนทักษะทางสังคม

ตาราง 5 คะแนนความเครียด ระดับความเครียดและทักษะทางสังคม ระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะ

คนที่	คะแนนความเครียด (เต็ม 48 คะแนน)		คะแนนทักษะทางสังคม (เต็ม 60 คะแนน)	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
1	37	สูง	27	ต่ำ
2	32	กลาง	27	ต่ำ
3	32	กลาง	28	ต่ำ
4	34	สูง	28	ต่ำ
5	32	กลาง	29	ต่ำ
6	30	กลาง	28	ต่ำ
7	35	สูง	27	ต่ำ
8	38	สูง	29	ต่ำ
9	37	สูง	29	ต่ำ
10	35	สูง	28	ต่ำ
11	35	สูง	27	ต่ำ
12	33	กลาง	30	ต่ำ

ตาราง 6 คะแนนความเครียด ระดับความเครียดและทักษะทางสังคม ระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดกิจกรรมศิลปะ

คนที่	คะแนนความเครียด (เต็ม 48 คะแนน)		คะแนนทักษะทางสังคม (เต็ม 60 คะแนน)	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
1	22	กลาง	39	กลาง
2	19	กลาง	39	กลาง
3	17	กลาง	40	กลาง
4	14	ต่ำ	42	กลาง
5	13	ต่ำ	43	กลาง
6	17	กลาง	44	กลาง
7	24	กลาง	46	กลาง
8	20	กลาง	46	กลาง
9	16	ต่ำ	44	กลาง
10	19	กลาง	42	กลาง
11	21	กลาง	44	กลาง
12	15	ต่ำ	41	กลาง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวธนธร เจริญราช
วัน เดือน ปีเกิด	28 สิงหาคม 2515
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	369 ซอย 10 ถ.สุขาภิบาล 1 คลองจั่น บางกะปิ กท. 10240
สถานที่ทำงาน	สถาบันพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ CREATIVE BRAIN
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ค.บ. วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏพระนคร
พ.ศ. 2546	กศ.ม. วิชาเอกการศึกษาพิเศษ (สาขาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร